

zpravodaj

OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO
MUZEA VE VSETÍNĚ
1995

OBSAH:

1 - 4	Karel Pavelka: Výskyt slípky zelenonohé (<i>Gallinula chloropus</i> /L.) v horním a středním Pobečví v období 1974 - 1994
5 - 13	Lubomír Brabec: Střevlíkovití (Coleoptera, Carabidae) v nivě řeky Rožnovská Bečva u Valašského Meziříčí
14 - 16	Milena Kašparová: Inventarizační průzkum mokřadu Podlízaná v KÚ Horní Bečva
17 - 19	Milena Kašparová: Mechy rašeliníkové ve sbírkách Okresního vlastivědného muzea Vsetín
20 - 23	Josef Hrnčířík: Houby v lesních rezervacích Vsetínska
24 - 25	Drahomíra Kyslingrová: Šafrán bělokvetý (<i>Crocus albiflorus</i> Kit. ex Schult.) v Lačnově na Sucháčkových pasekách
26	Jan Pavelka: Nové nálezy vzácných taxonů rostlin na Vsetínsku
27 - 28	Jan Pavelka: Pcháč bezlodyžný (<i>Cirsium acaule</i> Scop.) na Vsetínsku
28 - 29	Martin Dančák: Teplomilné rostliny v povodí Ratibořky
30 - 31	Jan Pavelka, František Korytář: Lumčíci (Hymenoptera, Braconidae), křísi (Homoptera, Cicadoidea) a ploštice (Heteroptera) v potravě mláďat rorýsa obecného
31 - 33	Martin Krupa: Amatérský chov čmeláků
33 - 34	Jan Pavelka: Výskyt křepelky polní a chřástala polního na Valašsku v roce 1994
34	Drahomíra Kyslingrová: Netradiční hnízdění drozda brávníka (<i>Turdus viscivorus</i> L.)
35	Mirek Dvorský: Avifauna mokřadu Rybníky u Hrachovce
36 - 38	Jan Pavelka, Karel Pavelka, Mirek Dvorský: Početnost populací hnízdní avifauny v okrese Vsetín
39	Jan Pavelka: Dvacet let organizovaného výzkumu ptáků na Valašsku
40 - 41	Vítězslav Přikryl: Věkovitý strom javor polní neboli babyka (<i>Acer campestre</i> L.) u Lačnova, okres Vsetín
41 - 42	Milena Kašparová: František Gogela - botanik, sběratel a badatel
42 - 44	Karel Pavelka: Ferdinand Hradil a jeho sbírka ptáků - ke 125. výročí narození sběratele
45 - 47	Tomáš Mikulaštík: Luděk Majer, Ivan Jakeš, Ilja Hartinger
48 - 50	Eva Urbachová: „Valašská svatba“ na Národopisné výstavě českoslovanské v Praze 1895
51 - 53	Lubomír Piperek: Votivní obraz k patronům „contra pestem“
54 - 56	Tomáš Mikulaštík: Výstavy v roce 1994

1. strana obálky: Chráněný strom javor polní neboli babyka u Lačnova

4. strana obálky: Zajímavý přírodní útvar Jarcovská gula, 8 m vysoká pískovcová skála
foto Lubomír Kučírek 1971

Zarostlá tůň v blízkosti železniční stanice Milotice n/B - hnízdní lokalita č. I6

foto K.Pavelka 1991

VÝSKYT SLÍPKY ZELENONOHÉ (*GALLINULA CHLOROPUS* /L./) V HORNÍM A STŘEDNÍM POBEČVÍ

V OBDOBÍ 1974 - 1994

KAREL PAVELKA

Úvod

Slípka zelenonohá je kosmopolitně rozšířený ptačí druh, obývající všechny kontinenty kromě Austrálie. Jde o starý druh, známý již z třetihor. Proto je jeho geografická proměnlivost značná, je popsáno 12 - 15 poddruhů. Na velkém území jde o stálého ptáka, pouze u severnejších populací (k té patří i naši ptáci) dochází v zimě k přesunu většiny jedinců na jižnější stanoviště.

Slípka patří k řádu krátkokřídlych (Ralliformes) do čeledi chřástalovitých (Rallidae). Jako většina druhů této skupiny, vyznačuje se i slípka poměrně skrytým způsobem života, pro který na mnohých místech uniká pozornosti i ornitologů.

Hnízdí na stojatých nebo pomalu tekoucích vodách různého rozsahu, většinou aspoň s minimální přibřežní vegetací, jako jsou rybníky, slepá ramena řek, tů-

ně, odvodňovací kanály atp.. Zimování je u nás známo většinou na nezamrzajících úsečích řek v blízkosti větších měst (vše viz Hudec a spol., 1973)

Vymezení sledovaného území

Oblast podchycená terénním průzkumem zahrnuje nižnu říčku Senice od Horní Lidče až po soutok v Ústí u Vsetína, údolí Vsetínské Bečvy od Velkých Karlovic až po soutok ve Valašském Meziříčí i údolí Rožnovské Bečvy po soutok, stejně jako nižnu spojené Bečvy od Valašského Meziříčí po Teplice nad Bečvou. Z levostranných přítoků dálé byla prozkoumána údolí Rokytenky, Semetinského potoka, Ratibořky a Juhyně. Vymezené území bylo samozřejmě sledováno s různou intenzitou - více pozornosti bylo věnováno oblastem s rybníky, což se týká zvláště území u Choryňských a Hustopečských rybníků a pískovců a přilehlé části Pobečví až po Teplice nad Bečvou. Také rybníky u Zubří a Rožnovská Bečva byly sledovány v hnězdném i mimohnězdném období dlouhodobě v rámci akce Mezinárodního sčítání vodních ptáků.

Metodika

Materiál publikovaný v tomto článku byl sestaven z údajů více ornitologů, působících ve vymezené oblasti. V prvé řadě bylo čerpáno z kartoték faunistických

pozorování přírodovědného oddělení OVM Vsetín ve Valašském Meziříčí, která prováděli pracovníci muzea v jednotlivých obdobích (T. Kašpar, J. Pluhařková - Dvorská a K. Pavelka). Tyto údaje jsou rozlišitelné v textu podle zkratky FKVM s příslušným jménem pozorovatele. Velké množství údajů poskytl ze středního Pobečví pan Vítězslav Přikryl ze Skaličky u Hranic, který v tomto území ornitologicky pracuje již více než 30 let a jemuž chci zvláště poděkovat za nezískané poskytnutí cenných dat. Dále jsem velmi zavázán dalším členům Ornitolodického klubu při OVM Vsetín, jmenovitě Jitce a Miroslavu Dvorským, Jiřímu Pavelkovi, Jaromíru Jungovi, Janu Košťálovi, Radimu Bětákovi, Janu Pavelkovi, Petru Pecháčkovi, Josefmu Chmelařovi a Tomáši Kašparovi. Bez jejich ochoty a poskytnutí údajů získaných ve volném čase by tento článek komplexněji zahrnující výskyt slípkové zelenonohé v naší oblasti nemohl vzniknout.

PŘEHLED LOKALIT HNÍZDΝÍHO VÝSKYTU ZA LÉTA 1974 - 1994.

Údolí Vsetínské Bečvy

1. Karolinka - Stanovnica, přehrada. Nádrž byla uvedena do provozu v roce 1984 a od té doby se zde vyskytují některé druhy vodních ptáků, dříve se v této části okresu neobjevují. V letech 1986 - 88 nebyla slípka na přehradě zaznamenána. V roce 1992 byly dne 23.7. pozorovány 2 ad. ex. s 3 již odrostlými mláďaty v mělčinové části přehradního jezera u přítoku potoka Stanovnica (K. Pavelka).

2. Hovězí - Škrádné, tzv. Bogarova jama. Jedná se již o zaniklé hnizdiště, hnizdění druhu bylo zaznamenáno v letech 1978 - 79. Jednalo se o terénní smíženinu, vzniklou po bagrování štěrku na pravém břehu Bečvy. Deprese byla zavážena stavební sutí, nacházel se zde malé jezírko a porost orobince. Data zjištění: 1978 - 29.4. 1 pár (R. Běták), 10.6. 1 pár u hnizda s 10 vejci (R. Běták, J. Pavelka) 1979 - 12.6. hnizdí 2 páry, 1 pár s 1 mláďetem v prachovém šatě, další pár s 6 mláďaty (R. Běták). V dalších letech bylo místo zavezeno stavebním a jiným odpadem a lokalita ztratila svůj význam pro hnizdění nejen slípky, ale i jiných vodních ptáků.

3. Vsetín - Bobrky. Mokřad s porostem rákosu na pravé straně železniční trati do Valašského Meziříčí. Hnizdění zjištěno poprvé v letech 1976 a 1977 - 3.7.1976 1 pár s 10 mláďaty (J. Pavelka), 11.6.1977 1 adult. ex. s 5 mláďaty (P. Pecháček). V letech 1980 - 85 pozorován druh v hnizdném období V. Holánem (Pavelka a spol., 1991). V letech 1992 - 94 byl mokřad bez vody (zamezení přívodu vody pracovníky ze Školního statku) - J. Pavelka. Po obnovení vodního režimu jde o místo perspektivní pro hnizdění slípky

zelenonohé, protože rozloha rákosiny se neustále zvětšuje.

4. Jablunka - pod Kobylou. Mokřina u kravína družstva naproti železniční stanice. Pravidelný výskyt na lokalitě po více let a také v roce 1994 udává Galda. (člen mysliveckého sdružení Jablunka)

5. Jablunka - V Lýkovém. Rybníček vybudovaný mysliveckým sdružením u areálu Zbrojovky Jablunka. Hnizdění v roce 1994 i v dřívějších letech uvádí J. Kotrla (člen mysliveckého sdružení Jablunka).

Údolí Juhyně

6. Babice - rybníček na západním okraji obce s pobřežní vegetací. Dne 8.9.1993 zde pozoroval J. Pavelka 1 juv.ex.

Údolí Rožnovské Bečvy

7. Zubří - Hamry, rybníky. Podle dostupných údajů se jedná o pravidelnou hnizdění lokalitu od poloviny 70. let do současnosti.

Hnizdní data: 1974 - 9.7. výskyt 4 ex. (FKVM - T. Kašpar), 1982 - 6.5. pozorován 1 ex. (FKVM - K. Pavelka), 1980 - 92 předpokládá Jiří Pavelka na základě svých pozorování hnizdění 1 až 2 páru, 1993 - 94 výskyt 2 - 3 ex. po celou hnizdní sezónu bez pozorování mláďat udává J. Jung.

8. Zašová - Luh, rákosina v terénní depresi s menším jezírkem. Hnizdění z let 1990 a 1993 - 94 uvádí J. Jung: 1990 - 19.6. 1 pár s vyvedenými mláďaty, 1993 i 1994 pozorován pár po celé hnizdní období bez mláďat.

Niva spojené Bečvy - střední Pobečví

9. Juřinka - staré rybníčky na levém břehu Bečvy. Z konce 80. let udává Košťál pozorování starých ptáků s mláďaty, později dle něho slípka z lokality vymizela. V květnu 1993 pozoroval staré ptáky na lokalitě T. Kašpar.

10. Choryně - staré pískovny. Lokalita již nyní zcela změněna - část se sukcesí změnila v les, část je využívána jako skládka stavebního materiálu. V minulosti zde hnizdilo několik páru - 24.4.1973 9 ex. pozoroval T. Kašpar, 31.5.1976 J. Pluhařková - Dvorská nalezla dvě hnizda s vejci, 2.6.1977 zjistila 1 pár u hnizda s vejci (všechny údaje FKVM). V současnosti lokalita není vhodná pro hnizdění tohoto druhu.

11. Choryně - Choryňské rybníky. V průběhu sledovaného období se zde slípka pravidelně vyskytovala v hnizdní době. Některá z hnizdních dat: 24.4.1976 3 ex. (T. Kašpar - FKVM), 1.6.1976 1 ex., 17.7.1978 3

ad. ex. s 6 a 5 mláďaty (J. Pluhařková - Dvorská, FKVM), 21.8.1979 1 ad. ex. s 3 juv. ex. zjistil R. Běták, Chmelař (1980) předpokládá ve své práci v tomto roce hnizdění 3 páru, v roce 1993 zaznamenán dle hlasu 1 ex. 21.5., v roce 1994 byl zjištěn také 1 ex. 29.4. a 30.5. (všechny údaje K. Pavelka). V obou letech zde hnizdil zřejmě pouze jeden pár slípky.

12. Hustopeče nad Bečvou - Na Valše, staré pískovny. Hnizdění lokalita druhu v průběhu celého sledovaného období. V roce 1977 pozorován 1 ad. ex. s mláďetem 30.6. J. Dvorskou (FKVM), V. Přikryl zjistil zahnizdění druhu v hustém rákosovém porostu 26.6.1984 (8 vajec v hnizdě a 3 mláďata s druhým rodičem). I když lokalita postupnou sukcesí zarůstá, vyskytuje se zde slípka i nyní.

13. Hustopeče nad Bečvou - Lesní rybník. Pravidelné hnizdiště druhu při napuštění. V roce 1976 pozoroval T. Kašpar 3.5. 1 ex., J. Dvorská také 1 ex. 28.6. (oba údaje z FKVM), v roce 1993 zjištěn 1 juv. ex. 18.8., v roce 1994 určen podle hlasu 1 ex. 30.5. (oba údaje K. Pavelka).

14. Hustopeče nad Bečvou - rybníky. Jde o stálé hnizdiště, v jednotlivých letech se hnizdění místa mění podle stavu vody v jednotlivých nádržích. Přehled některých zjištění v době hnizdění: Na rybníku Křivoš pozorovala J. Dvorská 7.6.1977 1 adult. ptáka a 3 mláďata, 5.5.1979 uvádí 1 ex. na rybnících, 30.4.1982 byl zjištěn 1 ad. ex. na rybníku Křivoš - K. Pavelka (všechny údaje FKVM). V současné době je rybník Křivoš nevhodný pro hnizdění druhu, protože se zde nenačázejí pobřežní porosty a samotná nádrž je silně předusíkovaná, takže zde prakticky nehnizdí žádní vodní ptáci. Hnizdiště jsou nyní v této soustavě rybníček Magdalenga I. a rybník Záviš - v roce 1993 byl zjištěn 1 pár s 1 mláďetem ve stáří 2 - 3 dny na rybníku Magdalenga I. dne 29.6., v roce 1994 byl zaznamenán 1 ex. dle hlasu na stejně lokalitě 23.6. a na rybníku Záviš byl pozorován 1 dospělý pták 30.5. (všechny údaje K. Pavelka).

15. Zámrsky - Bečva. V řečišti řeky asi 500m po toku pod mostem silnice z Hustopečí n.B. do Němetic nalezl V. Přikryl hnizdo slípky 11.5.1976. Nacházelo se na levém břehu řeky na nízké vrbě, ježíž větve se sklánely nad vodní hladinu, v blízkosti byl asi 15 m dlouhý ostrůvek porostlý vodními rostlinami, kde byla později vybudována další dvě hnizda. Pár slípky zde hnizdil třikrát a vyvedl celkem 25 mláďat. Je velmi pravděpodobné, že hnizdění slípky v tomto úseku řeky se děje na různých místech.

16. Milotice nad Bečvou - zarostlé tůně podél železniční trati v blízkosti stanice Českých drah. Jedná se o zajímavý mokřad po obou stranách trati - na levé straně ve směru na Hranice viděl Dvorský 1

ad. ex. 12.5.1991 , zatímco 24.7.1992 byl pozorován 1 ex. na opačné straně (K. Pavelka) Lokalita byla zřejmě osídlena až v posledních letech v souvislosti se zvýšeným rekreačním využitím přilehlých štěrkoven, kde druh zřejmě dříve hnizdil.

17. Hustopeče nad Bečvou - Pod Doubravou. Menší jezírko asi 300 m proti toku nad hustopečským mostem - v roce 1981 bylo zjištěno hnizdo se sedicím ad. ex., druhý ex. vodil a krmil 4 mláďata (V. Přikryl). V současnosti je lokalita již po většinu roku bez vody a tudíž pro hnizdění slípky nevhodná.

18. Zámrsky - jezírko v prohlubni severně od rezervace Doubek. Hnizdo zde bylo nalezeno 21.6.1981 V. Přikrylem a obsahovalo 5 vajec, v blízkosti se pohyboval druhý ad. ex. vodící 6 mláďat. Rovněž na tomto místě již v posledních letech nebyla voda a proto se zde slípka nevyskytuje.

19. Zámrsky - Kamenc. V širokém odvodňovacím příkopu východně od stejnojmenné osady bylo objeveno hnizdo s 9 vejci 17.6.1983 a na malém jezírku rovněž východně Kamence bylo v rákosině nalezeno hnizdo s 6 vejci 15.6.1978. Na průtočném slepém rameni Bečvy přímo pod osadou byl pozorován 1 adult. ex. sedící na hnizdě 19.6.1983 (V. Přikryl).

20. Spičky - pravý břeh Bečvy u ústí mlýnské strouhy do řeky. Jedná se o dosud druhou známou hnizdění lokalitu v řečišti Bečvy. Hnizdo postavené v koruně olše vyvrácené do koryta bylo nalezeno 2.7.1976 - byl pozorován 1 adult. ex. sedící na hnizdě, druhý doplýv ex. vodil a krmil 5 mláďat (V. Přikryl). Zřejmě dočasně hnizdiště.

Zhodnocení hnizdního výskytu dříve a nyní.

Uvedený přehled obsahuje celkem dvacet lokalit , na nichž byla slípka zelenonohá v letech 1974 až 1994 zaznamenána.

Z toho zanikly minimálně čtyři lokality - většinou v důsledku zničení biotopu jeho zavezením odpady nebo velkou změnou vodního režimu. Zatímco v povodí horních úseků toků se hnizdiště soustředují na stojaté vody ohrazené okolní zemědělskou krajinou a je velmi málo pravděpodobná existence dalších lokalit unikájících pozornosti , ve středním Pobečví je situace jiná. Zvláště v oblasti od Hustopečí n.B. po Teplice n.B. bývalo dříve mnoho odstavených ramen Bečvy s vodou po většinu roku, kde měla slípka dobré hnizdní podmínky. Jak uvádí V. Přikryl, v letech před rokem 1980 hnizdila prakticky na každém rameni, jezírku, vodní ploše nebo mokřině. Byla běžným hnizdičem, proto mnohá hnizdiště nebyla zaznamenána. Od roku 1985 uvádí silný pokles početnosti mimo rybníky, což přisuzuje velkým vodám v letech 1970 a 1985, při nichž došlo k znatelnému zhloubení koryta Bečvy s následným poklesem hla-

diny spodní vody v celé oblasti. Mnohé drobné vodní plochy zůstaly bez vody. Přes uvedené údaje je patrné, že mnohé dosud existující mokřiny a slepá rama na nebyly vícekrát každoročně kontrolovány s ohledem na možnou přítomnost tohoto ptačího druhu. Pravidelnými hnázdišti jsou rybníky i malé rybníčky na horním toku i větší rybniční soustavy na středním toku. Skutečností však zůstává, že i na pravidelně sledovaných Choryňských rybnících byl zaznamenán úbytek hnázdních stavů. Zatímco koncem 70. let se zde vyskytovalo kolem 3 - 4 páry, v posledních letech je to 1, maximálně 2 páry. Znatelný úbytek hnázdních stavů u slípky zelenonohé v celé České republice v letech 1988 - 92 se potvrdil i v celostátním sčítání vodního a bahenního ptactva v hnázdní době (Musil, 1993), asi na čtvrtinu udává pokles hnázdních stavů druhu ve východních Čechách Bárta (1993). Mezi přičinami tohoto jevu vidí autor hlavně odbahňování rybníků.

Zimování v oblasti.

I když zprávy o zimování jsou u nás většinou z větších řek u průmyslových aglomerací, také ve sledovaném území jsou poznatky o výskytu slípky zelenonohé. Zcela jistě nejsou niže uvedené údaje úplným přehledem o výskytu druhu v zimním období, protože aktivity ornitologů zvláště na rybnících i v zimě napuštěných je nízká. Hovězí - „Bogarova jama“, 5.11., 2 ex. a 15.11. 1 ex. (R. Běták), 9.1., 11.1. a 14.1.1979 vždy 1 ex. (R. Běták, J. Chmelař).

Zubří - Hamry, 17.12.1984 2 ex. (J. Koštál), Střítež nad Bečvou, Bečva, 13.1.1985 1 ex. (J. Koštál). Poličná - Bečva pod Juřinkou, 23.11.1977 2 ex., 12.12.1977 1 ex. (J. Dvorská - FKVM).

Hustopeče nad Bečvou, ryb. Magdalena, 6.11.1976 1 ex. (J. Dvorská - FKVM).

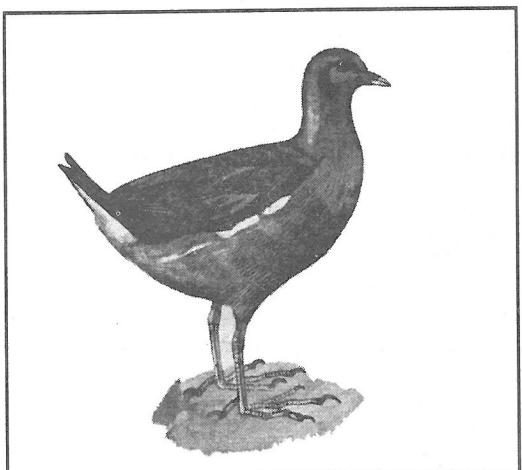
Z krátkého přehledu pozorování v zimě je patrné, že zastílení jsou soustředěna do blízkosti hnázdišť.

Závěr

Na základě dvacetiletého sledování území horního a středního Pobečví bylo zjištěno celkem 20 hnázdních lokalit, z tohoto počtu již neexistuje 5 hnázdišť. Většina z uvedených biotopů jsou stojaté vody různé velikosti, dvě hnázdní lokality byly nalezeny na řece Bečvě a jedno hnázdění bylo zaznamenáno na odvodňovacím kanálu. Za uplynulé období však zanikla řada malých, příležitostně využívaných vodních ploch a mokřin. Úbytek hnázdního stavu v uvedené oblasti je proto zcela jistě větší, než by se zdálo z relativně stálého počtu hnázdišť. Snížení počtu hnázdících páru je doloženo na Choryňských rybnících, na ostatních lokalitách s více hnázdícími páry není kvantitativní vývoj zachycen pro malou frekvenci kontrol v průběhu jednotlivých let i celého hodnoceného období. Rovněž bylo zaznamenáno zimování na čtyřech lokalitách, v blízkosti tradičních hnázdišť.

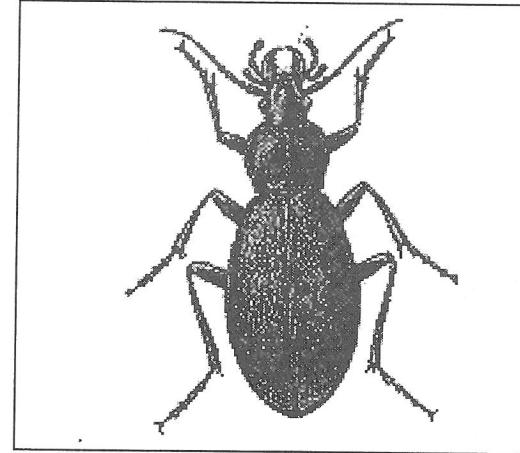
LITERATURA

- Bárta F., 1993: Ubívá slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus* L.). Zprávy MOS, 51: 7 - 9.
Hudec K., Černý W. a spol., 1977: Fauna ČSSR. Ptáci - Aves, díl II. Academia Praha.
Chmelař J., 1980: Ptactvo Choryňských rybníků v okrese Vsetín. Práce SOČ, gymnázium Vsetín.

Slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*),

(4)

Střevlík kožitý (*Carabus coriaceus*), ex Krejča

STŘEVLÍKOVITÍ (COLEOPTERA, CARABIDAE) V NIVĚ ŘEKY ROŽNOVSKÁ BEČVA U VALAŠSKÉHO MEZIŘÍČÍ

LUBOMÍR BRAVEC

Úvod

Součástí dlouhodobého přírodovědného výzkumu Západních Beskyd pracovníky přírodovědného oddělení Okresního vlastivědného muzea Vsetín byl i výzkum brouků čeledi střevlíkovití (Coleoptera, Carabidae) na dvou lokalitách v nivě řeky Rožnovská Bečva východně od Valašského Meziříčí. Průzkumu a dokumentaci zemních bezobratlých a jmenovitě pak střevlíkovitých se systematicky na uvedeném území dosud nikdo nevěnoval. Na ekonomickém zabezpečení výzkumu se podílelo i Ministerstvo kultury České republiky prostřednictvím Projektu na uchování přírodního bohatství regionu ČR.

Popis sledovaných území

Sledovaná území se nachází 4 až 5 km východně od Valašského Meziříčí. Orograficky náleží k jižní části Západních Beskyd (jižní části Moravskoslezských Beskyd).

Jako první lokalita byl vybrán les o rozloze asi 2,6 ha jihovýchodně od kóty 337, západně obce Zašová poblíž trati Za Klášterem. Průměrná nadmořská výška lokality je 325 m. Geologické podloží je tvořeno slí-

novito-jílovitými břidlicemi godulského eocénu pokrytými eluviálními svahovými hlínami.

Klimaticky náleží do oblasti B3, mírně teplé, mírně vlhké, s mírnou zimou, pahorkatinové (Vesecký A. et coll., 1958). Fytogeograficky lze lokalitu začlenit podle Regionálně fytogeografického členění ČR (Hejný, 1988) do oblasti 80 Střední Pobečví, 80a Vsetínská kotlina. Sledovaná lokalita je víceméně čtvercového tvaru, ze západní a severní strany je ohrazena obhospodařovanými poli, jižní hranici tvoří podmáčená kosená louka. Na jihozápadní straně je les propojen asi 20 m širokým a 100 m dlouhým pruhem s rozsáhlějším lesem. Jihovýchodní strana je protažena v úzký a asi 90 m dlouhý pruh keřové a stromové zeleně. Les byl determinován jako habrová doubrava. Terén je mírně svažitý, s jižní expozicí.

Jako druhá lokalita byl volen les typu habrová doubrava, s pozmeněnou druhovou skladbou dřevin, o celkové rozloze asi 18ha, východně od obce Veselá.

Průměrná nadmořská výška lokality je 325 m. Klimaticky náleží do oblasti B3, mírně teplé, mírně vlhké, s mírnou zimou, pahorkatinové (Vesecký et coll., 1958). Podle Regionálně fytogeografického členění ČR (Skalický, 1988) byla lokalita determinována do oblasti 80 Střední Pobečví, 80a Vsetínská kotlina. Z jižní strany je les ohrazen korytem řeky Rožnovská Bečva, ze západní, jižní a východní strany je obklopen kosenými loukami. Na jihozápadní a jihovýchodní straně les vybíhá v 20 m široké pásy, které jej spojují s okolními lesy. Terén je svažitý, místy rozrýt erozními rýhami, až 12 - 15 m hlubokými, se severní expozicí.

Metodika a materiál

V nivě Rožnovské Bečvy, východně od Valašského Meziříčí, byly vytypovány dvě lokality lesního charakteru, na nichž bylo umístěno vždy 13 zemních pastí. Jako zemní pasti byly voleny zavařovací láhve „masovky“ o obsahu 1 litr. 0,2litru etylenglyku (Fridex) sloužilo jako konzervační médium. Pro padání listů do zemních pastí byly tyto zabezpečeny zakrytím kamenem nebo kůrou stromů tak, aby nebylo bránilo bezobratlým v přístupu k pastem. Vzorky byly odebrány ve čtrnáctidenních intervalech předlitím obsahu do sáčku z jemné silikonové tkаниny, promyty pod tekoucí vodou a roztříďeny za použití preparačního mikroskopu při zvětšení 5x na jednotlivé živočišné skupiny, uloženy v konservačním médiu a zařazeny do sbírek muzea. Pro determinaci střevlíkovitých byla použita práce Kultova (viz seznam literatury).

Počátek lovů byl 26.4.1994 a vzorky pak byly odebrány v tyto dny: (1.) 10.5.94, (2.) 22.5.94, (3.) 7.6.94, (4.) 21.6.94, (5.) 6.7.94, (6.) 19.7.94, (7.) 2.8.94,

(8.) 16.8.94, (9.) 6.9.94, (10.) 20.9.94, (11.) 4.10.94, (12.) 18.10.94, (13.) 1.11.94, (14.) 15.11.94, (15.) 29.11.94, (16.) 13.12.94 a (17.) 27.12.94.

Celkem takto bylo získáno 111 829 ks bezobratlých a z toho pak 938 kusů střevlíkovitých (Coleoptera, Carabidae), náležejících k 12 rodům a 27 druhům. Zemní pasti byly na lokalitách nepřetržitě umístěny 245 dnů.

Pro vyhodnocení kvantitativních a strukturálních znaků zoocenózy střevlíkovitých brouků byly sestaveny souborné tabulky. Pro vyhodnocení dominance byl použit vzorec $D = n^* 100 / s$, kde D vyjadřovalo dominanci dotyčného druhu v procentech, n = počet jedinců určitého druhu, s = celkový počet jedinců. Pro vyhodnocení byla použita pětitřídní klasifikační stupnice: 1. ED - eudominantní druh, dominance >10% ; 2. D - dominantní druh, zastoupení v rozmezí 5.01 až 10% ; 3. SD - subdominantní druh, rozmezí 2.01 až 5% ; 4. R- recedentní druh, dominance 1.01 až 2% ; 5. SR - subrecedentní druh, jehož zastoupení bylo < 1 %. Frekvence jednotlivých druhů střevlíkovitých byla vyhodnocena podle vzorce : $F = ni / s * 100$, kde F = frekvence druhu vyjádřená v procentech, ni = počet vzorků, v nichž se druh vyskytoval, s = počet odebraných vzorků. Pětitřídní stupnice byla použita i pro vyhodnocení

jednotlivých tříd frekvence. 1. třída 0,01 až 10% ; 2. třída 10.01 až 25 %; 3. třída 25.01 až 45 %; 4. třída 45.01 až 70 % ; a 5. třída 70.01 až 100 %. Pro zjištění druhové rozmanitosti (diverzity) společenstva střevlíkovitých byly vypočítány indexy rozmanitosti (H') podle následujícího vzorce:

$$H' = -\sum(Ni/N) * (\log(Ni/N)/\log(2))$$
, kde Ni = počet jedinců určitého druhu; N = počet jedinců společenstva. Hodnota indexu je vyjádřena v bitech a je přímo závislá na celkovém počtu druhů a na jejich četnostech. Druhová vyrovnanost (ekvitabilita) společenstva střevlíkovitých byla vyjádřena indexem ekvitability: $e = H'/ H_{max}$, kde H' = index diverzity ; H_{max} = dvojkový logaritmus s , kde s = celkový počet druhů. Hodnota indexu je vyjádřena v bitech. Uvedená hodnotící kritéria byla užita tak, jak je ve své práci uvedl Losos (1984).

Výsledky

Lokalita č. 1, les u obce Zašová.

Za období 245 dnů bylo na sledované lokalitě v zemních pastech zjištěno 406 kusů střevlíků (170 samců a 236 samic), kteří náleželi k osmi rodům a dvaceti druhům. Nejvíce druhy, šesti, byly zastoupeny rod *Carabus Linnaeus* 1758 (střevlík), pěti druhy rod *Pterostichus Bonelli* 1810 (tečkokřídlec), čtyřmi druhy rod *Abax Bonelli* 1809 (čtvercoštínk), po

Lokalita č. 1 - les u Zašové

T A B U L K A č. 1

ZAŠOVÁ - LES U ŽELEZNIČNÍ TRATI, ZP, 24.6 - 27.12.1994

Druh: / Číslo vzorku:	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	n	D	F	Fv%	TF	
<i>Carabus hortensis</i> L.	1	4	1		5	17	33		27	29	7		3					127	31,30	ED	10	58,80	4.
<i>Pterostichus oblongopunctatus</i> FABR.	13	11	25	10	20	3	1	3	6		1	1	2					96	23,60	ED	12	10,60	2.
<i>Carabus violaceus</i> L.	2	1	1		5	10	24	8	14									63	14,50	ED	7	41,20	3.
<i>Pterostichus vulgaris</i> L.					2	1	5	6	5									23	5,67	D	8	47,10	4.
<i>Calathus fuscipes</i> GOEZ.					1	2	3	2	4	4	2		1					19	4,68	SD	8	47,10	4.
<i>Abax ater</i> Vill. germanus SCHB.	5	3	4		1	3												16	3,94	SD	5	29,40	3.
<i>Carabus coriaceus</i> L.					1	1		1	4	3	1	1						14	3,45	SD	8	47,10	4.
<i>Agonum assimile</i> PAYK.	1		2	1				1		1	3	-2						11	2,71	SD	7	41,20	3.
<i>Pterostichus burmeisteri</i> HEER							10											10	2,46	SD	1	5,88	1.
<i>Abax parallelus</i> DFT.	5	1																7	1,72	R	3	17,60	2.
<i>Abax ovalis</i> DFT.	1		1	1	1	1												5	1,23	R	5	29,40	3.
<i>Carabus linnei</i> PANZ.							4											4	0,99	SR	1	5,88	1.
<i>Trechus quadristriatus</i> SCHRINK.						1			1	1								2	0,49	SR	2	11,80	2.
<i>Abax carinatus porcatus</i> DFT.							1											1	0,25	SR	1	5,88	1.
<i>Carabus scheidleri</i> PANZ.								1										1	0,25	SR	1	5,88	1.
<i>Carabus ullrichi</i> GERM.									1									1	0,25	SR	1	5,88	1.
<i>Trichotichnus laevicollis</i> DFT.									1									1	0,25	SR	1	5,88	1.
<i>Pterostichus niger</i> LETZ.										1								1	0,25	SR	1	5,88	1.
<i>Pterostichus coerulescens</i> L.	2																	2	0,49	SR	1	5,88	1.
<i>Amara eurynota</i> PANZ.	1					1												1	0,25	SR	1	5,88	1.
Celkem:	30	21	36	14	37	50	69	25	59	34	17	5	7	1	1	0	0	406	100				
H' :	0,46	0,32	0,44	0,22	0,51	0,69	0,76	0,39	0,73	0,36	0,28	0,10	0,13	0,02	0,02	0	0	2,96					
e :	0,15	0,11	0,15	0,09	0,16	0,22	0,24	0,15	0,24	0,23	0,11	0,06	0,08	0	0	0	0	0,68					

jednom druhu byly zastoupeny rody: *Trechus Clairville* 1806 (běžec), *Trichotichnus Morawicz* 1863 (kvapník), *Amara Bonelli* 1810 (kvapník), *Agonum Bonelli* 1809 a *Calathus Bonelli* 1810 (střevlíček).

Lokalita č.2, les u obce Veselá. Za stejně období bylo na sledované lokalitě do zemních pastí uloveno 532 kusů střevlíkovitých, z toho pak 259 samců a 273 samice dvanácti rodů a 23 druhů. Shodným počtem druhů - šest - byly zastoupeny rody *Carabus Linnaeus* 1758 (střevlík) a *Pterostichus Bonelli* 1810 (tečkokřídlec), dvěma druhy rod *Abax Bonelli* 1809 (čtvercoštínk) a po jednom druhu pak rody: *Nebria Latreille* 1802 (pohrázník), *Trechus Clairville* 1806 (běžec), *Harpalus Latreille* 1802 (kvapník), *Trichotichnus Morawitz* 1863 (kvapník), *Amara Bonelli* 1809 (nelesklec), *Molops Bonelli* 1809 (tečkokřídlec), *Calathus Bonelli* 1809 (kruhoběžník), *Agonum Bonelli* 1809 (úzkohrdlec) a *Dromius Bonelli* 1809 (chluporožec).

Dominance

Lokalita č. 1 Skupina dominantních druhů měla zastoupení devíti druhů, tři druhy byly eudominantními, a to : *Carabus hortensis* 31,30%, *Pterostichus oblongopunctatus* 23,60% a *Carabus violaceus* 15,50%, celková dominance eudominantních druhů

činila tedy 70,4%. Do kategorie dominantních druhů náležel pouze jeden druh - *Pterostichus vulgaris*, s dominantní 5,67%. Skupina subdominantních druhů se skládala z pěti druhů : *Calathus fuscipes* 4,68%, *Abax parallelepipedus* 3,94%, *Carabus coriaceus* 3,45% *Agonum assimile* 2,71% a *Pterostichus burmeisteri* 2,46%. Celková dominance skupiny subdominantních druhů činila 22,91%. Skupina dominantních druhů se podílela na celkové dominanci 98,98%. Recedentní druhy byly zastoupeny jedenácti druhy, z toho dva druhy vykazovaly recedentní dominantní - *Abax parallelus* 1,72% a *Abax ovalis* s dominantní 1,23%. Subrecedentních druhů bylo ve vzorcích zastoupeno devět. Byly to druhy: *Carabus linnei* 0,99%, *Trechus quadristriatus* 0,49%, *Abax carinatus porcatus* 0,49%, *Pterostichus coerulescens* 0,49%, *Carabus scheidleri* 0,25%, *Carabus ullrichi* 0,25%, *Trichotichnus laevicollis* 0,25%, *Pterostichus niger* 0,25% a *Amara eurynota* 0,25%. Celková dominance recedentních druhů střevlíkovitých byla 6,66%. Index diverzity činil 2,96 a index ekvitability měl hodnotu 0,68. Změny zastoupení jednotlivých druhů střevlíkovitých během sezóny 1994 viz tabulka č.1 a č. 3. Příslušnost k jednotlivým třídám dominance a frekvence je zobrazena v tabulce č. 4 a grafech č.1 a 2. Průběh změn indexů diverzity a ekvitability je znázorněn v tabulce č. 5 a grafech č. 3 a 4.

Lokalita č.2 Kategorie dominantních druhů byla zastoupena devíti druhy, z toho šesti druhy eudominantními: *Pterostichus burmeisteri* 19,4%, *Carabus violaceus* 16,9%, *Carabus hortensis* 13%, *Carabus linnei* 11,1% a *Carabus coriaceus* 10,5%, dominance eudominantních druhů byla 70,9%. Dominantní skupinu zastupovaly tři druhy: *Carabus nemoralis* 8,65%, *Pterostichus oblongopunctatus* 5,64% a *Abax ater germanus* 5,45%, dominance skupiny byla 19,74%, subdominantní druhy zastupoval pouze *Abax ovalis* s dominancí 2,26%. Kategorie dominantních druhů se na celkové dominanci podílela 90,64 procenty. Kategorie recedentních druhů prezentovalo 14 druhů, z toho recedentními byli *Pterostichus vulgaris* 1,5% a *Molops piceus* s 1,13%. Subcedentních druhů bylo 12: *Pterostichus niger* 0,75%, *Pterostichus coerulescens* 0,75%, *Agonum assimile* 0,56%, *Calathus fuscipes* 0,38%, *Pterostichus aethiops* 0,38%, *Carabus scheidleri* 0,19%, *Nebria brevicollis* 0,19%, *Trechus quadrifasciatus* 0,19%, *Harpalus roubali* 0,19%, *Trichotichnus laevicollis* 0,19%, *Amara familiaris* 0,19% a *Dromius agilis* 0,19%. Kategorie recedentních druhů se na celkové dominanci podílela 6,78 procenty. Celková hodnota indexu diverzit-

ty H' činila 3,38 a indexu ekvability e 0,74. Přehled zastoupení jednotlivých druhů a jejich četnost podává tabulka č.2. Průběh změn hodnot ostatních parametrů je shodný jako u lokality č. 1.

Frekvence

Lokalita č. 1. Střevlíkovité páté třídy frekvence zastupoval pouze jeden druh - *Pterostichus oblongopunctatus* 70,59%. Čtvrtou třídu zastupovaly čtyři druhy - *Carabus hortensis* 58,8%, *Pterostichus vulgaris* 47,1%, *Calathus fuscipes* 47,1% a *Carabus coriaceus* 47,1%. Třetí třída frekvence byla prezentována rovněž čtyřmi druhy - *Carabus violaceus* 41,2%, *Agonum assimile* 41,2%, *Abax ater germanus* 29,4% a *Abax ovalis* 29,4 procenty. Druhá třída zahrnovala pouze tři druhy - *Abax parallelus* 17,6%, *Trechus quadrifasciatus* 11,8% a *Abax carinatus porcatus* 11,8%. Nejvíce druhů, osm, zahrnovala první třída frekvence, jednalo se o druhy střevlíkovitých, kteří byli na lokalitě za celé sběrné období zastiženi pouze jedenkrát - *Pterostichus burmeisteri* 5,9%, *Abax ovalis*, *Carabus scheidleri*, *Carabus ullrichi*, *Trichotichnus laevicollis*, *Pterostichus niger*, *Pterostichus coerulescens* a *Amara eurynota*.

T A B U L K A č. 2

Druh: / Číslo vzorku:	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	n	D	F	Fv%	TF	
<i>Pterostichus burmeisteri</i> HEER	41	21	15	5	3	3	5	3	5	30	2	1	3	1	3	2		103	19,40	ED	12	70,60	5.
<i>Carabus violaceus</i> L.		1	3	2	12	3	17	20	30									90	16,90	ED	9	52,90	4.
<i>Carabus hortensis</i> L.		3	2			13	9		21	17	1	3						69	13,00	ED	8	47,10	4.
<i>Carabus linnei</i> PANZ.	1	2	6	5	6	10	11	13	4	1								59	11,10	ED	10	58,88	4.
<i>Carabus coriaceus</i> L.	1		3	1	1	7	13	14	8	6	1	1						56	10,50	ED	11	64,70	4.
<i>Carabus nemoralis</i> MÜLL.	6	3	5	1	1	9	7	1		8		5						46	8,65	D	10	58,88	4.
<i>Pterostichus oblongopunctatus</i> FABR.	6	6	7		1	10												30	5,64	D	5	29,40	3.
<i>Abax ater</i> Vill. <i>germanus</i> SCHB.	7	5	6	2	1	7				1								29	5,45	D	7	41,20	3.
<i>Abax ovalis</i> DFT.	2	1	2	1	4		1		1									12	2,26	SD	7	41,20	3.
<i>Pterostichus vulgaris</i> L.			2	1	2	1					2							8	1,50	R	5	29,40	3.
<i>Molops piceus</i> PANZ.	5	1																6	1,13	R	2	11,80	2.
<i>Pterostichus niger</i> LETZ.	1			2		1				2								4	0,75	SR	3	17,60	2.
<i>Pterostichus coerulescens</i> L.	4																	4	0,75	SR	1	5,88	1.
<i>Agonum assimile</i> PAYK.		1	1					1										3	0,56	SR	3	17,60	2.
<i>Calathus fuscipes</i> GOEZ.								1		1								2	0,38	SR	1	5,88	1.
<i>Carabus scheidleri</i> PANZ.																		1	0,19	SR	1	5,88	1.
<i>Trechus quadrifasciatus</i> SCHRNK.						1												1	0,19	SR	1	5,88	1.
<i>Harpalus roubali</i> SCHB.																		1	0,19	SR	1	5,88	1.
<i>Trichotichnus laevicollis</i> DFT.	1		1							2								1	0,19	SR	1	5,88	1.
<i>Pterostichus aethiops</i> PANZ.				1														2	0,38	SR	1	5,88	1.
<i>Amara familiaris</i> DFT.	1																	1	0,19	SR	1	5,88	1.
<i>Dromius agilis</i> FAB.			1															1	0,19	SR	1	5,88	1.
Celkem:	69	47	49	24	31	31	64	60	84	38	19	5	9	2	0	0	0	532	100				
H':	0,66	0,54	0,59	0,33	0,54	0,36	0,71	0,63	0,77	0,44	0,29	0,08	0,12	0,03	0	0	0	3,38					
e :	0,19	0,16	0,17	0,09	0,16	0,12	0,22	0,21	0,26	0,14	0,12	0,05	0,08	0	0	0	0	0,74					

Lokalita č. 2. Nejčastěji ve vzorcích byl zastižen a tedy i zastupoval 5. třídu frekvence tečkokřídlec *Pterostichus burmeisteri* 70,6%. Druhy *Carabus violaceus* 52,9%, *Carabus hortensis* 47,1%, *Carabus linnei* 58,9%, *Carabus coriaceus* 64,7% a *Carabus nemoralis* 58,8% prezentovaly čtvrtou třídu. Třetí třída rovněž čítala čtyři druhy - *Pterostichus oblongopunctatus* 29,4%, *Abax ater germanus* 41,2%, *Abax ovalis* 41,2% a *Pterostichus vulgaris* 29,4%. Tři druhy byly zastoupeny ve třídě druhé - *Molops piceus* 11,8%, *Pterostichus niger* 11,8%, a *Agonum assimile* 17,6%. Opět druhově nejpestřejší třídou frekvence byla třída 1., prezentovaná druhy, které na lokalitě za celé sběrné období byly zastiženy pouze jedenkrát - *Pterostichus coerulescens* 5,9%, *Calathus fuscipes*, *Carabus scheidleri*, *Nebria brevicollis*, *Trechus quadrifasciatus*, *Harpalus roubali*, *Trichotichnus laevicollis*, *Pterostichus aethiops*, *Amara familiaris* a *Dromius agilis*.

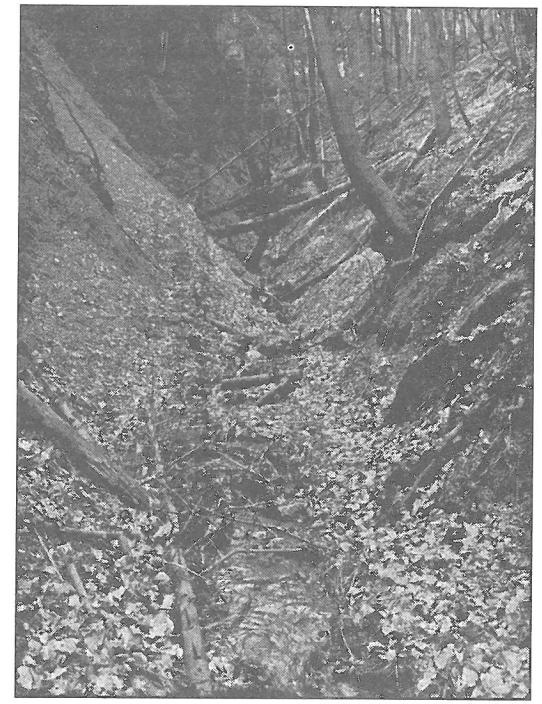
Zoogeografická příslušnost

Zoogeografická příslušnost jednotlivých druhů střevlíkovitých (mimo rod *Carabus*) byla určena podle kritérií, jak je stanovil ve své práci Pulpán (1968).

Lokalita č. 1: Středoevropské druhy - *Trichotichnus laevicollis* (Duftschmid 1812), *Pterostichus burmeisteri* Heer 1841, *Abax ater germanus* Schauberger 1927 (středoevropská rasa evropského druhu), *A. parallelus* (Duftschmid 1812), *A. ovalis* (Duftschmid 1812), *A. carinatus porcatus* (Duftschmid 1812); Druhy západopalearktické - *Trechus quadrifasciatus* (Schrank 1781), *Calathus fuscipes* (Goeze 1777); Druhy palearktické - *Amara eurynota* (Panzer 1797), *Pterostichus coerulescens* (Linnaeus 1758), *P. oblongopunctatus* (Fabricius 1787), *P. niger* (Schaller 1783), *P. vulgaris* (Linnaeus 1758) a *Agonum assimile* (Paykull 1790).

Lokalita č. 2: Všeobecně evropský - *Pterostichus aethiops* (Panzer 1797); Druhy středoevropské - *Harpalus roubali* Schauberger 1928, *Trichotichnus laevicollis* (Duftschmid 1812), *Pterostichus burmeisteri* Heer 1841, *Abax ater germanus* Schauberger 1927 (středoevropská rasa evropského druhu), a *A. ovalis* (Duftschmid 1812); Euroasijský - *Molops piceus* (Panzer 1793); Eurosibiřský - *Dromius agilis* (Fabricius 1787); Západopalearktický - *Nebria brevicollis*, *Harpalus roubali*, *Amara familiaris*, *Pterostichus aethiops*, *Molops piceus* a *Dromius agilis* se vyskytovalo na obou lokalitách. *Závěr*

1. Sběrem bezobratlých do 26 zemních pastí bylo na lokalitách v Zašové a ve Veselé získáno 111 829 kusů bezobratlých a z toho pak 938 kusů střevlíkovitých brouků (Coleoptera, Carabidae), kteří náleželi ke dvacáti rodům a 27 druhům.
2. Šestnáct ze dvaceti sedmi zjištěných druhů - *Carabus coriaceus*, *C. violaceus*, *C. scheidleri*, *C. hortensis*, *C. linnei*, *Trechus quadrifasciatus*, *Trichotichnus laevicollis*, *Pterostichus cerulescens*, *P. oblongopunctatus*, *P. niger*, *P. vulgaris*, *P. burmeisteri*, *Abax ater germanus*, *A. ovalis*, *Calathus fuscipes*, *Agonum assimile* se vyskytovalo na obou lokalitách.
3. Čtyři druhy - *Carabus ullrichi*, *Amara eurynota*, *Abax parallelus* a *A. carinatus porcatus* byly zjištěny pouze v lese Zašové a sedm druhů - *Carabus nemoralis*, *Nebria brevicollis*, *Harpalus roubali*, *Amara familiaris*, *Pterostichus aethiops*, *Molops piceus* a *Dromius agilis* se vyskytovalo pouze na lesní lokalitě ve Veselé.
4. Šest druhů střevlíkovitých společně na obou lokalitách zastupovalo kategorie dominantních druhů - *Carabus coriaceus*, *C. violaceus*, *C. hortensis*, *Pterostichus oblongopunctatus*, *P. burmeisteri* a *Abax ater germanus*.

Lokalita č. 2 - les u Veselé, erozní rýha

5. Nejvyšší hodnoty frekvence (třída 4. a 5.) společně na obou lokalitách dosáhly dva druhy - *Carabus coriaceus* a *C.hortensis*.

6. Nejvyšší hodnotu indexu rozmanitosti (diverzity H') 3,38 vykazovala lokalita ve Veselé.

7. Podle geografické příslušnosti byl jeden druh všeobecně evropský, 7 druhů středoevropských, jeden druh euroasijský, jeden druh eurosibiřský, 3 druhy západopalearktické a 7 druhů palearktických.

Souhrn

Čtyři až pět kilometrů východně od Valašského Meziříčí v nivě řeky Rožnovská Bečva byly vybrány dvě lesní lokality. Sběrem do 26 zemních pastí bylo získáno celkem 938 kusů střevíkovitých brouků (Coleoptera, Carabidae). Podle geografické příslušnosti byl jeden druh všeobecně evropský, 7 druhů středoevropských, jeden druh euroasijský, jeden druh eurosibiřský, 3 druhy západopalearktické a 7 druhů palearktických.

LITERATURA

Freude H., Harde K.W., Loehse G.A., 1976: Die Käfer Mitteleuropas. Bd.2. Goecke und Evers, Krefeld, pp.302.
Hejný S. et coll., 1988: Květena České socialistické republiky. Academia, Praha.

Kult K., 1947: Klíč k určování brouků čeledi Carabidae Československé republiky. 2. část. Entomologické příručky č.20. Praha, pp.199.

Losos B., Gulička J., Lellák J., Pelikán J., 1984: Ekologie živočichů. SPN, Praha, pp. 316.

Pulpán J., 1968: Stanovení areálů a subareálů Československa vzhledem k faunistice brouků čeledi Carabidae (Coleoptera). Acta Musei reginae-hradecensis 9:, p. 95-146.

Quitt E., 1971: Klimatické oblasti ČSSR. Stud.geogr. 16, p.1-73.

Vesecík A. et coll., 1958: Atlas podnebí Československé republiky. Ústřední správa geodésie a kartografie, Praha.

T A B U L K A č. 3 Zastoupení jednotlivých druhů střevíkovitých na lokalitách č.1 a č.2

Druh: / Lokalita č.:	1.	2.
<i>Carabus coriaceus</i> L.	+	+
<i>Carabus violaceus</i> L.	+	+
<i>Carabus ullrichi</i> Germ.	+	
<i>Carabus scheidleri</i> Panz.	+	+
<i>Carabus nemoralis</i> Müll.	+	
<i>Carabus hortensis</i> L.	+	+
<i>Carabus linnei</i> Panz.	+	+
<i>Nebris brevicollis</i> Fabr.		+
<i>Trechus quadristratus</i> Schrnk.	+	+
<i>Harpalus roubali</i> Schb.		+
<i>Trichotichnus laevicollis</i> Dft.	+	+
<i>Amara eurynota</i> Panz.	+	
<i>Amara familiaris</i> Dft.		+
<i>Pterostichus coeruleoescens</i> L.	+	+
<i>Pterostichus oblongopunctatus</i> Fabr.	+	+
<i>Pterostichus niger</i> Letz.	+	+
<i>Pterostichus vulgaris</i> L.	+	+
<i>Pterostichus aethiops</i> Panz.		+
<i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer	+	+
<i>Abax ater germanus</i> Schb.	+	+
<i>Abax parallelus</i> Dft.	+	
<i>Abax ovalis</i> Dft.	+	+
<i>Abax carinatus porcatus</i> Dft.		+
<i>Molops piceus</i> Panz.		
<i>Calathus fuscipes</i> Goez.	+	+
<i>Agonum assimile</i> Payk.	+	+
<i>Dromius agilis</i> Fab.		+

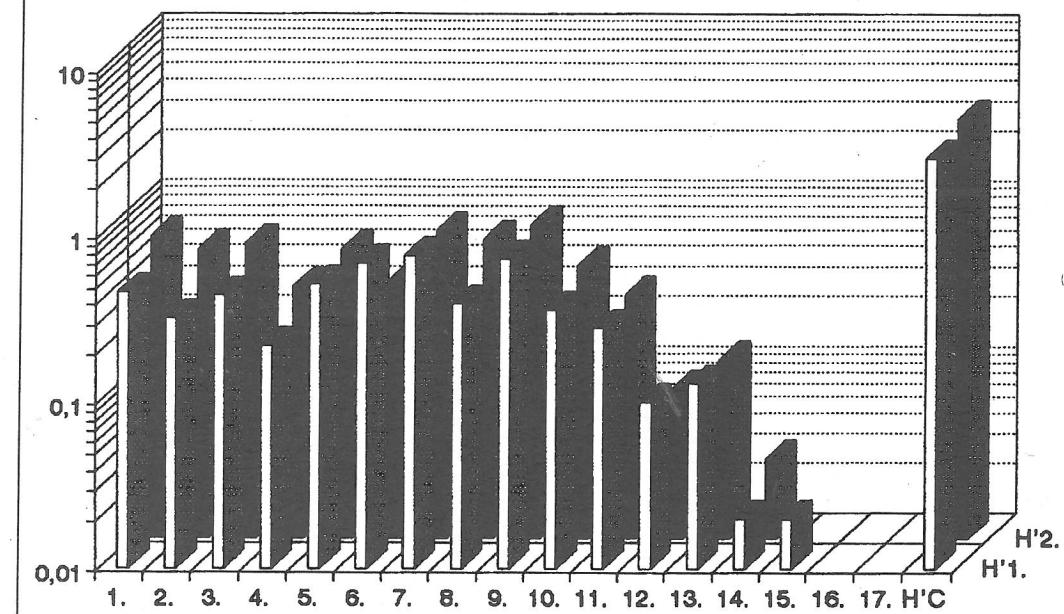
T A B U L K A č. 4 Příslušnost druhů střevíkovitých do tříd dominance a frekvence

Druh: / D,F,Lokalita č.:	D1.	D2.	F1.	F2.
<i>Carabus coriaceus</i> L.	SD	ED	4.	4.
<i>Carabus violaceus</i> L.	ED	ED	3.	4.
<i>Carabus ullrichi</i> Germ.	SR		1.	
<i>Carabus scheidleri</i> Panz.	SR	SR	1.	1.
<i>Carabus nemoralis</i> Müll.		D	3.	
<i>Carabus hortensis</i> L.	ED	ED	4.	4.
<i>Carabus linnei</i> Panz.	SR	ED	2.	4.
<i>Nebris brevicollis</i> Fabr.		SR		1.
<i>Trechus quadristratus</i> Schrnk.	SR	SR	2.	1.
<i>Harpalus roubali</i> Schb.		SR		1.
<i>Trichotichnus laevicollis</i> Dft.	SR	SR	1.	1.
<i>Amara eurynota</i> Panz.	SR		1.	
<i>Amara familiaris</i> Dft.		SR		1.
<i>Pterostichus coeruleoescens</i> L.	SR	SR	1.	1.
<i>Pterostichus oblongopunctatus</i> Fabr.	ED	D	5.	3.
<i>Pterostichus niger</i> Letz.	SR	SR	1.	1.
<i>Pterostichus vulgaris</i> L.	D	R	4.	3.
<i>Pterostichus aethiops</i> Panz.		SR		1.
<i>Pterostichus burmeisteri</i> Heer	SD	ED	2.	5.
<i>Abax ater germanus</i> Schb.	SD	D	4.	3.
<i>Abax parallelus</i> Dft.	R		3.	
<i>Abax ovalis</i> Dft.	SR	SD	1.	3.
<i>Abax carinatus porcatus</i> Dft.	SR		1.	
<i>Molops piceus</i> Panz.		R	2.	
<i>Calathus fuscipes</i> Goez.	SD	SR	3.	1.
<i>Agonum assimile</i> Payk.	SD	SR	3.	2.
<i>Dromius agilis</i> Fab.	SR		1.	

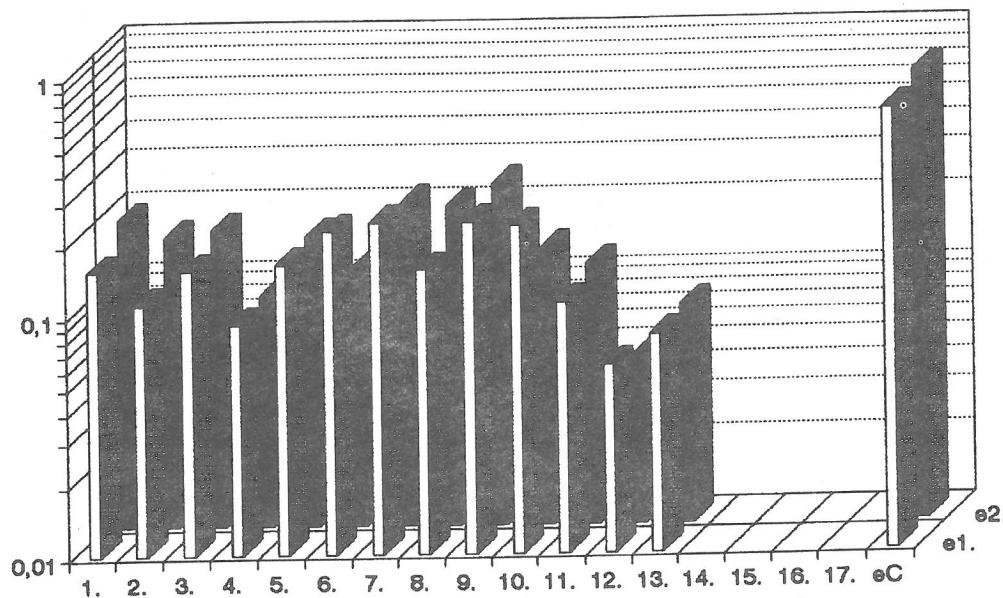
T A B U L K A č. 5 Průběh změn indexů diverzity a ekvitability na lokalitách 1. a 2. v průběhu sezóny 1994

Dat. sběru: / H', e, Lok.č.:	H'1.	H'2.	e1.	e2.
26.04.-10.05.	0,46	0,66	0,15	0,19
10.05.-22.05.	0,32	0,54	0,11	0,16
22.05.-07.06.	0,44	0,59	0,15	0,17
07.06.-21.06.	0,22	0,33	0,09	0,09
21.06.-06.07.	0,51	0,54	0,16	0,16
06.07.-19.07.	0,69	0,36	0,22	0,12
19.07.-02.08.	0,76	0,71	0,24	0,22
02.08.-16.08.	0,39	0,63	0,15	0,21
16.08.-06.09.	0,73	0,77	0,24	0,26
06.09.-20.09.	0,36	0,44	0,23	0,14
20.09.-04.10.	0,28	0,29	0,11	0,12
04.10.-18.10.	0,10	0,08	0,06	0,05
18.10.-01.11.	0,13	0,12	0,08	0,08
01.11.-15.11.	0,02	0,03		
15.11.-29.11.	0,02			
29.11.-13.12.				
13.12.-27.12.				
26.04.-27.12.	2,96	3,38	0,68	0,74

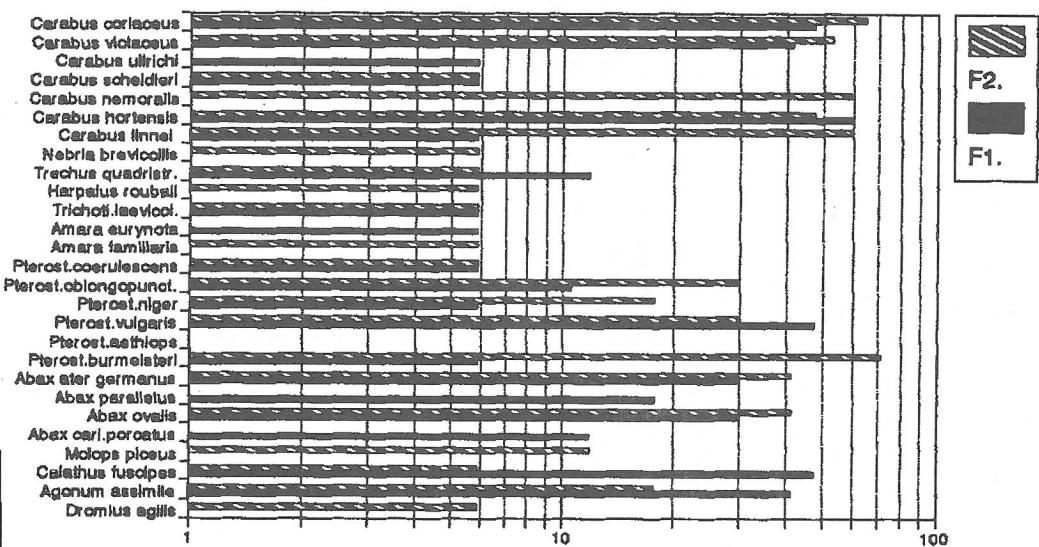
Srovnání průběhu změn indexu diverzity v Zašové a Veselé za sezónu 1994

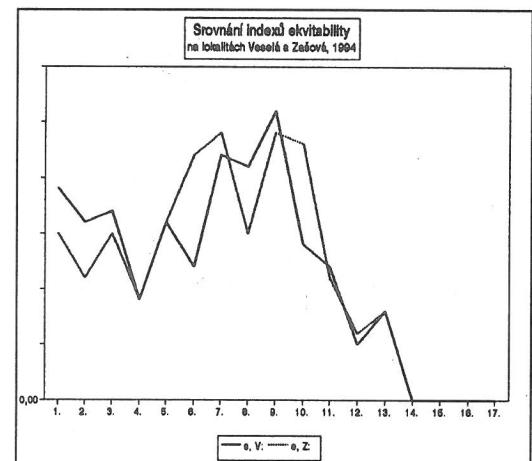
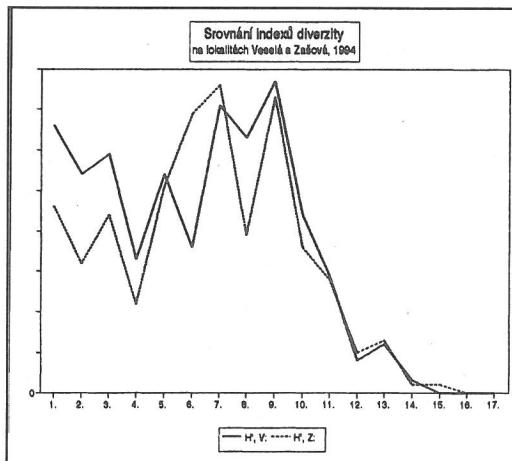
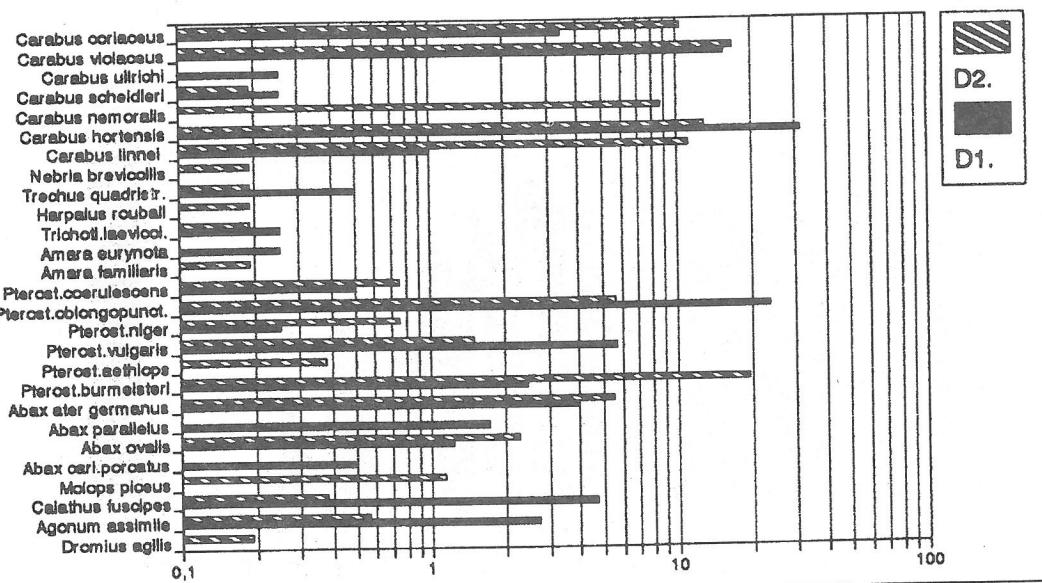
Srovnání průběhu změn ind. ekvitability v Zašové a Veselé za sezónu 1994

Srovnání frekvence střevlíkovitých v Zašové a ve Veselé v sezóně 1994

Srovnání dominance střevlíkovitých v Zašové a ve Veselé v sezóně 1994

Prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*) - Podlízaná
foto M. Kašparová

INVENTARIZAČNÍ PRŮZKUM MOKŘADU PODLÍZANÁ V KÚ HORNÍ BEČVA. MILENA KAŠPAROVÁ

Výzkum mokřadních společenstev patří k dlouhodobým úkolům botanického pracoviště Okresního vlastivědného muzea Vsetín. V posledních letech se soustředil na výzkum svahových rašeliných luk v oblasti Horní Bečvy a Hutiska - Solance. Od roku 1992 jsem prováděla průzkum mokřadní louky Podlízaná v katastru obce Horní Bečva v okrese Vsetín. V roce 1994 se na řešení tohoto úkolu podílelo i Ministerstvo kultury ČR finančním příspěvkem v rámci Projektu na uchování přírodního bohatství regionů ČR.

Louka se nachází na JZ svahu Grapy na rozhraní Radhošťské hornatiny a Vsetínských vrchů, 6,5 km V obce Horní Bečva.

Louka má rozlohu 1,2 ha. Na západní straně je o-

hraničena chatovou zástavbou, severní a východní okraj tvoří porost vzrostlého smrkového lesa s přimíšeným bukem a jedlí. Hospodářská usedlost a silnice tvoří jižní hranici.

Nadmořská výška se pohybuje od 635 m do 660 m. Geologicky náleží oblast do Radhošťské hornatiny, flyšoidní souvrství vrstev godulských a istebňanských slezského příkrovu, půdy podzolované a podzoly (Demek, 1987). Podle Atlasu podnebí ČSR (Vesecký, 1958) leží zkoumané území v klimatické oblasti B 10, mírně teplé, velmi vlhké, vřechovinné. Podle regionálně fytogeografického členění ČSR náleží do fytogeografického obvodu Karpatské oreofytikum 99. Moravskoslezské Beskydy, a) Radhošťské Beskydy. Lokalita je svahová rašeliná louka, odpovídající společenstvu *Caricetum fuscae sphagnetosum* Šmarda 1947. Západní okraj louky je sušší a převládá zde smilka tuhá - *Nardus stricta* L. Ve střední části louky, která je nejvlhčí, roste ve velkém množství skřípina lesní - *Scirpus sylvaticus* (L.), suchopýr úzkolistý - *Eriophorum angustifolium* (Honck.), pcháč potoční - *Cirsium rivulare* (Jacq.)All., přeslička bahenní - *Equisetum palustre* L. a j. V severní části louky převládá rašeliník - *Sphagnum*, který se střídá s kopcečky ploníku - *Polytrichum* a dominantní ostřicí hnědou - *Carex fusca* All. (podle Dostál, 1989), ostřicí obecnou - *Carex nigra* (L.) Reichard.) a hojnou violkou bahenní - *Viola palustris* L.

U okraje smrkového lesa, hlavně ve východní části louky převažuje žebrovice různolistá - *Blechnum spicant* L. a přeslička lesní - *Equisetum sylvaticum* L. Roztroušeně po celé louce roste všivec mokřadní - *Pedicularis sylvatica* L. a velké množství prstnatec májového - *Dactylorhiza majalis* (Reichenb.) Hunt et Summerh.

Lokalitu jsem navštívila celkem devětkrát a provedla jsem dokumentaci cévnatých rostlin a mechorostů se záměrem vyhlásit sledovanou louku jako přírodní rezervaci. Za determinaci mechorostů a mechů rodu *Sphagnum* chci na tomto místě vřele podekovat dr. J. Dudovi a Z. Pilousovou.

Celkem jsem zjistila 94 druhy cévnatých rostlin a 22 druhy mechorostí. Rašeliná louka Podlízaná obsahuje všechny typické prvky rašeliných luk. Vzhledem k výskytu vzácných a ohrožených druhů mokřadních rostlin a rozsáhlých porostů rašeliníku - *Sphagnum* je nutno louku chránit, hlavně proti náletu smrku a břízy v severní části louky.

Seznam nalezených druhů :

- E3: *Alnus incana* (L.) Moench. - olše šedá
- Betula pendula* Roth. - bříza bělokora
- Salix cinerea* L. - vrba popelavá
- E2: *Betula pendula* Roth. - bříza bělokora
- Picea abies* (L.) Karst. - smrk obecný
- Salix cinerea* L. - vrba popelavá
- E1: *Acetosa pratensis* Mill. - kyseláč luční

Suchopýr úzkolistý (*Eriophorum angustifolium* HONCK)
foto M. Kašparová

- Acetosella vulgaris* (Koch.) Fourr. - kyselka obecná
- Agrostis canina* L. - psineček obecný
- Agrostis capillaris* L. - psineček rozkladitý
- Agrostis stolonifera* L. - psineček výběžkatý
- Achillea millefolium* L. - řebříček obecný
- Ajuga reptans* L. - zběhovec plazivý
- Alchemilla vulgaris* L. em Fr. - kontryhel obecný
- Alopecurus pratensis* L. - psárka luční
- Angelica sylvestris* L. - dřehel lesní
- Anthoxanthum odoratum* L. - tomka vonná
- Athyrium filix-femina* (L.) Roth. - papratka samičí
- Blechnum spicant* (L.) Roth. - žebrovice různolistá
- Briza media* L. - třeslice prostřední
- Calluna vulgaris* (L.) Hull. - vřes obecný
- Caltha palustris* L. - blatouch bahenní
- Campanula patula* L. - zvonek rozkladitý
- Cardamine pratensis* L. - řeřišnice luční
- Carduus acanthoides* L. - bodlák obecný
- Carex nigra* (L.) Reichard. - ostřice obecná
- Carex pallescens* L. - ostřice bleďavá
- Carex panicea* L. - ostřice prosová
- Cichorium intybus* L. - čekanka obecná
- Cirsium rivulare* (Jacq.) All. - pcháč potoční
- Crepis biennis* L. - škarda dvouletá
- Crepis paludosa* (L.) Moench. - škarda bahenní
- Cruciata glabra* (L.) Ehrend. - svízelka lysá
- Dactylis glomerata* L. - srha laločnatá

- o *Dactylorhiza maculata* (L.) Soó - prstnatec plamatý
- o *Dactylorhiza majalis* (Reich.) H. Et S. - prstnatec májový
- Deschampsia caespitosa (L.) Beauv. - metlice trsnatá
- Dryopteris filix-mas* (L.) Schott. - kaprad samec
- Epilobium obscurum* Schreb. - vrbovka tmavá
- Equisetum palustre* L. - přeslička bahenní
- Equisetum sylvaticum* L. - přeslička lesní
- o *Eriophorum angustifolium* Honck. - suchopýr úzkolistý
- Eriophorum latifolium* Hoppe - suchopýr širolistý
- Festuca filiformis* Pourret - kostřava vláskovitá
- Festuca heterophylla* Lam. - kostřava různolistá
- Galium palustre* L. - svízel bahenní
- Galium uliginosum* L. - svízel močálový
- Geum rivale* L. - kuklík potoční
- Holcus lanatus* L. - medyněk vlnatý
- o *Huperzia selago* (L.) Mart. - vranec jedlový
- Hypericum maculatum* Crantz. - třezalka skvrnitá
- Hypericum tetrapterum* Fries. - třezalka čtyřkřídlá
- Leucanthemum vulgare* Lam. - kopretina bílá
- Jacea pratensis* Lam. - chrpina luční
- Juncus conglomeratus* L. - sítna klubkatá
- Juncus effusus* L. - sítna rozkladitá
- Juncus squarrosum* L. - sítna kostrbatá
- Leontodon hispidus* L. - máchelka srstnatá
- o *Listera ovata* (L.) R. Brown. - bradáček vejčitý
- Lotus corniculatus* L. - šírovník růžkatý
- Luzula campestris* (L.) DC. - bika ladní
- Luzula multiflora* (Ehrh. ex Retz.) Lej. - bika mnohokvětá
- Luzula pilosa* (L.) Willd. - bika chlupatá
- Lychis flos-cuculi* L. - kohoutek luční
- Lysimachia nemorum* L. - vrbina hajní
- Mentha aquatica* L. - máta vodní
- Myosotis sylvatica* Ehrh. ex G. F. Hoffm. - pomněnka lesní
- Myosotis palustris* (L.) Nath. - pomněnka bahenní
- Nardus stricta* L. - smilka tuhá
- Ko *Pedicularis sylvatica* L. - všivec mokřadní
- Phleum pratense* L. - bojínek luční
- Plantago lanceolata* L. - jitrocel kopinatý
- o *Platanthera bifolia* (L.) L. C. Richard - vemeník dvoulistý
- Pilosella officinarum* F. W. et Schultz. - chlupáček zadní
- Polygala comosa* Schkuhr. - vítod chocholatý
- Polygala vulgaris* L. - vítod obecný
- Potentilla erecta* (L.) Rauschel - mochna nátržník
- Primula elatior* (L.) Hill. - prvosenka vyšší
- Prunella vulgaris* L. - černohlávák obecný
- Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn. in Decken - hasivka orličí
- Ranunculus acris* L. - pryskyřník prudký
- Ranunculus flammula* L. - pryskyřník plamének
- Ranunculus repens* - pryskyřník plazivý
- o *Rhodococcus vitis-idaea* (L.) Avronin. - brusinka obecná
- Scirpus sylvaticus* L. - skřípina lesní

Senecio ovatus (Gaertn., M. et Sch.) Willd. - starček vejčitý
 Stellaria nemorum L. - ptačinec hajní
 Symphytum tuberosum L. - kostival hlíznatý
 Thymus serpyllum L. em. Miller. - mateřídouška úzkolistá
 Vaccinium myrtillus L. - borůvka černá
 Veronica chamaedrys L. - rozrazil rezekvítek
 Veronica officinalis L. - rozrazil lékařský
 Vicia cracca L. - vikev ptáčí
 Vicia sepium L. - vikev plotní
 Vignea echinata (J.A. Mur.) Fourr. - tuřice ježatá
 Vignea elongata (L.) Reichenb. - tuřice prodloužená
 Vignea ovalis (Good.) Dost. - tuřice zajecí
 Viola palustris L. - violka bahenní

E: Aulacomnium palustre Schwaegr. - klamonožka bahenní
 Bazzania trilobata (L.) Lindb. - rohozec trojlaločný
 Brachythecium starkei (Brid.) Br. eur. - baňatka Starkeova
 Calliergonella cuspidata (Hedw.) Loeske - károvka hrotitá
 Campylium stellatum (Hedw.) Lang. - zelenka hvězdovitá
 Ceratodon purpureus Brid. - rohozub nachový
 Climacium dendroides (Hedw.) Web. - drabík stromkovitý
 Leucobryum glaucum (Hedw.) Schimp. - bělomech sivý
 Mnium longirostre Brid. - měřík zobanitý
 Mnium punctatum Hedw. - měřík tečkováný
 Pellia epiphylla (L.) Corda - pobřežnice obecná
 Pleurozium schreberi (Brid.) Mitt. - travník

Schreberův
 Polytrichum commune Hedw. - ploník obecný
 Polytrichum formosum Hedw. - ploník ztenčený
 Polytrichum juniperinum Hedw. - ploník jalovcový
 Polytrichum piliferum Hedw. - ploník chlupnosný
 Rhytidadelphus squarrosus (Hedw.) W. - kostrbatec zelený
 Sphagnum flexuosum Doz. et Molk. - rašeliník odchylný
 Sphagnum girgensohnii Russow. - rašeliník Girgensohnův
 Sphagnum nemoreum Scopoli - rašeliník ostrostříbrný
 Sphagnum palustre L. - rašeliník člunkolistý
 Sphagnum teres Angstr. - rašeliník oblý

Vysvětlivky :

- o - před názvem druhu označuje ohrožený druh
- Ko - kriticky ohrožený druh
- E3 - stromové patro
- E2 - keřové patro
- E1 - bylinné patro
- E0 - mechové patro

LITERATURA

- Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR, 1. a 2. díl. Academia, Praha
- Holub J. et coll., 1967: Übersicht der höheren Vegetations-einheiten der Tschechoslowakei. Rozpravy ČSAV, Praha
- Pilous Z., Duda J., 1960: Klíč k určování mechorostů ČSR. ČSAV, Praha
- Rybniček K. et coll., 1984: Přehled rostlinných společenstev rašeliníš a mokřadních luk Československa. Studie ČSAV, Academia, Praha
- Šmarda J., 1949: Příspěvek ke klasifikaci lučních a rašelinních společenstev v ČSR. Časopis Moravského muzea v Brně (zvláštní otišt)
- Skalický V., 1988: Regionálně fytogeografické členění. In: Květena ČSR, 1. díl, Praha
- Vyhľáška Ministerstva životního prostředí České republiky č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Sbírka zákonů č. 395/1992
- Příloha č. II. vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb. o chráněných druzích rostlin a živočichů. Sbírka zákonů č. 395/1992
- Regionální seznam zvláště chráněných (ohrožených) druhů rostlin SV Moravy a Slezska. Příloha č. II. vyhlášky Ministerstva životního prostředí ČR č. 395/1992 Sb.

Všivec mokřadní (*Pedicularis sylvatica* L.) - Podlízaná
foto M. Kašparová

Rašeliník (Sphagnum)

MECHY RAŠELINÍKOVÉ VE SBÍRKÁCH OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO MUZEA VSETÍN

MILENA KAŠPAROVÁ

Základem sbírky mechorostů v Okresním vlastivědném muzeu ve Vsetíně byla sbírka valašských mechů, kterou věnoval muzeu v roce 1906 František Gogel, farář v Rajnochovicích, a 150ks mechorostů, předaných ze Slezského muzea v Opavě. Od roku 1971 začíná nárůst sbírky vlastními sběry a nyní dosahuje 4645 ks. V této rozsáhlé sbírce tvoří malou část mechy rašeliníkové - rašeliníky (Sphagnum). Rašeliníky jsou významné rostliny vlhkomočné a vodní. Pokud nerostou přímo ve vodě, rostou pouze na organickém podkladu buď na vlastní rašelině nebo na humusu, nikdy nerostou na čistém minerálním podkladu nebo dokonce na skalách (Pilous, 1971). Rašelinné ekosystémy zaujmají nesporně jedny z biologicky a ochranářsky nejhodnotnějších ploch v naší krajině.

V oblasti Beskyd nejsou typická rašeliníště, ale jsou

rozšířeny svahové rašelinné louky, hlavně v podhůří a horských oblastech. „Beskydy jsou budovány flyšovými horninami, pískovci a břidlicemi, mořskými usazeninami vrchní křídy a paleogenu. Rozbory rašelin a podložních jílů dokazují, že všechna beskydská rašeliníště vznikala v atlantiku, t.j. období mimořádně vysokých srážek. Uprostřed lesů vznikaly močály - v místním nářečí zvané sihly“ (Puchmajerová, 1951). Všechny rašeliníky rostou na podkladu při pH 3 - 6,7. Charakteristický pro rašeliníky je jejich hustý polštářovitý růst. Na světě je známo 258 druhů rašeliníků, z toho 50 druhů je ve střední Evropě. Ve sbírkách muzea je zastoupeno 16 druhů.

Rašeliníky z oblasti Západních Karpat, sbírané v letech 1971 - 1994 :

Sphagnum compactum De Candolle (rašeliník tuhý) - Horní Bečva, Podlízaná, 6 km V obcě, mokrá louka s J expozicí, 650 m, 18.6.1992

Sphagnum fimbriatum Wils. (rašeliník třásnitý) - Kladeruby, les Doubrava, 1,5 km SV obce, paseka v lese, 320 m, 3.9.1986

Sphagnum flexuosum Doz. et Molk. (rašeliník od-

chylný) - Horní Bečva, Kudlačena, 3,5 km V obce, mokrá louka s J expozicí, 650 m, 31.3.1994

Sphagnum girgensohnii Russow. (rašeliník Girgensohnův) - Zašová, Kamenárka, okraj lesa, S expozice, 400 m, 10.3.1972; Karolinka, údolí Stanovnice, u chaty Skaličí, 6 km JV obce, okraj smrkového lesa, 670 m, 11.10.1976 a 28.8.1980; Hutisko - Solanec, Poskla, 0,8 km S obce, mokřina se S expozicí, 570 m, 8.11.1983; Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, S svah u lesa, 530 m, 10.8.1984; Horní Bečva, u přehrady, mokrá louka, 600 m, 16.4.1986; Horní Bečva, Kudlačena, 3 km V obce, mokrá louka, 660 m, 5.5.1986 a smrkový les J louky, 700 m, 21.8.1986; Horní Bečva, Kladnatá, 5 km V obce, rašelinná louka pod Grapou, 800 m, 27.8.1986; Horní Bečva, Grapa, 5 km V obce, podmáčená smrčina, 890 m, 14.10.1987 a ssutě, Z svah smrkového lesa, 890 m, 26.5.1988 a 30.5.1990; Horní Bečva, Podlízaná, 6 km V obce, mokřina na svahu s J expozicí, 650 m, 18.6.1992; Horní Bečva, Mečůvka, 3 km SV obce, louka, 600 m, 26.5.1993; Velké Karlovice, Pluskovec, hřbet, SZ svah se smrkem a jedlí, 600 m, 4.11.1993 Pa

Sphagnum magellanicum Brid. (rašeliník prostřední) - Lešná u Valaš. Meziříčí, les Obora, 1 km JZ obce, 300 m, 20.11.1973; Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, mokřina na Z svahu, 580 m, 28.4.1984 a 26.6.1985

Sphagnum nemoreum Scopoli (rašeliník ostrolistý) - Poruba, okr.Přerov, Porubský les, 300 m,

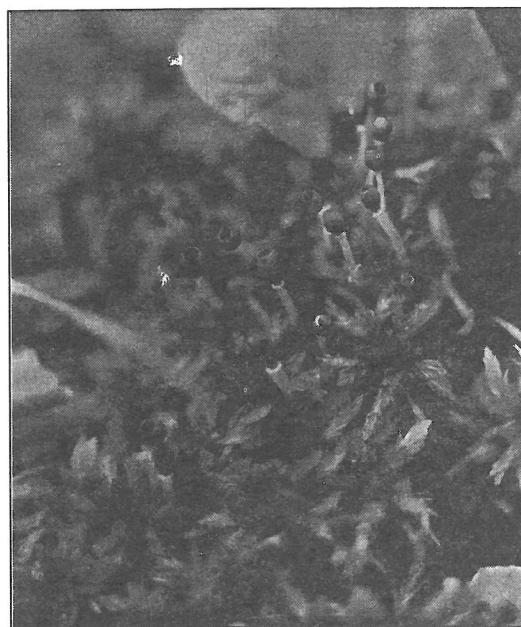
Rašeliník (Sphagnum)

foto M. Kašparová

28.10.1975 a 28.5.1978; Prostřední Bečva, Čertův mlýn, JZ svah, 1070 m, VIII.1982 Ku; Čeladná, Kněhyň, SU svah, 1230 m, 26.10.1982 Po; Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, mokrá louka se S expozicí, 530 m, 27.9.1983 a louka se Z expozicí, 550 m, 13.6.1984; Horní Bečva, Kudlačena, 3,5 km V obce, mokrá louka, 680 m, 5.5.1986; Horní Bečva, Podlízaná, 6 km V obce, svahová rašelinná louka s J expozicí, 650 m, 31.3.1994

Sphagnum palustre L. (rašeliník člunkolistý) - Lešná u Valaš. Meziříčí, les Obora, 1 km JZ obce, 300 m, 20.11.1973 Poruba, okr. Přerov, Porubský les, 300 m, 28.10.1975 Hutisko - Solanec, Poskla, 0,8 km S obce, mokřina se S expozicí, 570 m, 8.11.1983 a 3.5.1984, 10.8.1984, 21.7.1985; Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, svah se S expozicí u lesa, 530 m, 13.6.1984 a louka se Z expozicí, 580 m, 10.8.1984 a 16.8.1985; Horní Bečva, Kudlačena, 3 km V obce, mokřina, 680 m, 5.5.1986 a 17.6.1986; Horní Bečva, Kladnatá, 5 km V obce, mokřina ve smrkovém lese, 900 m, 8.9.1986; Horní Bečva, Na Radlickém, 4 km V obce, mokřina na okraji lesa, 800 m, 12.9.1986 a na pasece ve smrkovém lese, 19.5.1987 a 16.5.1990; Horní Bečva, Podlízaná, 6 km V obce, mokrá rašelinná louka s J expozicí, 650 m, 26.6.1992 a 30.7.1992, 31.3.1994; Horní Bečva, Mečůvka, 3 km SV obce, mokrá rašelinná louka, 600 m, 25.5.1993; Hutisko - Solanec, 3 km V obce, mokrá louka, 550 m, 22.6.1993

Sphagnum plumosum Röll. (rašeliník lesklý) - Hutisko - Solanec, Poskla, 0,8 km S obce, mokřina

Plodný rašeliník (Sphagnum)

foto M. Kašparová

se S expozicí, 570 m, 13.6.1983 a 10.8.1984, 21.7.1987; Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, mokrá louka se Z expozicí, 580 m, 1.8.1984 a 5.10.1984; Horní Bečva, Na Radlickém, 4 km V obce, mokřina u lesa, 800 m, 19.5.1987

Sphagnum recurvum Pal.de B. (rašeliník křivolistý) - Lešná u Valaš. Meziříčí, les Obora, 1 km JZ obce, 300 m, 20.11.1973; Poruba, okr.Přerov, Porubský les, paseka v lese, 300 m, 13.6.1978; Horní Bečva, Kudlačena, 3 km V obce, mokrá louka, 680 m, 15.5.1986

Sphagnum robustum Röll. (rašeliník statný) - Lešná u Valaš. Meziříčí, les Obora, 1 km JZ obce, 300 m, 22.9.1972 a 3.6.1975; Karolinka, údolí Stanovnice, u chaty Skaličí, 6 km JV obce, 700 m, 17.6.1975; Poruba, okr.Přerov, Porubský les, na lesní cestě, 300 m, 13.6.1978; Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, svah se Z expozicí, u lesa, 550 m, 16.8.1985; Horní Bečva, Kladnatá, 5 km V obce, 900 m, 14.5.1986; Horní Bečva, údolí potoka Kobylská, mokrá louka, 680 m, 26.5.1987

Sphagnum rubellum Wilson. (rašeliník červený) - Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, louka pod lesem se S expozicí, 530 m, 27.9.1983; Horní Bečva, Kobylská, J svah, 750 m, 29.7.1988

Sphagnum squarrosum Crome (rašeliník kostrbatý) - Lešná, u Valaš. Meziříčí, les Obora, 1 km JZ obce, 300 m, 7.4.1973; Valašská Bystřice, Tisňavy, 550 m, 25.7.1973 Bo; Němetice, les Doubrava, 1,5 km SV obce, 350 m, 1.7.1978 Ku; Horní Bečva, Kladnatá, 5 km V obce, rašelinná louka pod Grapou, 800 m, 27.8.1986; Dolní Bečva, Kamenné, 2,5 km SV obce, u potoka, 700 m, 27.8.1986; Valašské Meziříčí, Krhová, les S obce, 400 m, 20.4.1990

Sphagnum subsecundum Nees. (rašeliník jednostranný) - Horní Bečva, Grapa, 5 km V obce, pod sutí, podmáčená jedlová smrčina, 890 m, 26.5.1988

Sphagnum teres Angstr. (rašeliník oblý) - Hutisko - Solanec, Michůtovo, 2,5 km V obce, svah se Z expozicí, 550 m, 28.4.1984; Horní Bečva, Kudlačena, 3,5 km V obce, mokřina na louce, 680 m, 14.5.1986 a 17.6.1986; Horní Bečva, Podlízaná, 6 km V obce, mokrá louka s J expozicí, 650 m, 26.6.1992 a 1.6.1993 a mladý smrkový porost S mokřiny, 660 m, 1.6.1993

Sphagnum warnstorffianum Du Rietz (rašeliník Warnstorffův) - Horní Bečva, Kudlačena, 3 km V obce, u potůku, 680 m, 31.7.1986; Ostravice, mezi Velkým a Malým Smrkem, u vodopádu, 1000 m, 28.6.1988 Pa

Vysvětlivky:

bez označení za datem sběru - vlastní sběry, Bo - J.Borovička, Ku - L.Kučírek, Pa - K.Pavelka, Po - L.Pokluda

LITERATURA

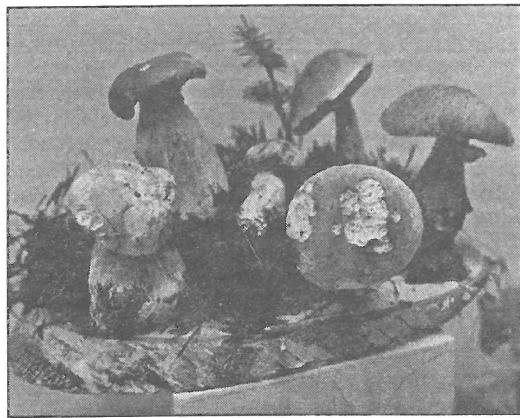
Pilous Z., Duda J., 1960: Klíč k určování mechovrstů ČSR. ČSAV, Praha.

Pilous Z., 1971: Flora ČSSR, Bryophyta. Academia Praha.

Puchmajerová M., 1951: Beskydské sihly a jejich význam pro lesní porosty. Československý les, sv. 31

Ploník - (Polytrichum)

Z každoroční mykologické výstavy ve vsetínském muzeu

HOUBY V LESNÍCH REZERVACÍCH VSETÍNSKA

JOSEF HRNČIŘÍK

Podhorský a horský charakter území Vsetínska si v některých místech ještě uchoval málo porušené přírodní krásy a bohatství. Jsou to především chráněná území a rezervace různých stupňů. Neobyčejně rozsáhlá je rozmanitost přírody, a proto jsou chráněna někdy malá i větší území, chráníme často jedinečný význačný druh a jindy zase pozoruhodný celý biotop s neživou složkou, botanickými i zoologickými zvláštnostmi. Různorodost těchto území dosahuje vysoké přírodní i krajinně ekologické hodnoty. Chráněná území a rezervace jsou především nejdůležitějšími genobankami v přírodě, kde se ohrožené druhy organismů, nositelé genofondu, chrání nejúčinnějším způsobem spolu se svými biotopy. Tato území mají primární postavení v ochraně přírody. Lesní rezervace nám poskytuje většinou obraz lesa, který rostl původně na daném území a jaký by byl všude ve stejných klimatických a půdních podmínkách, kdyby jej člověk nezměnil nebo nezničil. Tyto původní populace lesních dřevin jsou významným a nenahraditelným nositelem specifických přírodních hodnot. Jsou částí historie, historie přírodního prostředí našich předků, ne jen s významem kulturně historickým, ale mají velký význam odborně vědecký pro většinu přírodrovědných disciplín.

Listnaté smíšené lesy se svou mozaikou porostů jsou nenahraditelné jako zásobárna genetické pestrosti lesních organismů. Poskytují nám informace o přirozeném lesním krytu v dané oblasti, bylinném a keřovém patru, dávají nám přehled o původních dřevinách, o půdních podmínkách, o fauně a výskytu mykorrhizických, saprofytických i dřevokazných hub.

Složení mykocenóz původních lesních společenstev těchto porostů, které se v některých územích zachovaly, i když jen v nepatrných zbytcích, má neobyčejný význam nejen pro poznání původních zbytků našich lesů po stránci mykologické, ale i z hlediska posouzení a rozšíření ekologických a geografických prvků naší mykoflóry. V přírozených lesních společenstvech se uplatňují určité nejvýhodnější kombinace dominantních druhů hub, pro dané rostlinné společenství charakteristické, přípůsobených místním podmínkám vzniklým dlouhodobým vývojem. Ve snaze získat co nejvíce podkladů o mykoflóre těchto původních lesních ekosystémů, byl roku 1994 pro Mykologický klub při Okresním vlastivědném muzeu ve Vsetíně rokem intenzivního průzkumu mykoflóry Vsetínska. V rámci mykologického ochranářského projektu byl výzkum zaměřen na horské a podhorské lesní ekosystémy, jejich asociace (bučiny, jedlobučiny), malé zbytky těchto biotopů, přechodných asociací, či jejich různých sukcesních fází. Cílem bylo provést evidenci a mykofloristický podrobný průzkum inventarizačního charakteru na lokalitách ochranářsky významných (NPR, CHÚ, PV) a lokality v návrhu na CHÚ, hostících význačnou mizející mykoflóru nebo druhy hub ohrožených ve své existenci.

Zájmově sledovanou oblastí byly především Vsetínské vrchy, Javoriny a Hostýnské vrchy (Hoštálkovská větev), částečně (okrajově) Vizovické vrchy a Radhošťská vrchovina. V průběhu roku 1994 bylo individuálně uskutečněno 18 exkurzí do těchto zájmových území na různých lokalitách uvedených orografických celků. Na těchto lokalitách bylo determinováno a registrováno 281 druhů hub. Z toho pak bylo 13 druhů hub vřeckatých (Ascomycetes), 7 druhů nižších hub stopkovýtrusných (Heterobasidiomycetes) a 261 druhů vyšších stopkovýtrusných (Homobasidiomycetes). Z 261 druhů vyšších stopkovýtrusných pak bylo 44 nelupenatých (Aphyllophorales), 203 taxonů lupenatých hub (Agaricales) a 14 druhů břichatkovitých hub (Gasteromycetes). Mezi běžně se vyskytujícími druhy hub byly zaznamenány i některé vzácné a ohrožené druhy, například korálovec jedlový - *Hericium flagellum* (Scop.): Fr., pštřek dubový - *Fistulina hepatica* (Schaeff.): Fr., kozák bílý - *Lecinum holopus* (Rostk.) Watling, hřib habrový - *B. carpinoceus* Velen., hřib medotrpký - *B. albidus* Roques., hřib nachový - *B. rhodoxanthus* (Krombh.) Kallenb., hřib rudonachový - *B. rhodopurpureus* Smotl., voskovka papouští - *Hygrocybe psittacina* (Schaeff.): Fr., voskovka šarlátová - *H. coccinea* (Schaeff.): F., voskovka zlatožlutá - *H. obscurissima* (Fr.) Wünche, muchomůrka jízlivá - *Amanita virosa* (Fr.) Bertillon, muchomůrka bílá - *A. alba* Gill., hvězdovka smrková - *Gastrum quadrifidum* Pers.: Pers. a jiné.

Ve dnech 20. až 24. září 1994 se uskutečnilo na

Vsetínsku „Celostátní setkání mykologů na Valašsku“, kterého se zúčastnilo 25 mykologů z České republiky. Těchto mykologických dnů se zúčastnili zástupci z ústřední České mykologické společnosti v Praze, mykologové z muzeí v Brně, Ostravě, Opavě, členové Mykologických klubů ze Svitav, Hradce Králové, Nymburka, Mladé Boleslavě, mykologové z Havířova, Frýdku-Místku a Jihlavě. Na setkání přijeli rovněž i pozvaní kolegové ze Slovenska. Mezi účastníky mykologického setkání byli jak specialisti, tak fotografové a malíři hub. Toto setkání připravil Mykologický klub při OVM Vsetín ve spolupráci s OVM Vsetín, ZO ČSOP č. 6 ve Vsetíně a referát ŽP OÚ ve Vsetíně. Ubytování, stravu a pracovně společenskou místnost pro mykologickou práci poskytla fa Colegium-Q ve Vsetíně. Hlavní náplní mykologických dnů byly exkurze do významných maloplošných lokalit (přírodních rezervací, chráněných území a území navržených k ochraně), které jsou mykologicky nedostatečně prozkoumané. V rámci programu mykologických dnů byly provedeny exkurze do těchto zájmových lokalit:

21. září 1994 - NPR Razula, jedlobukový prales s příměsi smrku a javoru klenu, k.ú. Velké Karlovice, Javoriny. Na této významné lesní rezervaci okresu Vsetín bylo nalezeno a zaznamenáno 190 druhů hub. Mezi běžně se vyskytujícími druhy hub zde byly zastiženy velmi vzácné i ohrožené druhy. Z hub vřeckatých (Ascomycetes) to byly: ucháč čepcovitý - *Gyromitra infula* (Schaeff.): Fr., chrapáč pružný - *Helvella elastica* Bull.: St. Am., patyčka rosolovitá - *Leotia lubrica* Scop. a rosoklihatka čirá - *Neobulgaria pura* (Fr.) Petrák. Ze stopkovýtrusných hub (Homobasidiomycetes), nelupenatých (Aphyllophorales) pak: bondarcevka horská - *Bondarzewia montana* (Quél.) Sing., korálovec jedlový - *Hericium flagellum* (Scop.): Fr., korálovec bukový - *H. clathroides* (Pallas): Fr., kyj utatý - *Clavariadelphus truncatus* (Quél.) Donk., kyjánka červíková - *Clavulina vermicularis* Sw.: Fr., kotrč Němcův - *Sparassis nemecii* Pil. et Ves., velmi vzácný lošák palčivý - *Hydnellum diabolus* Bunker, pórnatka brvitá - *Junglunnia fimbriatella* (Peck) Rýv. - pravděpodobně první nález tohoto druhu na Moravě. Z lupenatých hub (Agaricales) houžovec bobří - *Lentinellus castoreus* (Fr.) K. et Maubl., vláknice pavučinatá - *Inocybe petiginosa* (Fr.) Gill., vláknice bezová - *I. sambucina* (Fr.) Quél., šupinovka (plaménka) kozincová - *Pholiota astragalina* (Fr.) Sing., ryzec nalososovělý - *Lactarius subsalmoneus* Pouz., ryzec lososový - *L. salmonicolor* Heim. et Lect., bedla kaštanová - *Lepiota castanea* Quél. (mimo rezervaci) a jiné.

21. září 1994 - les Smradlavý, les typu Abieto-Fagetum, údolí Raškov, k.ú. Karolinka, návrh na

CHÚ, Vsetínské vrchy. Zjištěno 70 makromycetů. Ze vzácných druhů hub to jsou: bělochoroš našedlý - *Postia tephroleuca* (Fr.) Jülich, kyjánka červíková - *Clavulina vermicularis* Sw.: Fr., pevník plstnatý - *Stereum subtomentosum* Pouz., ohňovec škeblovitý - *Phellinus conchatus* Pers.: Fr., šupinovka lysá - *Agrocybe erebia* (Fr.) Kühn in Sing. = *Pholiota erebia* (Fr.) Quél., ryzec bledý - *Lactarius pallidus* Pers.: Fr., penízovka trásnitá - *Collybia cirrhata* Schum.: Fr., rosoklihatka čirá - *Neobulgaria pura* (Fr.) Petrák a jiné.

21. září 1994 - les Vachalka, les typu Abieto-Fagetum aceretum, údolí Raškov, k.ú. Karolinka, návrh na CHÚ, Vsetínské vrchy. Nalezeno a zaregistrováno 46 taxonů makromycetů. Ze vzácnějších druhů to jsou: rezavec uzlinatý - *Inonotus nodulosus* (Fr.) P. Karst., *Sceletus odora* - velmi vzácný druh a první nález na Moravě, hlívá fialová - *Pleurotus conchatus* (Bull.) Fr. Nutno vzpomenout i bedlovnici zlatou - *Phaeolepiota aurea* (Matt.: Fr.) R. Maire, štavnatku zlatozloutou, štavnatku krvavou. Oba poslední druhy byly nalezeny mimo zájmovou lokalitu.

22. září 1994 - PR Kutaný, různorodá bučina, k.ú. Halenkov, Vsetínské vrchy. V rezervaci bylo nalezeno 174 druhů hub. Z vřeckatých hub pak byly nalezeny tyto druhy: morušovka bradavčitá - *Bertia moriformis* (Tod.: Fr.) de Not., korovitka terčovitá - *Diatrype disciformis* (Hoff.: Fr.) Fr., terčenka popelavá - *Mollisia cinerea* (Batsch.: Fr.) P. Karst., rosoklihatka čirá - *Neobulgaria pura* (Fr.) Petrák a j. Bohatě zde byly zastoupeny dřevokazné houby (chorošovité, Polyporaceae), z těch vzácnějších: trsnatec obrovský - *Meripilus giganteus* (Pers.: Fr.) Petrák, korálovec jedlový - *Hericium flagellum* (Scop.): Fr., korálovec bukový - *H. clathroides* (Pallas): Fr., dřevokaz rosolovitý - *Merulius tremellosus* Schrad.: Fr. a šindelovník severský - *Climacodon septentrionalis* (Fr.) P. Karst. a jiné. Z lupenatých hub byly nalezeny: penízovka dřípená - *Clitocybula lacerata* (Scop.: Lasch.) Métrod., šupinovka jedlová - *Gymnopilus sapineus* (Fr.) R. Maire, slzivka kořenatá - *Hebeloma radicosum* (Bull.: Fr.) Ricken, vláknice pavučinatá - *Inocybe petiginosa* (Fr.) Gill., třepenitka drobná - *Hypholoma subviride* (Berk. et Curt.) Dennis, vzácná helmovka kapradinová - *Mycena pterigena* (Fr.) Kumm., šupinovka kozincová - *Pholiota astragalina* (Fr.) Sig., holubinka bílá - *Russula chloroides* (Krombh.) Bres., ryzec játrohnědý - *Lactarius hepaticus* P. Løv. in Boud. a další. Mimo lokalitu byla nalezena penízovka drobnovýtrusá - *Baeospora myosura* (Fr.) Sing. a pýchavka obrovská - *Langermannia gigantea* (Batsch.: Pers.) Rostk. (5 plodnic, 785 m.n.m.).

22. září 1994 - Bystrčka - přehrada a okolí, antropicky ovlivněná krajina, Vsetínské vrchy. V tomto rekreačním území Vsetínska bylo zaregist-

rováno 145 makromycetů. Mimo běžné druhy hub byly zde nalezeny i druhy vzácné jako: řasnatka uhelná - *Peziza echinospora* Karst., liškovec úhlavý - *Faerberia carbonaria* (Alb. et Schw.:Pers.) Pouz., šupinovka uhelná - *Pholiota carbonaria* (Fr.:Fr.) Sig., poštavka šafránová - *Amanita crocea* (Quél.) Sing., pavučinec skořicový - *Cortinarius cinnamomeolutes* P.D. Orton), závojenka šedohnědá - *Entoloma porphyrospheaeum* (Fr.) Karst., lakovka zakroucená - *Laccaria tortilis* (Bolt.:S.F.Gray) Cooke, šťavnatka kuželovitá - *Hygrocybe conica* (Scop.:Fr.) Kummer, voskovka žlutá - *H. chrorophana* (Fr.) Wünsche, holubinka bílá - *Russula chloroides* (Krombh.) Bres. et Romagn., ryzec lososový - *Lactarius salmonicolor* Heim et Leet, cystidovka rybovonná - *Macrocytidea cucumis* (Pers.:Fr.) Joss., rudoušek utatý - *Rhodocybe truncata* Schaeff.:Fr.) Sing., hřib kaštanový - *Gyroporus castaneus* (Bull.:Fr.) Quél., pestřec poličkatý - *Scleroderma areolatum* Ehrenb. a další. Byla zde nalezena již sedmá lokalita květnatce *Archerova* - *Clathrus archeri* (Berk.) Drink. na Valašsku.

23. září 1994 - NPR Pulčinské skály - Hradisko a okolí, pískovcové skalní stěny, řídký porost břízy, borovice, smrku a porost reliktu jedlobučiny, pastviny s roztroušenými lesíky, Javorníky.

V této ojedinělé rezervaci a jejím blízkém okolí bylo nalezeno 154 druhů hub. Byly zde nalezeny vzácné a zajímavé druhy, např.: rezavec šíkmý - *Inonotus obliquus* (Pers.:Fr.) Pil., dále z dřevokazných hub byly nalezeny rezavec uzlinatý - *I. nodulosus* (Fr.) Karst., bránovitec jedlový - *Trichaptum abietinum* (Pers.:Fr.) Rýv., a bránovitec hnědofialový - *T. fusciviolaceus* (Ehrenb.:Fr.) Rýv.. Byla nalezena u nás vzácná mlynářka - *Albatrellus ovinus* (Schaeff.:Fr.) Kotl. et Pouz. a velmi vzácná krásnoporka koží noha - *Albatrellus pes-caprea* (Pers.:Fr.) Ponz.. Z hřibovitých to byl hřib borový - *Boletus pinicola* (Vitt.) Vent., hřib březový - *B. betulinus* (Vasilek.) Pil. et Derm., šiškovec černý - *Strobilomyces strobilaceus* (Scop.:Fr.) Berk.. Z luppenatých hub byly nalezeny: poštavka šafránová - *Amanita crocea* (Quél.) Sing., muchomůrka jízlivá - *A. virosa* (Fr.) Bertillon, slizivka opásaná - *Hebeloma mesophaeum* (Pers.) Quél., špička rohonohá - *Marasmius cohaerens* (Alb. et Schw.:Fr.) Cooke et Quél., rovetka pýchavkovitá - *Nyctalis lycoperdoides* (Bull.:Mérat) Schroet., ryzec liškový - *Lactarius theiogalus* (Bull.:Fr.) Fr., holubinka sluneční - *Russula solaris* Ferd. et Winge a jiné.

Z břichatkových hub: pýchavka dlabaná - *Calvatia utriformis* (Bull.:Pers.) Jeap. a pestřec poličkatý - *Scleroderma areolatum* Ehrenb..

23. září 1994 - PR Dubcová, březový a bukový lesík, k.ú. Kateřnice, Hostýnské vrchy (Hošťálkovská větev). V této rezervaci a blízkém o-

kolí bylo zaznamenáno 135 makromycetů.

Byly nalezeny a zaznamenány tyto vzácné druhy hub: ližíkovec šíškový - *Auriscalpium vulgare* S.F.Gray, choroš sněhobílý - *Tyromyces chioneus* (Fr.:Fr.) P.Karst., muchomůrka zelená var. bílá - *Amanita phalloides* (Fr.) Link. var. alba Gilb., voskovka papouští - *Hygrocybe psittacina* (Schaeff.:Fr.) Fr., voskovka liškovitá - *H. cantharellus* (Schw.) Murrill, křemenáč smrkový - *Leccinum piceinum* Pil. et Derm., křemenáč dubový - *L. quercinum* Pilát, slizák švýcarský - *Gomphidius helveticus* (Sing.) Moser, 17 druhů holubinek a jiné.

22. a 23. září 1994 - lokalita Ratiboř (Slepíčí les), les typu *Fraxineto-Alnetum* a *Querceto-Fagetum* (370 až 410 m n.m.), okraj Hostýnských vrchů.

Jedná se o dvě menší lokality, na kterých bylo zaznamenáno 58 druhů hub. Ze vzácných druhů to byly: bělokošmatka polokoulkovitá - *Humaria hemisphaerica* (Wigg.:Fr.) Fuck., chrapáč kadeřavý - *Helvella crispa* (Scop.:Fr.), chrapáč jamkatý - *H. lacunosa* Afzel.:Fr., chrapáč černý - *Leptopodia atra* König.:Fr. Boud., ližíkovec šíškový - *Auriscalpium vulgare* S.F.Gray., muchomůrka stroupkatá - *Amanita inaurata* Secr., závojenka olovová - *Entoloma sinuatum* (Pers.:Fr.) Kumm., bedla nažloutlá - *Lepiota ventriospora* Reid., šiškovec černý - *Strabiliomyces strobilaceus* (Scop.:Fr.) Berk., hrachovec hvězdovitý - *Sphaerobolus stellatus* Tode.:Pers. a ouško zaječí - *Otidea leporina* (Batsch.:S.F.Gray.) Fuck..

24. září 1994 - lokalita Valova skála a okolí, skalní výchozy, smíšené lesíky na pastvinách (lokalita v návrhu na CHÚ - výskyt vstavačovitých rostlin), k.ú. Vsetín, Vsetínské vrchy.

Na této lokalitě bylo zaregistrováno od roku 1986 asi 220 druhů makromycetů, mezi nimiž jsou některé velmi vzácné i ohrožené druhy hub. Při inventarizační exkurzi 24.9.94 bylo zde nalezeno 101 druhů hub a byly nalezeny i další vzácné a ohrožené druhy: losáček číškovitý - *Phellodon tomentosus* (L.:Fr.) Banker, losáček černý - *P. niger* (Fr.:Fr.) P.Karst., choroš sněhobílý - *Tyromyces chioneus* (Fr.:Fr.) P.Karst., penízovka červenonohá - *Collybia erythropus* (Pers.:Fr.) Kumm., vláknice rašeliníková - *Inocybe acuta* Boud., štítkovka bílá - *Pluteus pellitus* (Pers.:Fr.) Kumm., rudoušek utatý - *Rhodocybe truncata* (Schaeff.:Fr.) Sing., podloubník siný - *Uloporus lividus* (Bull.:Fr.) Quél. a další druhy.

4. října 1994 - NPR Mionší, známý a nejzachovalejší prales v MS Beskydách, příležitostné individuální exkurze (RNDr. J. Pavelka, ČSOP). V této rezervaci bylo nalezeno a determinováno celkem 67 mykotaxonů. Ze vzácnějších zástupců: outkovka rumělková - *Pycnoporus cinnabarinus* (Jacq.: Fr.) P. Karst., hlív plícní - *Pleurotus pulmonarius* (Fr.) Quél., hlív připjatá - *Resupinatus applica-*

tus (Batsch.:Fr.) S.F.Gray., psivka obecná - *Mutinus caninus* (Huds.:Pers.) Fr..

Hlavními determinátory nalezených druhů hub při „Setkání mykologů na Valašsku“ na zájmových lokalitách byli RNDr. Vladimír Antonín, ing. Alois Vágner z Moravského muzea v Brně, RNDr. Jiří Hlaváček, ing. Cyril Kosina, ing. Jiří Baier, RNDr. Václav Krs z ústředí ČMS v Praze, Petr Vampola z Jihlav, ing. Helena Deckerová z Ostravy a další specialisté.

V době konání mykologických dnů na Vsetínsku v roce 1994 probíhala ve dnech 20. až 23. září na zámku ve Vsetíně již VII. výstava hub. Na přípravě, propagaci a instalaci, jakož i na samotném průběhu výstavy se podíleli členové MK při OVM Vsetín, členové ZO ČSOP č. 6 ve Vsetíně i pracovníci OVM Vsetín. Během čtyř dnů konání výstavy bylo prezentováno 217 druhů jedlých, nejedlých i jedovatých hub. Celkově byla výstava zaměřena na ochranu hub a přírody vůbec. Nedílnou součástí byly i ukázky konzervování hub pro domácnost, výstava naší i zahraniční mykologické literatury a pomůcek pro děti, určených k rozpoznávání hub. K dispozici široké veřejnosti byly i letáčky ústředí ČMS v Praze, návody na domácí pěstování hub, zajímavosti a zvláštnosti o houbách.

Celkem VII. výstavu hub ve Vsetíně navštívilo 2026 návštěvníků, z toho 427 dospělých a 1599 dětí, žáků, učňů a studentů ze Vsetína i okolních obcí.

Jelikož houbařská sezóna 1994 byla extrémně bohatá, činí souhrn nalezených hub na výše uvedených zájmových lokalitách 1638. Při exkurzích v rámci podzimního setkání mykologů ČR ve Vsetíně bylo na navštívených lokalitách nově zaevidováno přes 300 nových druhů hub, které nebyly dosud na území Vsetínska nalezeny. Tak k dosud otevřenému soupisu 420 druhů regionální mykoflóry přibylo přes 300 mykotaxonů.

Mezi těmito nalezenými a dosud nevidovanými druhy se nacházela i celá řada druhů hub vzácných i ohrožených. Setkání mykologů na Valašsku přineslo řadu poznatků a přispělo k prozkoumání a poznání místní mykoflóry Vsetínska. Přispělo i k inventarizaci druhů hub na lokalitách významných biotopů okresu a dalo tak základ, přehled i představu o druhovém spektru hub regionální mykoflóry. Naše aktivity potvrdila, že mykoflóra Valašska není tak fádní, jak se dosud tvrdilo. V regionu se vyskytuje řada vzácných a i ohrožených druhů hub, což vyžaduje příslušnou mykologickou pozornost a ochranářské zájmy. Část materiálů získaných na exkurzích je uložena ve sbírkách muzeí v Praze, Brně, Opavě, Ostravě. Průznam mykoflóry je velmi obtížný, dlouhodobý (značně závislý na počasí a odborné erudici mykologů) a je hlavní pracovní náplní Mykologického klubu při OVM Vsetín. Mykologický projekt bude i nadále plněn po etapách obsažených

v daném projektu. Výstavy hub, přednášky o houbách, setkání mykologů a jiné mykologické aktivity mají podporu orgánů zodpovědných za výkon ochrany životního prostředí a přírody - Referátu ŽP OÚ ve Vsetíně, ZO ČSOP č. 6 ve Vsetíně, OVM Vsetín, Správy CHKO Beskydy i České mykologické společnosti v Praze.

Závěrem patří uznání a poděkování za pochopení a pomoc při naší práci všem výše uvedeným organizacím a mykologům samým za jejich nadšení a práci pro dobro věci.

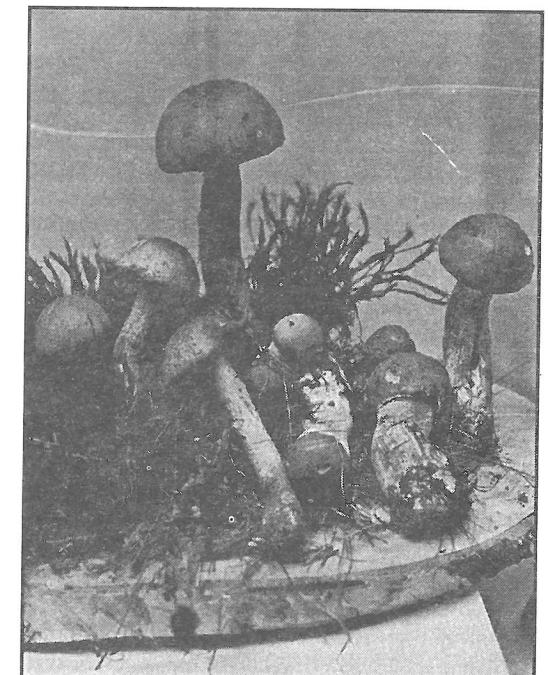
LITERATURA

Hrnčířík J., 1994: Výzkum mykoflóry v ohrožených ekosystémech přírody okresu Vsetín. Zpráva o průběhu a plnění projektu ZO ČSOP č. 6 Vsetín.

Kotlaba F., Kuthan J., 1990: Výzkum a ochrana hub v přírodních rezervacích I. Sborník referátů ČVSM při ČSAV, Praha.

Kotlaba F., Pouzar Z., Veselý R., 1972: Přehled československých hub. ČSAV, Academia Praha.

Šebek S., 1982: Úkoly mykofloristiky a mykocenologie v ohrožených ekosystémech přírody ČSSR. Sborník referátů, ČVSM při ČSAV, Praha.

Z každoroční mykologické výstavy ve vsetínském muzeu

Šafrán bělokvetý (*Crocus albiflorus*) v SPR Lačnov,
foto L. Kučírek 1978

SAFRÁN BĚLOKVĚTÝ (*CROCUS ALBIFLORUS* KIT. EX SCHULT.) V LAČNOVĚ NA SUCHÁČKOVÝCH PASEKÁCH

DRAHOMÍRA KYSLINGROVÁ

Valašská obec Lačnov v jižní části vsetínského okresu je známá svými lokalitami šafránu bělokvetého v zahradách v intravilánu obce, na paloucích za humny i v údolí říčky Smolinky. Jedna z nejvěknějších a nejbohatších lokalit je na Sucháčkových pasekách východně od dolního konce obce na úseku zvaném Palésky. Pozemky se šafránem bělokvetým přiléhají těsně k plotům zahrad dvou nejvýchodnějších domů Sucháčkových pasek. Vlhká louka přechází k západu v mokřinu s prameništěm.

Cást louky byla na podzim roku 1993 poorána a oseta obilím. Po zásahu pracovníků referátu životního prostředí Okresního úřadu ve Vsetíně bylo s majitelem dohodnuto opětne zaloučení. Šafránům snad tento drastický zásah přiliš neublížil, protože na jaře 1994 bohatě kvetly i mezi obilím (asi 5 tisíc rostlin). Nejcennějším prvkem lokality Lačnov Palésky je bezesporu chráněný šafrán bělokvetý (*Crocus albiflorus* Kit.ex Schult.). 1. dubna 1994 na louce kvetlo na 15 tisíc jedinců. Rostou zde však i další zajímavé rostliny.

Hladina spodní vody na louce stoupá od východní sušší části přes vlhčí partie k mokřině kolem prameniště a v souvislosti s tím se mění i luční společenstva, jak prozrazují přítomné rostlinné diagnostické druhy. Rostlinné společenstvo východní části odpovídá svým složením nejvíce společenstvu mezofilních nezaplavovaných luk, v létě vysychajících, svazu *Arrhenatherion*

Koch 1926, jak ukazují řebříček obecný (*Achillea millefolium* L.), zvonek rozkladitý (*Campanula patula* L.), škarda dvouletá (*Crepis biennis* L.), mrkev obecná (*Daucus carota* L.), srha laločnatá (*Dactylis glomerata* L.), svízel povázka (*Galium mollugo* L.), kakost luční (*Geranium pratense* L.), bolesvník obecný (*Heracleum sphondylium* L.), chrpina luční (*Jacea pratensis* Lam.), chrstavec rolní (*Knautia arvensis* L./Schrad.ex Roehm.et Schult.), kopretina bílá (*Leucanthemum vulgare* Lam.), bedrník větší (*Pimpinella major* L./Huds.), jetel luční (*Trifolium pratense* L.), trojštět žlutavý (*Trisetum flavescens* L./P.Beauv.).

Bohatý výskyt totenu lékařského koncem léta připomínaná společenstvo svazu Molinion Koch 1926 - nehojené louky střídavě vlhkých stanovišť vlivem silně kolísající hladiny podzemní vody. Z diagnostických druhů tohoto společenstva tu nacházíme kromě již jmenovaného totenu lékařského (*Sanguisorba officinalis* L.) bukvici lékařskou (*Betonica officinalis* L.), ocún jesenní (*Colchicum autumnale* L.), na jaře tu hojně kvete řeřišnice luční (*Cardamine pratensis* L.), která rovněž bývá součástí tohoto společenstva. Při přechodu louky v mokřinu se objevují diagnostické druhy vlhkých luk krátkodobě podmáčených, svazu *Alopecurion Passarge* 1964, jako psářka luční (*Alopecurus pratensis* L.), psineček výběžkatý (*Agrostis stolonifera* L.), kostřava luční (*Festuca pratensis* Huds.), popenec břečtanolistý (*Glechoma hederacea* L.), cohoutek luční (*Lychnis flos cuculi* L.), vrbina penízková (*Lysimachia nummularia* L.), lipnice luční (*Poa pratensis* L.), pryskyřník prudký (*Ranunculus acris* L.), kyselák luční (*Acetosa pratensis* Mill.), šťovík kadeřavý (*Rumex crispus* L.), jetelovec zvrhlý (*Amorpha hybridă* L./C.B.Presl), smetanka lékařská (*Taraxacum officinale* Weber in Wiggers).

Na mokřině s prameništěm a odvodními strouhami rostou diagnostické druhy svazu *Calthion Tüxen* 1937 em. Balárová-Tuláčková 1978, což jsou společenstva luk s vysokou hladinou podzemní vody. Zastoupeny jsou následující typické rostliny: dřehel lesní (*Angelica sylvestris* L.), blatouch bahenní (*Caltha palustris* L.), pcháč potoční (*Cirsium rivulare* /Jacq./All.), přeslička bahenní (*Equisetum palustre* L.), medyněk vlnatý (*Holcus lanatus* L.), hrachor luční (*Lathyrus pratensis* L.), pomněnka bahenní (*Myosotis palustris* L./Nath.), skřípina lesní (*Scirpus sylvaticus* L.). Ve velmi mokré části u odvodních strúžek se uchytily vysoké bylinky jako vrbovka chlupatá (*Epilobium hirsutum* L.) a tužebník jilmový (*Filipendula ulmaria* L./Maxim.). V květnu kvetlo v této nejvlhčí části 17 chráněných prstnatců májových (*Dactylorhiza majalis* /Reichenb./Hunth et Summerh.). Velmi bohatě je zde zastoupen kozlík celolistý (*Valeriana simplicifolia* /Reichenb./Kabath.) a sítiny: sítina sivá (*Juncus inflexus* L.), sítina žabí (*Juncus bufonius* L.) a sítina tmavá (*Juncus atratus* Krockera).

Z hlediska ochrany přírody je lokalita Lačnov Palésky na Sucháčkových pasekách významná pro zachování společenstev vlhkých luk a mokřin. Zejména důležité je udržet do budoucího bohatou populaci šafránu bělokvetého, chráněného jako silně ohrožený druh vyhláškou Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., a rovněž chráněnému ohroženému druhu prstnatci májovému zajistit podmínky k rozšíření. Ochrana zasluhuje i kozlík celolistý, který je v Červeném seznamu flóry ČSR hodnocen jako ohrožený druh. Lokalita má všechny předpoklady k tomu, aby mohla být vyhlášena chráněným územím.

LITERATURA

- Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR. Academia Praha.
Hejný S., Slavík B., 1988: Květena ČSR. Academia Praha.
Moravec J. et coll., 1983: Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení. In: Sborník Severočeskou přírodou. OM Litoměřice.
Čeřovský J., Holub J., Procházka F., 1979: Červený seznam flóry ČSR. Památky a příroda č. 6

SEZNAM ZJIŠTĚNÝCH DRUHŮ ROSTLIN

- Acetosa pratensis* Mill. - kyselák luční
Achillea millefolium L. - řebříček obecný
Agrostis stolonifera L. - psineček výběžkatý
Ajuga reptans L. - zběhovec plazivý
Alchemilla monticola Opiz - kontryhel pastvinný
Alopecurus pratensis L. - psářka luční
Amoria hybrida (L.)C.B.Presl - jetelovec švédský
Amoria repens (L.)C.B.Presl - jetelovec plazivý
Anthoxanthum odoratum L. - tomka vonná
Anthriscus sylvestris (L.)Hoffm. - kerblík lesní
Arrhenatherum elatius (L.)Beauv.ex J.et C.Presl - ovsík vyvýšený
Betonica officinalis L. - bukvice lékařská
Bidens tripartita L. - dvojzubec trojdílný
Briza media L. - třeslice prostřední
Caltha palustris L. - blatouch bahenní
Campanula patula L. - zvonek rozkladitý
Cardamine pratensis L. - řeřišnice luční
Carum carvi L. - kmín kořenný
Cirsium rivulare (Jacq.)All. - pcháč potoční
Colchicum autumnale L. - ocún jesenní
Crepis biennis L. - škarda dvouletá
§*Crocus albiflorus* Kit.ex Schult. - šafrán bělokvetý
Cynosurus cristatus L. - pohářka hřebenitá
Dactylis glomerata L. - srha laločnatá
§*Dactylorhiza majalis* (Reichenb.)Hunth et Summerh. - prstnatec májový
Daucus carota L. - mrkev obecná
Epilobium hirsutum L. - vrbovka chlupatá
Epilobium roseum Schreb. - vrbovka růžová
Equisetum palustre L. - přeslička bahenní
Festuca pratensis Huds. - kostřava luční
- Filipendula ulmaria* (L.)Maxim. - tužebník jilmový
Filipendula vulgaris Moench - tužebník obecný
Galium mollugo L. - svízel povázka
Galium verum L. - svízel syříšťový
Geranium pratense L. - kakost luční
Glechoma hederacea L. - popenec břečtanolistý
Heracleum sphondylium L. - bolesvník obecný
Holcus lanatus L. - medyněk vlnatý
Hypericum maculatum Crantz - třezalka skvrnitá
Jacea pratensis Lam. - chrpina luční
Juncus bufonius L. - sítina žabí
Juncus inflexus L. - sítina sivá
Juncus atratus Krockera - sítina tmavá
Knautia arvensis (L.)Schrad.ex Roem.et Schult. - chraťavec rolní
Lathyrus pratensis L. - hrachor luční
Leontodon hispidus L. - máchelka srstnatá
Leucanthemum vulgare Lam. - kopretina bílá
Luzula campestris (L.)DC.in Lam et DC. - bika ladní
Lychnis flos cuculi L. - kohoutek luční
Lysimachia nummularia L. - vrbina penízková
Matricaria maritima inodora (L.)Soó - heřmánkovec pímořský nevonné
Mentha arvensis L. - máta rolní
Mentha longifolia (L.)L. - máta dlouholistá
Milium effusum L. - pšeníčko rozkladité
Myosotis palustris (L.)Nath. - pomněnka bahenní
Pimpinella major (L.)Huds. - bedrník větší
Plantago lanceolata L. - jitrocel kopinatý
Poa pratensis L. - lipnice luční
Prunella vulgaris L. - černohlávek obecný
Ranunculus acris L. - pryskyřník prudký
Rumex crispus L. - štovík kadeřavý
Sanguisorba officinalis L. - toten lékařský
Scirpus sylvaticus L. - skřípina lesní
Stellaria graminea L. - ptačinec trávovitý
Taraxacum officinale Weber in Wiggers - smetanka lékařská
Tragopogon orientalis L. - kozí brada východní
Trifolium pratense L. - jetel luční
Trisetum flavescens (L.)P.Beauv. - trojštět žlutavý
Valeriana simplicifolia (Reichenb.)Kabath - kozlík celolistý
Veronica chamaedrys L. - rozrazil rezekvítek
Viola canina L. - violka psí

Poznámka:

Nomenklatura podle J.Dostála: Nová květena ČSSR (1989). Rostliny chráněné vyhláškou MŽP č. 395/1992 Sb jsou označeny značkou §.

Souhrn

Lokalita šafránu bělokvetého (*Crocus albiflorus* Kit.ex Schult.) v Lačnově na Sucháčkových pasekách byla sledována v sezóně 1994. Bylo zde zjištěno 72 lučních a mokřadních vyšších rostlin, z toho dvě rostliny zákonem chráněné a jedna rostlina uvedená v Červeném seznamu flóry ČSR. Lokalita je cenná pro zachování lučních a mokřadních rostlinných společenstev a chráněných rostlin, zejména šafránu bělokvetého.

NOVÉ NÁLEZY VZÁCNÝCH TAXONŮ ROSTLIN NA VSETÍNSKU

JAN PAVELKA

V letech 1992 až 1994 se mi podařilo nalézt několik lokalit vzácnějších druhů rostlin v povodí Vsetínské Bečvy. Mezi nimi jsou i takové taxony, které nebyly uváděny v současné květeně našeho regionu.

Čilimník nízký (*Chamaecytisus supinus* (L.)Link.)
Druh jsem objevil 28. července 1992, jeho determinaci provedl ing. P. Lustyk. Lokalita se nachází na SZ okraji obce Střelná, 500 - 520 mm. Rostliny byly na sušém stanovišti a byly rozmištěny na třech místech - jedna skupina se nacházela těsně za posledním obytným stavením (celkem asi 15 trsů), další v průseku pod elektrickým vedením VN (kolem 30 trsů) a zbytek v úvozu polní cesty v okolí uvedeného VN (15 trsů).

Celková plocha s čilimníkem měla rozměry asi 100x10m. Při kontrole lokality v roce 1993 byl stav nezměněn. Je možné, že se tam rostlina rozšířila přirozeným způsobem, ale mohla sem být i zavlečena člověkem - jedná se o teplomilný prvek s hlavním rozšířením v jižněji položených územích. V případě nálezu u Střelné se jedná pravděpodobně o druhou nejseverněji položenou lokalitu na Moravě.

Zvonek okrouhlolistý (*Campanula rotundifolia* L.)
Druh je podle Dostála (1989) hojný v hercynské oblasti naší republiky, v karpatské oblasti je vzácný. V okrese Vsetín dosud nebyl evidován (ing. M. Kašparová in verb.). Podařilo se mi jej nalézt v roce 1993 na dvou lokalitách ve Velkých Karlovicích.

První lokalita leží na Člověčí v části Leskové v nadmořské výšce 825m. Biotopem je většinou extenzivně obhospodařovaná louka s pastvou ovcí, jedná se o výslunné a rovinaté stanoviště. V E₁ dominuje kostřava červená a psineček tenký. 22. srpna 1993 jsem tam na pastvině nalezl kolem 100 kvetoucích exemplářů, rozptýlených na jednom místě o průměru asi 5m, na ladem ležící loučce u porostu brusnice borůvky byl jeden trs v průměru 60 - 80 cm asi se stovkou kvetoucích jedinců.

Druhá lokalita se nachází na SZ exponované louce v části Malé Karlovice asi 1 km jižně od kóty Lopušná (severně od osady Kysučanka). Rostliny jsem objevil 10. září 1993. Podle mého odhadu na stanovišti bylo snad 400 až 500 kvetoucích jedinců. V době nálezu nebyla louka posečena a pravděpodobně již několik let ležela ladem. Nadmořská výška lokality - 800 - 820m.

Z hlediska stanovištních podmínek je pro existenci druhu velmi perspektivní jen první lokalita, u druhé

lokality musí být zajištěna řízená péče. Vzhledem k tomu, že zvonek okrouhlolistý je ojedinělým zjevem v našem regionu, bude tato ochranářská pozornost nutná.

Oměj pestrý (*Aconitum variegatum* L.)

Podle Dostála (1989) se tento druh vyskytuje na Moravě roztroušeně. V okrese Vsetín však nebyl dosud evidován. 22. srpna 1993 se mi podařilo nalézt lokalitu tohoto druhu na mokřadní louce u okraje bukového lesa ve Velkých Karlovicích v údolí Babská, asi 1 km od vyústění potoka Babská do Bečvy, nad. výška 640m. Na stanovišti bylo asi 30 kvetoucích rostlin. Podle do stran odstávajících kvetoucích stonků by se mělo jednat o oměj pestrý subsp. pravý (*Aconitum variegatum* L. subsp. *variegatum*). Druh podle předložené barevné fotografie determinovala RNDr. Marie Sedláčková.

Mochna přímá (*Potentilla erecta* L.)

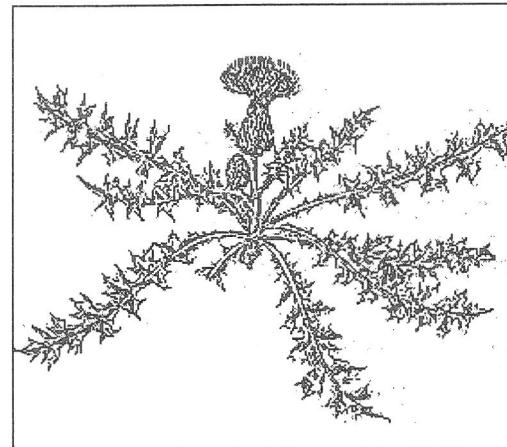
Druh se rozpadá na několik poddruhů s dosud nejasnou taxonomickou hodnotou (Dostál, 1989). Všechny subspecie však patří k teplomilným rostlinám. Na Valašsku jsou z dřívější doby známy lokality od Vsetína z Lázků (Bubela ex Říčan, 1936), z louky nad Mžiky u Janové (Říčan, 1928) a z Krhové u Valašského Meziříčí (Pospíšil, 1962) - všechny údaje poskytla ing. M. Kašparová.

V posledních letech jsem nalezl jednu lokalitu mochny tohoto druhu na Vsetínsku - a to asi 600m západně od obce Lačnov (její severní části) v 650mm. Poprvé jsem druh objevil v roce 1993. V roce 1994 jsem lokalitu kontroloval 25. června. Na stanovišti se nacházelo celkem 25 až 30 kvetoucích stonků, které byly rozmištěny nepravidelně na ploše 4x2m. Biotopem byla úvozová cesta, rostliny se nacházely na její severní, výslunné straně. V E₁ se nacházely druhy jahodník obecný (+), svízel syřitový, jitrocel prostřední, jetel prostřední, ovsík vyvýšený, pryšec chvojka, mateřídouška obecná, svízel povázka, srha říznačka, válečka prápořitá (-), hvozdík kropenatý, zvonek broskvolistý, tolice dětelová a trochu opodál i mochna stříbrná.

Druh determinoval ing. P. Lustyk.
Za pomoc při determinaci děkuji ing. P. Lustykovi a RNDr. M. Sedláčkové, za informace k výskytům v okrese Vsetín děkuji ing. M. Kašparové.

LITERATURA

- Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR, 1,2. Academia Praha.
Pospíšil V., 1962: Jak pronikly termofyty do nitra severozápadních Karpat. Čas.Mor.muzea v Brně.
Říčan G., 1936: Květena okresu vsetínského a valašsko-mezíříčského. Vsetín.
Říčan G., 1936: Orchidejové louky u Vsetína. Vsetín.

Pcháč bezlodýžný (*Cirsium acaule*), ex Dostál

PCHAČ BEZLODÝŽNÝ (*CIRSIUM ACAULE SCOP.*) NA VSETÍNSKU

JAN PAVELKA

Pcháč bezlodýžný patří k teplomilným prvkům naší květeny.

V západní části naší republiky se vyskytuje dosti hojně, na Moravě je výslunněji (Dostál, 1989). Na Valašsku je z minulosti uváděn zejména z okolí Vsetína, okolí Hovězí a Huslenek - viz Bubela 1879, Říčan 1932, 1936, (M. Kašparová in verb.). Při terénních průzkumech v posledních pěti letech jsem výskyt tohoto druhu ověřil na 13 lokalitách, některé z nich nebyly dosud evidovány.

Přehled zjištěných lokalit:

1. Vsetín - Semetín, výslunná JV exponovaná stráň asi 400m JZ od hřiště, lada, 380mm, 27.7.1992 bylo 2 kvet. exempláře.
2. Janová, asi 300m S od hrbitova, výslunná stráň s J expozicí, 400mm, extenzivní pastva ovcí, 28.8.1992 bylo na lokalitě 5 kvetoucích exemplářů.
3. Hovězí - Hovízky, asi 200m západně od točny autobusu Potoky, výslunná J-JV exp. stráň, 450mm, 28.8.1992 bylo 10 kvet. exemplářů.
4. Huslenky nad Skrádným, jalovcová pastvina, již delší dobu lada, výslunná stráň s J expozicí, 550mm, 31.7.1993 bylo cca 100 kvetoucích rostlin.
5. Huslenky - Uherská, Mičkův pasínek (genofon-

dová plocha SCHKOB), jalovcová lokalita s J expozicí, většinou lada (zčásti pastva skotu), 470 - 490mm, 9.8.1992 bylo asi 200 - 300 kvet. ex..

6. Huslenky - Losové, v závěru údolí, J a Z expozice, výslunná stráň s pastvou skotu, 480 - 510mm, 2.8.1992 a 31.7.1993 byly zde stovky kvetoucích jedinců.

7. Halenkov - Dimotoice, lok. v Kožúšku, J exp., 520 - 540mm, pastva ovcí, 25.8.1992 byly stovky kvet. ex..

8. Studlov - Hrádek, obecní pastvina V nad obcí, J exp., 550 - 600mm, 31.7.1992 bylo 300 - 400 kvet. ex., většinou podél okraje smíšeného lesa (bříza a borovice) s jalovci, 2.9.1992 jsem nalezl další kvetoucí ex. v borovém lese východně od pastviny. Pravděpodobně byl v minulosti celý svah využíván pro pastvu dobytka, podloží je písčité.

9. Nový Hrozenkov - Lušová, asi 400m JJV od točny autobusu v Lušové, jalovcový pasínek se smrkou s JZ expozicí, výslunný, 500mm, 18.8.1993 jsme s ing. M. Škrottem nalezli několik kvetoucích ex..

10. Velké Karlovice - Pluskovec, závěr údolí podél turistické trasy na Javorníček v nadm. v. 650m, u okraje mladé smrčiny o výšce 3m, 11.9.1993 jsem nalezl 3 kvet. ex., svah má SV expozici.

11. Velké Karlovice - Leskové, J pod Člověčím, 730 mm, okraj mladé smrčiny (sukcese), u louky s dominujícím psinečkem tenkým, 13.8.1993 bylo 6 kvet. ex..

12. Velké Karlovice - Podtaté, jižní svah kóty Lopušná, bývalá pastvina zalesněná kolem r. 1988 smrkem, 780 - 800mm, 10.9.1993 jsem nalezl 5 shluků s cca 15 kvetoucími rostlinami, lokalita je silně zastíněná.

13. Karolinka - Hrubá Stanovnice, jižně od Javorníčku, výslunné stanoviště a J expozici, 710mm, v okolí extenzivní pastvy ovcí, začátkem září 1993 bylo 10 kvet. exemplářů.

D. Kyslingrová (in litt.) v posledních deseti letech zjistila výskyt tohoto druhu pcháče ještě na dalších třech lokalitách - v r. 1986 ve Švrcíně u Halenkova (Dimotoice) na pastvině nad cestou, v r. 1985 v Huslenkách - Hrachovečku pod osadou Žárec (zalesněná bývalá pastvina) a v r. 1988 ve Valašské Senici na severním okraji obce (jalovcová pastvina).

Z rámce stanovištních nároků druhu se vymykají mnou nalezené lokality ve Velkých Karlovicích. Jedná se o již zastíněná místa, kde pcháč bezlodýž-

ný v příštích letech s největší pravděpodobností vyhne v důsledku sukcese smrkového lesa. Naopak na většině ostatních lokalit lze oprávněně předpokládat, že druh tam zůstane zachován. Vzhledem k tomu, že předmětné území je v době kvetení této rostliny (konec července až polovina září) relativně málo sledované, lze očekávat nálezy dalších lokalit - zejména od Huslenek, Halenkova, Karolinky a od Velkých Karlovic - tam se nachází ještě dostatek vhodných biotopů.

Závěrem chci poděkovat paní Mgr. D. Kyslingrové a ing. M. Kašparové za laskavé sdělení údajů.

LITERATURA

- Bubela J., 1879: Rostlinstvo květeny Vsetínské. Rukopis, Vsetín.
 Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR, 1.2. Academia Praha.
 Říčan G., 1932: Pastviny okresu vsetínského.
 Říčan G., 1936: Květena okresu vsetínského a valašsko-meziříčského. Vsetín.

TEPLOMILNÉ ROSTLINY V POVODÍ RATIBOŘKY

MARTIN DANČÁK

V roce 1962 uveřejnil Valentín Pospíšil v Časopise Moravského muzea v Brně stat „Jak pronikaly termofity do nitra severozápadních Karpat“, ve které shromáždil floristická data (včetně svých pozorování), týkající se rozšíření teplomilných rostlin do Moravskoslezských Karpat povodím Dřevnice, jejíž údolí pravděpodobně sloužilo jako nejsevernější migrační trasa, kterou termofity postupovaly k údolí Bečvy. Z celkového počtu 51 druhů, obsažených v této práci, jsou z povodí Ratibořky uváděny lokality 18 druhů teplomilných rostlin: válečka prapořitá - *Brachypodium pinnatum* (L.) Beauv., zvonek klubkatý - *Campanula glomerata* L., ostřice horská - *Carex montana* L., pcháč panonský - *Cirsium pannonicum* (L.) Link. konvalinka vonná - *Convallaria majalis* L., škarda ukousnutá - *Crepis praemorsa* (L.) Ef.W.Walther, hvozdík svazčitý - *Dianthus armeria* L., kakost krvavý - *Geranium sanguineum* L., oman vrbolistý - *Inula salicina* L., hrachor černý - *Lathyrus niger* (L.) Bernh., tolice srpovitá - *Medicago falcata* L., smldník jelení - *Peucedanum cervaria* (L.) Lapeyr., černohlávek dřípatý - *Prunella laciniata* (L.) L., růže galská - *Rosa gallica* L., jetel podhorní - *Trifolium alpestre* L., jetel bledožlutý - *T. ochroleucon* Huds., rozrazil ožankovitý - *Veronica teucrium* L..

Při svém floristickém průzkumu v okolí obcí Ratiboř, Hoštálková a Kateřinice jsem zjistil následující skutečnosti:

1. Některé druhy jsem potvrdil na týchž lokalitách, jak jsou uvedeny v Pospíšilově práci: válečka prapořitá - *Brachypodium pinnatum* (L.) Beauv., hrachor černý - *Lathyrus niger* (L.) Bernh. (Ratiboř - les Dubí), smldník jelení - *Peucedanum cervaria* (L.) Lapeyr. (les Dubí), šalvěj luční - *Salvia pratensis* L. (stráň u lesa Dubí), rozrazil ožankovitý - *Veronica teucrium* L. (Zbrankova stráň).

2. Některé druhy jsem nalezl i mimo uváděné lokality (popřípadě pouze mimo uváděné lokality): válečka prapořitá - *Brachypodium pinnatum* (L.) Beauv. (v území hojně), zvonek klubkatý - *Campanula glomerata* L. (roztroušeně), ostřice horská

Carex montana L. (Ratiboř-údolí Kobelný, ú. Hološín, Hoštálková - údolí Štěpková), konvalinka vonná - *Convallaria majalis* L. (ú. Hološín), hvozdík svazčitý - *Dianthus armeria* L. (Ratiboř - Zbrankova stráň), šalvěj luční - *Salvia pratensis* L. (roztroušeně), rozrazil ožankovitý - *Veronica teucrium* L. (Díly, ú. Hološín), tolice srpovitá - *Medicago falcata* L. (Díly, ú. Hološín).

3. Některé citované druhy jsem v území nenalezl vůbec: pcháč panonský - *Cirsium pannonicum* (L.) Link., škarda ukousnutá - *Crepis praemorsa* (L.) F.W. Walther, černohlávek dřípatý - *Prunella laciniata* (L.) L., růže galská - *Rosa gallica* L., jetel podhorní - *Trifolium alpestre* L., jetel bledožlutý - *Trifolium ochroleucon* Huds. (přičemž je pravděpodobné, že tři posledně jmenované druhy byly jen přehlédnutý).

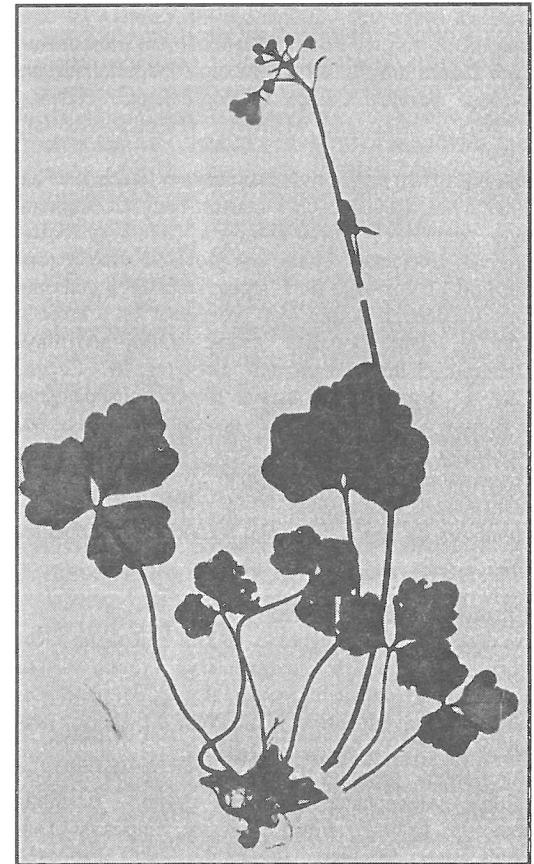
4. V území jsem nalezl tři druhy, které Pospíšil zahrnul do své práce, ale z povodí Ratibořky žádné jejich lokality neuvedl: jetel válcovitý - *Trifolium rubens* L., mochna přímá - *Potentilla recta* L. (oba druhy Ratiboř-Zbrankova stráň), ptačí zob obecný - *Ligustrum vulgare* L. (Ratiboř - údolí Borčí, údolí Hološín, Hoštálková - Bludný vrch).

5. Nalezl jsem také druhy obecně považované za termofity, avšak v citované práci nezahrnuté: řimbaba chocholičnatá - *Pyrethrum corymbosum* (L.) Scop. (Zbrankova stráň), kozlík chlumní - *Valeriana wallrothii* Kreyer (ú. Štěpková), úporek hrálovitý - *Kickxia elatine* (L.) Dumort (Kateřinice-U Mařáků).

6. Nalezl jsem také množství dalších druhů, jejichž teplomilnost není již tak vyhraněná, avšak doprovázejí většinou nejteplejší stanoviště: violka srstnatá - *Viola hirta* L., řeřicha ladní - *Lepidium campestre* (L.), B.Brown., prvosenka jarní - *Primula veris* L., rozchodník ostrý - *Sedum acre* L., tuzebník obecný - *Filipendula vulgaris* L., jahodník chlumní - *Fragaria viridis* Duchesne, řepík lékařský - *Agrimonia eupatoria* L., jehlice trnitá - *Ononis spinosa* L., hadinec obecný - *Echium vulgare* L., černýš rolní - *Melaphyrum arvense* L., záběhovec ženevský - *Ajuga genevensis* L., dobromysl obecná - *Origanum vulgare* L., jestřábník Bauhinův - *Hieracium bauhinii* Bess., bodlák obecný - *Carduus acanthoides* L., chrpa čekánek - *Cyanus scabiosae* (L.) Pressl, kostřavice vzpřímená - *Bromopsis erecta* (Huds.) Fourr., pupava obecná - *Carlina vulgaris* L., pryskyřník mnohokvětý - *Ranunculus polyanthemos* L., dětel ladní - *Chrysaspis campestris* (Schreb. in Sturm.) Desv., ostřice jarní - *Carex caryophyllea* Latourr.,

smělek jehlancovitý - *Koeleria pyramidata* (Lam.) Beauv., lipnice úzkolistá - *Poa angustifolia* L., kokrhel luštinec - *Rhinanthus alectorolophus* (Scop.) Pollich, čižorka pestrá - *Coronilla varia* L., mochna sedmilistá - *Potentilla heptaphylla* L., kozí brada východní - *Tragopogon orientalis* L., huseník chlupatý - *Arabis hirsuta* (L.) Scop..

Z uvedených skutečností vyplývá, že údolí Ratibořky je na termofity poměrně bohaté. Mnohé z druhů zde rostoucích jsou na Vsetínsku výrazně extrazonálně rozšířené s omezeným počtem lokalit a jejich výskytu mají reliktní charakter (hrachor černý - *Lathyrus niger* (L.) Bernh., smldník jelení - *Peucedanum cervaria* (L.) Lapeyr., kakost krvavý - *Geranium sanquineum* L., jetel válcovitý - *Trifolium rubens* L., mochna přímá - *Potentilla recta* L., kozlík chlumní - *Valeriana wallrothii* Kreyer, úporek hrálovitý - *Kickxia elatine* (L.) Dumort).

Řeřišnice trojlistá (*Cardamine triplia* L.) - objev Františka Gogely

LUMČÍCI

(HYMENOPTERA, BRACONIDAE),
KŘÍSI (HOMOPTERA, CICADOIDEA)
A PLOŠTICE (HETEROPTERA)

V POTRAVĚ MLÁĎAT RORÝSA OBECNÉHO

JAN PAVELKA, FRANTIŠEK KORYTÁŘ

V článku uvádíme přehled taxonů lumčíkovitých (Braconidae), křísů (Cicadoidea) a ploštic (Heteroptera), které byly zjištěny v potravě mláďat rorýsa obecného *Apus apus* L.. Lokalita sběru potravy leží v obci Velké Karlovice, část Léskové, na východním katastru obce u hranic se Slovenskem (Dyňák), nadmořská výška 670 - 680m. Zde předložené výsledky jsou údaje, získané podrobným rozbořem prezentovaných skupin hmyzu od entomologů - specialistů na uvedené skupiny. Článek tak doplňuje naši předchozí práci s celkovými výsledky (Pavelka, Korytář, 1990).

Potrava mláďat rorýsa byla zkoumána v letech 1987 až 1989 u hnízd nalezených v ptačích budkách. Celkem bylo odebráno 9 vzorků potravy s 4528 kusy bezobratlých živočichů. Odběr byl prováděn vždy v rozmezí od 11. července do 1. srpna. Detailnejší determinace uvedených skupin byla provedena jen u taxonů, kde se nám podařilo získat spolupracovníky. Determinaci lumčíků provedl Doc. ing. M. Čapek, CSc, z Výzkumného ústavu lesného hospodárstva v Banské Štiavnici, ploštice determinovala Mgr. M. Roháčová z Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku, křisy determinoval RNDr. V. Janský ze Slovenského národného muzea v Bratislavě. Všem uvedeným spolupracovníkům za jejich nezíštnou pomoc srdečně děkujueme.

Cicadellidae (Homoptera)

Na determinaci bylo vybráno 40 ks z celkového počtu 120 ks obsažených v potravě. Byly vybrány všechny morfologicky odlišitelní jedinci, aby tak bylo zachyceno celé druhotné spektrum křisů. Přehled zjištěných druhů:

Aguriahana germani (Zett.), *Alebra wahlbergeri* (Boh.), *Arocephalus longiceps* (Kbm.), *Balclutha punctata* (Thunb.), *Edwardsiana* sp., *Empoasea decipiens* Paoli., *Elymana sulphurella* (Zett.), *Fabocysba douglasi* (Edw.), *Javesella pellucida* (F.), *Laodelphax striatella* (Fall.), *Macrosteles cristatus* (Rib.), *Oncopsis flavicollis* (L.), *O. tristis* (Zett.), *Populicernus populi*

(L.), *Psammotetix* sp., *Scleroracus corniculus* (Marsh.), *Soerrhoanus assimilis* (Fall.). Názvy taxonů jsou uvedeny podle Dlaboly (1977).

Z podřádu křisi bylo určeno celkem 19 taxonů. Nejvzácnějším druhem byl *Scleroracus corniculus* (Marsh.), v roce nálezu se jednalo o první nález na Moravě. Vzhledem k tomu, že rorýs za potravou zcela jistě zaletoval i na slovenské území, je jednoznačné situování nálezu na území Moravy značně sporné.

Ploštice (Heteroptera)

Z řádu ploštic bylo k determinaci vybráno 33 ks, pokryvajících celé spektrum morfologicky odlišitelných zástupců. Přehled determinovaných čeledí a druhů (determinace byla provedena dle Wagner, 1952, 1966, 1967; Cmoluchowa, 1978):

Anthocoridae : *Anthocoris* sp..

Lygaeidae: *Kleidocerys resedae* (Panz.). Miridae: *Bryocoris pteridis* (Fallén), *Psallus* sp., *Atomoscelis omnistus* (Fieber), *Trigonotylus coelistialium* (Kirkoldy) - v jednom vzorku bylo 124 ks této ploštice, druhy potravně vázán na trávy, *Criocoris crassicornis* (Halm.), *Chlamydatus pullicarius* (Fallén), *Psallus ambiguus* (Fallén), *Phytocoris varipes* (Bohman), *Exoligus rugulipennis* (Poppius), *Orthops* sp., *O. calmi* (L.), *Plagiognathus chrysanthemi* (Wolff), *Mecomma ambulans* (Fallén), *Lopus decolor* (Fallén). Nabidae: *Nabis ferroides* Rem.. Z řádu ploštice byly zjištěny 4 čeledi s 2 rody a 14 druhy.

Braconidae (Hymenoptera, Apocrita):

Z čeledi lumčíkovitých (Braconidae) z řádu blanokřídých (Hymenoptera) byly určeni všechni zástupci (24 ks), a to do úrovně rodu a pohlaví. Byly zjištěni zástupci 10 rodů, asi z 80% se jednalo o samice:

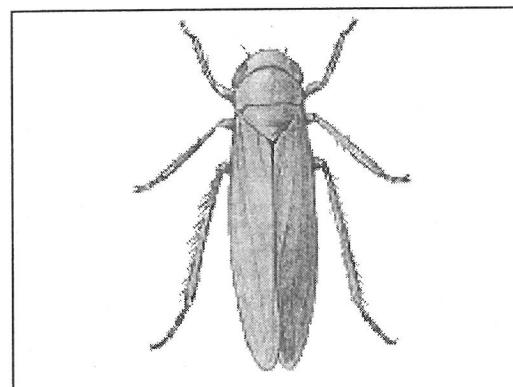
Aleiodes sp., *Aspilota* sp., *Apanteles* sp., *Blaucus* sp., *Dacnusa* sp., *Charmon* sp., *Opius* sp., *Perilitus* sp., *Diospilus* sp., *Triaspis* sp..

LITERATURA

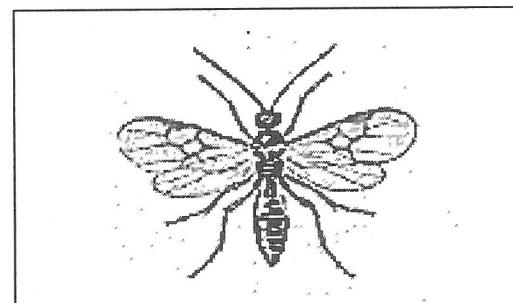
- Cmoluchowa A., 1978: Klucz do oznaczania owadów Polski, cz. XVII. Pluskwiaki, roznokrzydłe - Heteroptera, cz. 7. Nabidae, Reduviidae, Phymatidae. Warszawa-Wrocław, 42 pp.. Dlabola J., 1977: Enumeratio Insectorum Bohemoslovakiae, Homoptera Auchenorrhyncha. Acta faun. ent. Mus. nat., Praeae, suppl.4:83-96.
Pavelka J., Korytář F., 1977: Potrava mláďat rorýsa obecného, *Apus apus* L.. Tichodroma, Vol.3, Bratislava: 145-149.
Wagner E., 1952: Die Tierwelt Deutschlands, 41. T. Blindwanzen oder Miriden. Jena, 218 pp..
Wagner E., 1966: Die Tierwelt Deutschlands, 54. T. Wanzen oder Heteropteren, I. Pentamorpha. Jena, 235 pp.. Wagner E., 1967: Die Tierwelt Deutschlands, 55. T. Wanzen oder Heteropteren, II. Cimicomorpha. Jena, 178 pp..

Summary

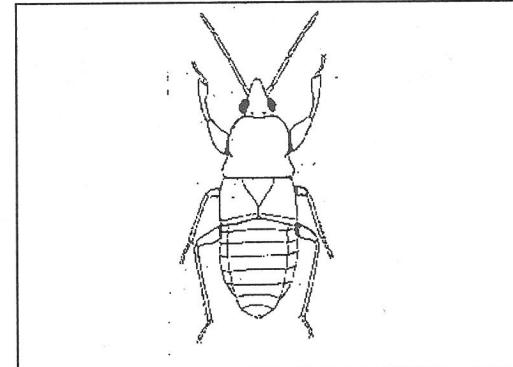
Braconidae, Cicadellidae and Heteroptera in young food of swift, *Apus apus* L.. The autors present result of the short study on the youngs food of swift, *Apus apus* L.. There are views of taxons from the groups Braconidae (Hymenoptera, Apocrita), Heteroptera, Cicadellidae (Homoptera) - see the tables. The food has been collect at youngs in nest boxes in the years of 1987 - 1989. The study locality is situated in West Carpathian (eastern Moravia, Czech republic), 670 - 680 m above sea level.

Pidikřísek šípkový (*Typhlocyba rosae*), ex Krejča

Lumčík žlutomodrý (*Apanteles glomeratus*), ex Zahradník

Ploštice lovčice obecná (*Nabis ferus*), ex Obenberger

AMATÉRSKÝ CHOV ČMELÁKŮ

MARTIN KRUPA

Čmeláci (Hymenoptera, Bombinae) jsou krásný hmyz, který na rozdíl od některých jiných hmyzích druhů člověka neobtěžuje, ba naopak je mu(a nejen jemu) velice prospěšný. Vždy mluvíme-li o opylovačích, své nenahraditelné místo má jistě včela medonosná (*Apis mellifera*), která opyluje až 95% rostlin, nesmíme však zapomenout také na opylovače z řady včel samotářek, mouchy, motýly a hlavně na výše již zmíněné čmeláky.

Čmeláci mohou, díky svému dlouhému sosáku, sádat nektar i z květů, na který včela se svým poměrně krátkým sosákem nedosáhne (délka sosáku včely je totiž 6,2 až 6,8mm). Další výhodou čmeláků je, že mohou lézt i za teploty +5 až 6°C, tedy za teploty, kdy včely vůbec neopouštějí úl. Čmeláci mají rovněž delší ochlupení a lepší orientační schopnost v uzavřeném prostoru než včely. Toho člověk využívá při chovu čmeláků v síťových boxech nebo fóliovnících, kde se čmeláci chovají jako opylovači např. rajčat, paprik, okurek atp.. Opalení čmeláky má pozitivní vliv na tvar i velikost plodů a zvyšuje procento opylení a výnos plodů až o 50%.

Čmeláci rovněž opylují rostliny jako jsou řepka, mák, slunečnice, fazole, hrášek, okurky, cibule, česnek, jetel, vojtěška, ovocné stromy, maliny, bobrůvky, brusinky Nevýhodou čmeláků ovšem je, že se v přírodě na jaře objevují později než včely a jsou mnohem méně početní.

Z výše uvedeného vyplývá, že čmeláci jsou nepostradatelní pomocníci v zemědělství, a proto také započal jejich umělý chov. Počátky umělého chovu čmeláků spadají do prvního desetiletí 20. století. Nejprve se vědci pokoušeli umístit různá umělá hnizdiště do dutin umístěných v zemi (Sladen, 1912; Frison, 1926). Později byly činěny pokusy umístit hnizda i na povrchu půdy. Pro tyto účely sloužily dřevěné boxy, které byly vyplňeny myšimi hnizdy (Fye, Medler, 1954). V tomto trendu pokračoval např. i Hobbs (1960). Jiná skupina vědců směřovala v pokusech chovu čmeláků v kontrolovaných podmínkách. Jako první se pokusil chovat čmeláky v laboratoři Linhardt (1912). Použil dřevěné hnizdní boxy sestávající ze dvou oddělení. Jedno oddělení sloužilo ke hnizdění a druhé ke krmení. Tato metoda chovu byla postupně zdokonalována: Hasselrot (1952), později Valle (1955) a Holm (1960). Zlom v metodě umělého chování čmeláků nastal v 80. letech, kdy se ukázalo, že čmeláci dovedou velmi úspěšně

opylkovat květy rajčat, paprika a jiných rostlin pěstovaných ve sklenících, jejichž výnosy, jak už bylo výše uvedeno, se zvýšily až o 50%. V posledních letech vzrůstá zájem o komerční využívání chovu čmeláků a rozšířil se do celého světa. V současné době existuje několik firem, které v tomto směru dosahují prakticky průmyslové úrovně. Tyto firmy chovají čmeláky v laboratorních podmínkách celoročně. Používají narkózy oxidem uhlíčitým, která zabrání tomu, aby mladé samice upadly do zimního spánku.

Chov čmeláků laboratorním způsobem je výhodný pro komerční využití, ale pro amatéry zbytečný a asi i nerealizovatelný. V našich podmínkách je vhodný chov v úlcích ve venkovních podmínkách. Jsou vhodné tři metody chovu čmeláků:

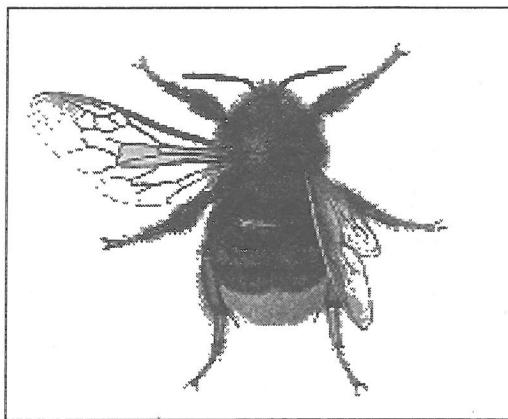
1. rozmístování úlů nebo hnizdních dutin - tato metoda je nejméně náročná, ale bohužel také i nejméně úspěšná. Spočívá v tom, že se jednotlivé úlky nebo dutiny rozmístí v přírodě a dále záleží jen na králově, zda takové místo najde a také i přijme.

2. tzv. Polská metoda, kterou rozpracovali Bornus (1975) a Bilinski (1976). Úlek s čmeláčí královou se umístí v izolátoru nad záhonem kvetoucích hlučavek. Izolátor zabraňuje králově v úniku. Izolátor tvorí rámová klec potažený síťovinou.

3. Zapletalova metoda chovu - kterou publikoval v roce 1963. Tato metoda spočívá v chovu čmeláků ve dřevěných úlcích, které můžeme rozlišovat podle různých hledisek. Jedno z hledisek může být doba, kdy se začíná s chovem čmeláků. Začneme-li s chovem brzy na jaře, kdy jsou ještě mrazíky, je nejlepší použít úl dobrě zateplený (třeba polystyrénem).

Vnitřní rozměry budky by mely být 15x15x15cm (pro méně početné roje) až 25x25x25cm pro početnější roje, jako je třeba čmelák skalní (*Bombus lapidarius* L.). Úl může být vyroben z dřevěných prken o síle alespoň 2cm, na stěny se zvnějšku přilepí polystyrén a ten překryjeme tenkými destičkami. Pět centimetrů nad dnem budky se zhotoví vletový otvor o průměru cca 2cm. Těsně pod vletový otvor se upevní tzv. leták. Dále se zhotoví vchodový tunýlek, ten může být z PVC (tzv. husí krk) nebo i ze dřeva. Délka tunýlku je nevhodnější 20 až 50cm. Tunýlek může vést podél přední stěny, popř. boční a zadní stěny. Na dno úlu se položí piliny, na piliny rašelina do takové výše, aby úroveň rašeliny byla na spodní hrانe vchodového tunýlku. Vnitřek úlu je nutno zaplnit asi z 1/2 volného prostoru teplodržným materiálem. Vhodným materiálem se zdá být krejčovská vata, myši hnizdo, seno, nastříhané hadry, vřes nebo čerstvý mech - ten zajišťuje vlhkost. Horní část úlu se překryje dřevěnou stříškou krytou např. lepenkou. Druhý typ, vhodný pro chov čmeláků v pozdějším jaru - přelom dubna a května - je velice podobný předešlému typu, ale není tepelně izolovaný.

Třetí typ je nevhodnější pro období přelomu května a června, kdy ke stavbě úlu postačí pouze karton, ale je nutno úl zabezpečit proti dešti, větru a sluneč-

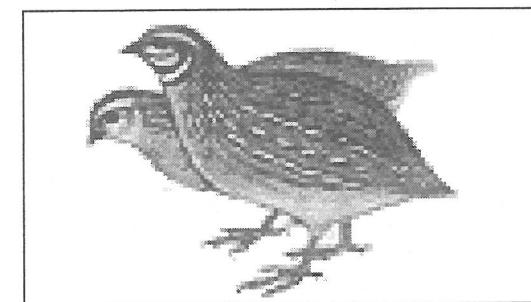
Čmelák skalní (*Bombus lapidarius*), ex Zahradník

nímu úpalu.

Zhotovené úly umístíme na klidné místo, kde jsou chráněny proti přímému slunci (čmeláci hynou již při teplotě 45°C uvnitř úlu). Pokud máme v úmyslu postavit více úlů vedle sebe, je lepší je barevně odlišit. Čmeláci velmi dobře vnímají barvy inodrou, bílou, žlutou a fialovou. Ještě než započneme s odchytom čmeláků, musíme si připravit sítko (podobnou sítku na motýly) a dále pak tzv. zavaděč, což je srolovaná průhledná fólie (vnitřního průměru 2,5cm) a v ní dřevěný píst délky 30cm. Máme-li vše připraveno, můžeme započít se samotným odchytom čmeláků. Jakmile královny po přezimování vylezou z úkrytu (hromady listí, dřeva, různé dutiny, myši nory), začnou si obstarávat potravu. Sají tudíž nektar na sasanáčkách, podbělu, devětsilu, petrkličích atp.. V této fázi jsou královny malátné, zůstávají dlouho na květech, kde se vyhřívají. Po posilnění začnají hledat místo pro založení hnizda. Královna létá nízko nad zemí a každou chvílivlétně do nějakého otvoru. Při této činnosti lze královnu velmi snadno ulovit. Královnu má smysl chytat pouze při tomto evidentním hledání, nikdy při odpočinku na květech nebo dokonce, mali na nohách již rousky pylu. Z vlastního pozorování vím, že je nutné chytat královnu jen v tom prostředí, kde chceme čmeláky chovat. Přenosem čmeláků z jednoho biotopu do jiného se pravděpodobnost úspěšnosti velice sníží a prakticky se rovná nule. Ovšem i při zachování podobnosti biotopu je pravděpodobnost úspěšnosti jen paděsátiprocentní. Královnu chytáme klidným přiklopením sítky k otvoru, kam královna vletěla. Po chycení královny ji umístíme do zavaděče a jeho pomocí ji opatrnu manipulací vsuneme do vletového otvoru úlu. Vletový otvor asi na 3 až 5 minut uzavřeme vatou. Taktéž vlastně donutíme královnu, aby si prohlédla vnitřek úlu. Královna obvykle vyletí asi po 5 až 15 minutách, někdy však až za 20 až 30 minut. Podle způsobu odletu královny lze s velkou přesností usoudit, zda v úle

zůstane či ne. Jestliže vyleze z úlu a ihned odletí, nebo udělá v letu pouze 2 nebo 3 malé kroužky, není již šance pro její návrat. Královna, která hodlá zůstat, si vchod do úlu nejprve očichává a potom se zvolna v letu zvedá od úlu čelem k vletovému otvoru, dělá malé kroužky a pak je postupně zvětšuje s narůstající výškou. Královna se později vrátí do hnizda a zde také založí úvodní buňky. Do vývoje společenstva lze později zasahovat v době, než se objevují první dělnice, nebo v době nepříznivého počasí, a to příkrmováním vodním roztokem včelího medu v poměru 1:1.

Je zřejmé, že užitečnost čmeláků je nesporná. Jsou to nepostradatelní pomocníci přírody (člověka), ovšem jejich početnost v přírodě je nevelká. Připočteme-li k tomu ještě negativní vliv člověka na rovnováhu přírody, čímž dochází k narušování druhové rozmanitosti čmeláků (a nejen jejich), dochází k tomu, že se člověk okrádá na svůj úkor. Je jasné, že člověk v tomto směru přírodě hodně dluží a měl by se snažit alespoň dopady svého nerozumného počinání ztlumit. A tím by se chov čmeláků mohl stát, ale jak tomu jíž v životě bývá, příroda si bude muset pomoci zase sama...

Křepelka polní (*Coturnix coturnix*), ex Černý

VÝSKYT KŘEPELKY POLNÍ A CHŘÁSTALA POLNÍHO NA VALAŠSKU V ROCE 1994

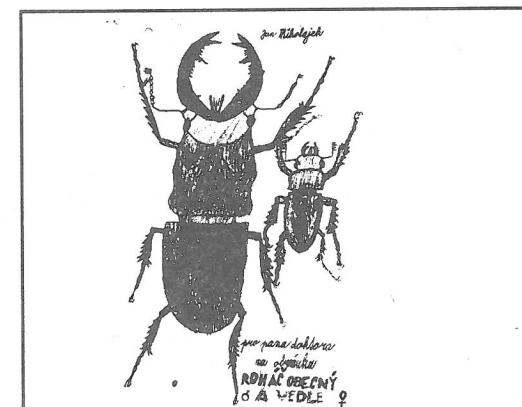
JAN PAVELKA

V roce 1994 se Ornitológický klub podílel na intenzivním výzkumu křepelky polní a chřástala polního. Oba druhy jsou podle vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb. k zákonu o ochraně přírody a krajiny v kategorii silně ohrožených druhů - důvodem k tomuto zařazení bylo to, že u obou druhů v průběhu posledních deseti let výrazně poklesly stavby populací. Vinu na tom mělo hlavně intenzivní zemědělství, zejména nadměrné používání chemizace a mechanizace. Zdá se, že v posledních letech se jejich stav v zvyšují, zvlášt patrný je nárůst u křepelky polní.

Za sdělení vlastních údajů děkuji členům Ornitologického klubu Jiřímu Pavelkovi, T. Kašparovi, V. Holáňovi, M. Škrobovi, R. Zádrapovi, M. Dvorskému, K. Pavelkovi, J. Jungovi, St. Kovářkovi, dále I. Mottlovi, myslivcům ze Zašové, Choryně, Lešné, Babic, Hoštálkové, Liptálu, Jablunky, Horní Bečvy a jiným.

Chřástal polní (*Crex crex* L.)

Výzkum chřástala polního se provádí v rámci projektu České společnosti ornitologické, kromě Valašska (tzv. lokalita Beskydy) se druh sleduje ještě na Šumavě, v Krkonoších a v Jeseníkách. Díky zvýšenému úsilí ornitologů, kdy se do terénu jezdilo hlavně v noci, byl chřástal polní v okrese Vsetín zjištěn v počtu 42 ozývajících se samců na 35 lokalitách. V tomto souhrnu jsou uvedeny i prověřené údaje získané od neornitologů (zejména od myslivců a lesníků). Ve srovnání s údaji před několika lety, příp. v 80. letech, je současný stav mnohem vyšší. Je však potřeba počítat s tím, že nárůst údajů je také způsoben nesrovnatelně intenzivnější terénní prací tak intenzivně jako v roce 1994 se v našem regionu chřástal ještě nesledoval (totéž platí i pro jiné skupi-

piny ptáků a pro další druhy fauny a flóry). Chřástal polní se nejčastěji vyskytoval na loukách (kosených, ladem ležících a vzácně i na pastvinách), výjimečně v obilí. Na sečených loukách jsou však u chřástala vysoké ztráty, způsobené zácfími stroji při senoseči. Nejvíce údajů o výskytu chřástala pochází z katastru obce Nový Hrozenkov - celkem se ozývalo 9 samců (Čubov 2, Březitá 1, Brodská 3, Vranča 3), dále Karolinka 5 samců (V-JV nad obcí 2, Hr. Stanovnice 3), Horní Bečva 2 samci, pod Starým Zubřím 2 samci, Kateřnice 2 samci, Vsetín - Jasenka 2 samci. Předpokládáme, že řada lokalit nám unikla, poněvadž ornitologové se na mnohé hřebenové a odlehle louky v noci většinou nedostali. Téměř všechny zjištěné lokality chřástala leží ve východní a hornatější části okresu Vsetín, kde má chřástal pro svou existenci vhodnější podmínky.

Křepelka polní (*Coturnix coturnix L.*)

U křepelky je evidentní nárůst populace v posledních 3 - 4 letech. Snad to souvisí se sušším počasím a s rostoucí průměrnou roční teplotou (oteplováním klimatu) - křepelka je totiž stepní druh, jemuž vyhovují nižší deštové srážky; možná, že se už projevuje pozitivní vliv radikálního snížení zemědělské výroby, kdy se upustilo zejména od nadměrného hnojení i užívání strojů (křepelka je totiž často vázána na obilnou pole, kde tento vliv byl citelný). V 80. letech jsem v okolí Vsetína každý rok zjistil 0 až dvě křepelky. V roce 1994 to bylo na stejných místech již kolem 10. Nárůst však může být částečně způsoben intenzivnějším terénním výzkumem. V roce 1994 se v celém okrese Vsetín při systematickém průzkumu krajiny, včetně nočních kontrol, zjistilo celkem kolem 95 ozývajících se jedinců (z toho 58 jsou moje vlastní zjištění; v souhrnu jsou uvedeny i údaje od neornitologů). Většina jedinců se nacházela v obilí, malá část v řídkém porostu - monokultuře - jílku nebo na jiných loukách. Křepelce na rozdíl od chřástala více vyhovuje řidší luční porost. Nejvíce křepelek bylo zjištěno v roce 1993 u Francovy Lhoty (minimálně 8 samců), v r. 1994 u Lačnova (10 - 12 samců), v okolí Lidečka, Horní Lidče, Valašských Příkaz a Študlova (celkem kolem 10 samců), na Kelečsku (minimálně 15 samců), v okolí Rožnova (kolem 10 samců).

Intenzivní průzkum obou druhů bude i nadále pokračovat za těsnější spolupráce s dalšími pozorovateli přírody, zejména s myslivci. Bude také vytíštěn leták, který budeme zasílat chalupářům a obyvatelům pasek, kteří mají možnost křepelky a zejména chřástaly zaslechnout ve večerních hodinách. Tímto způsobem bychom chtěli zachytit podstatnou část populace a monitorovat tak jejich stav v dlouhodobém horizontu. Do akce sčítání křepelky a chřástala se však může zapojit každý občan, který výskyt těchto druhů zaznamenal v okolí svého bydliště nebo chalupy na území regionu Valašska nebo celých Beskyd.

Údaje zasílejte na adresu: Ornitolický klub, OVM Vsetín - zámek, 755 01 Vsetín.

NETRADICNÍ HNÍZDĚNÍ DROZDA BRÁVNÍKA (*TURDUS VISCIATOR L.*)

DRAHOMÍRA KYSLINGROVÁ

V literatuře se dočteme, že drozd brávník je převážně lesní pták, který si oblíbil zejména vysokomenně jehličnaté lesy. Občas ho najdeme v listnatých lesích i v lesích smíšených. Hnízdo si staví ve vrcholích stromů, většinou jsou umístěna ve výšce přes 10 m. Najdou se však i výjimky, které potvrzují pravidlo. 30. března 1991 jsem našla brávníčí hnizdo na jabloni v místě, kde se kmen stromu rozvětuje, ve výši 2 m nad zemí v sadu u rekreační chalupy. Stavení se zahrada stojí na palouku, který obklopuje na východní straně smrkové mlází, na severní straně vysoký smíšený les, na západě vysoký smrkový les a na jihu úzký pruh smíšeného lesa, za nímž jsou rozsáhlé louky. Brávníci měli dostatek možností zahnízdit na vysokém stromě, ale přesto si vybrali relativně nízkou jablono. 3. dubna bylo v hnizdě jedno vajíčko, 11. dubna čtyři vejce, 25. dubna čtyři holá mládata, 2. května byla mládata opeřena a vidoucí a při kontrole 10. května bylo hnizdo již prázdné. Ptáci byli při sezení na hnizdě velice plaší. Jakmile se u chalupy něco pohnulo, sedící pták se na odvrácené straně tiše snesl k zemi a zmizel ve smrkovém lese. Toho roku bylo jaro velmi deštivé a chladné. Měla jsem obavy, že časté opuštění hnizda mladým uškodí, ale nestalo se. Staří vyvedli čtyři zdánlivě mládata. Z okna chalupy jsme jim viděli do „domácnosti“ a při větším déletrvajícím dešti jsme mnohokrát pozorovali brávníka sedícího na vejcích, nad nímž v rozsoše větví stál jeho druh s roztaženými křídly a chránil celé hnizdo jako stříška.

V zimě jsme starou jabloni porazili, ale v roce 1992 opět v sadě zahnízdil pár brávníků o několik metrů daleko od poražené jabloně na staré švestce, tentokrát ve výši 2,2 m. I tento pár zdárně vyvedl čtyři mladé.

Loni, v roce 1994, jsem IO. dubna na známé švestce opět našla hnizdo brávníků. 12. dubna v něm bylo jedno vejce, 17. dubna tři vejce, 23. dubna stále tři vejce, ale jedno bylo natuknité. 26. dubna bylo hnizdo prázdné a brávníci pryč. Jejich hnizdo patrně vyplenily sojky, které se v tu dobu v okolí potulovaly.

LITERATURA

Šťastný K., Drchal K., 1984: Naši pěvci.
Hanzák J., Bouchner M., Hudec K., 1963: Světem zvířat II., Ptáci 2.

AVIFAUNA MOKŘADU RYBNÍKY U HRACHOVCE

MIREK DVORSKÝ

Mokřadní lokalita Rybníky leží západně od místní části Hrachovce u Valašského Meziříčí a 400 m jižně od Rožnovské Bečvy v její údolní nivě v nadmořské výšce 300 m. Jedná se o mokřad zatím lokálního významu. Mokřadní společenstva jsou tvořena porosty sítiny, osířic a malými ostrůvky rákosu a orobince. Lokalita leží v mírné sníženině-depresi, kde se pravděpodobně shromažduje voda z přilehlého svahu a snad i z okolních polí. Jeho rozloha činí asi 1 ha. Nejvíce vody zde bývá v době jarního tání a dlouhodobějších dešťů, kdy se voda vylévá i na okolní pole. Během roku se voda udržuje pouze v nejhlubších částech mokřadu a v době letního sucha mokřad vysychá úplně. Na lokalitě byly zjištěny 4 druhy obojživelníků - kuňka obecná, rosníčka zelená, skokan hnědý a ropucha obecná. Vzhledem k tomu, že přes léto tůně vyschnou, je existence těchto živočichů značně ztížena. Z tohoto důvodu bude nutné prohloubit aspoň část lokality.

Druhy ptáků zjištěné v letech 1992-1994:

Volavka popelavá (*Ardea cinerea L.*) - pozorována nepravidelně, zalétá za potravou na lokalitu a její okolí.
Čáp bílý (*Ciconia ciconia L.*) - pravidelně zalétá za potravou na lokalitu a její okolí.

Labuť velká (*Cygnus olor Gm.*) - 1 pár se zdržoval na zatopeném mokřadu v březnu 1993.

Husa velká (*Anser anser L.*) - 2 ex. zjištěny v březnu 1993 na zatopeném mokřadu.

Hvízdák euroasijský (*Anas penelope L.*) - zjištěny 2 páry v březnu 1993.

Čírka obecná (*Anas crecca L.*) - 1 pár zjištěn v březnu 1993.

Kachna divoká (*Anas platyrhynchos L.*) - pravidelně na jaře v době vyššího stavu vody, nejvíce v březnu 1993-16 ex.

Káně lesní (*Buteo buteo L.*) - pravidelně loví v těsné blízkosti mokřadu, v roce 1994 hnizdila asi 300 m od mokřadu.

Moták lužní (*Circus pygargus L.*) - zjištěn jednou a to 30.8.1994 1 samec.

Moták pochop (*Circus aeruginosus L.*) - pravidelně na lokalitu zalétává za potravou.

Poštolka obecná (*Falco tinnunculus L.*) - pravidelně loví v okolí mokřadu.

Koroptev polní (*Perdix perdix L.*) - 2 páry pravidelně v okolí mokřadu, na okrajích lokality nalézají ptáci po-

třebný klid.

Křepelka polní (*Coturnix coturnix L.*) - 1 kohoutek se ozývá každoročně 300 až 500m severně od mokřadu (zjištěn v červnu 1992, 1993, 1994).

Chřástal polní (*Crex crex L.*) - zjištěn podle hlasu samce asi 500 m od mokřadu jižním směrem v letech 1989 až 1991.

Lyska černá (*Fulica atra L.*) - nehnízdí, pozorována jednou v březnu 1993.

Čejka chocholatá (*Vanellus vanellus L.*) - pravidelně hnízdí v těsné blízkosti mokřadu 3 až 8 párů.

Kulík říční (*Charadrius dubius Scop.*) - protahuje na jarním tahu do 5 ex..

Bekasina otavní (*Gallinago gallinago L.*) - pravidelně protahuje na jaře, nejvíce zjištěno v březnu 1993-celkem 250 ex.

Racek chechtavý (*Larus ridibundus L.*) - pravidelně protahuje na jaře, nejvíce zjištěno v březnu 1993-celkem 250 ex.

Skřivan polní (*Alauda arvensis L.*) - každoročně hnízdí několik párů v těsné blízkosti - 4.5.1994 nalezeno hnizdo s vejci.

Linduška luční (*Anthus pratensis L.*) - zjištěna ve všech letech na jarním a podzimním tahu (do 10 ex.).

Konipas bílý (*Motacilla alba L.*) - pravidelně zalétá za potravou do okolí.

Slavík modráček (*Luscinia svecia L.*) - 29.8.1994 zjištěna samice.

Bramborníček černohlavý (*Saxicola torquata L.*) - na lokalitě zjištěn v době tahu (duben), hnizdí asi 300 m od mokřadu.

Bramborníček hnědý (*Saxicola rubetra L.*) - v roce 1994 hnizdil 1 pár, v roce 1993 taktéž, v roce 1992 nezjištěn.

Rákosník zpěvný (*Acrocephalus palustris Bechst.*) - minimálně 1 pár hnizdí každoročně.

Pěnice hnědokřídlá (*Sylvia communis Lath.*) - předpokládám hnizdění 1 páru v těsné blízkosti mokřadu.

Špaček obecný (*Sturnus vulgaris L.*) - pravidelně velká hejna na jarním tahu (až 400 ex.).

Strnad rákosní (*Emberiza schoeniclus L.*) - 2 páry hnizdí každoročně.

Na lokalitě a v jejím blízkém okolí bylo zjištěno 29 druhů ptáků, z nichž pouze 20 druhů je svým výskytem nepravidelné, zalétá za potravou na lokalitu a její okolí. Většina druhů byla zjištěna jako protahující nebo zaletující za potravou (21 druhů). Na mokřadu hnizdí 6 druhů ptáků, z nichž 4 druhů se vyskytují na vlhčích stanovištích lokality - jsou to: čejka chocholatá, rákosník zpěvný, bramborníček hnědý a strnad rákosní. Z důvodu zvýšení významu mokřadu jako refugia vodních ptáků bude nutné přistoupit k prohloubení tůní, aby se tam voda udržela po většinu roku. Lokalita Rybníky u Hrachovce tak má všechny předpoklady pro to stát se regionálně významným mokřadním biocentrem.

Mláďata v hnizdě lindušky lesní (*Anthus trivialis*)

foto T. Kašpar

POČETNOST POPULACÍ HNÍZDNÍ AVIFAUNY V OKRESE VSETÍN

JAN PAVELKA, KAREL PAVELKA,
MIREK DVORSKÝ

V článku předkládáme odhady současných hnizdních populací ptáků na území okresu Vsetín (1134 km²). Odhad populace a jejich trendy byly stanoveny na základě dostupných údajů z let 1990 až 1994 - jednak z vlastních zkušeností a jednak s využitím údajů od dalších pozorovatelů. U některých druhů jsme také uvedli údaje o populačních trendech za období 1975 - 1990, pokud byly jednoznačné.

Tento přehled je třeba považovat za první pokus o vyhodnocení hnízdní avifauny v našem regionu. Má být hlavně vodítkem pro ornitology a státní ochranu přírody pro jejich práci v několika příštích letech. Všichni ornitologové by měli s předloženými údaji neustále pracovat, diskutovat a svou terénní práci usměrňovat tak, aby byli schopni na základě svých údajů předložené odhady co nejvíce upřesnit.

Předpokládáme totiž, že do konce roku 1997 zpracujeme text k publikaci „Přehled avifauny Valašska a její ochrana“, kde budou mimo jiné uvedeny

i upřesněné odhady populací včetně trendů, rozšíření v regionu, ohroženosti a dalších otázek z ekologie a ochrany druhů v okrese Vsetín a jeho nejbližšího okolí. Pro terénní práci to vyžaduje zvýšit důraz na kvantitativní hledisko výzkumu - např. u rehka zahradního zjišťovat počet zpívajících samců (varujících jedinců nebo páru) v určité obci nebo údolí, totéž pro lejska šedého nebo bramborníčka hnědého, počet zpívajících samců kosa horského v určitém údolí atd. Důležité je si zaznamenávat současně zpívající nebo tokající samce, varující jedince pro odlišení sousedících páru - na základě takových systematicky sbíraných údajů lze pak snadně vyhodnocovat rozšíření druhu a jeho početnost.

Je obecně známo, že při vyhodnocování počtu páru se obvykle podhodnocuje. Z toho důvodu jsme vzali údaje při horní hranici odhadu. U některých druhů jsme se nemohli shodnout - např. u tetřeva hluče jsou názory, že druh již prakticky vymizel, a jiní zase předpokládají výskyt do 10 samců s tím, že jejich zjistitelnost v terénu je při této hustotě prakticky nulová. U některých druhů jako je bělořit šedý nebo výr velký se výskyt na území našeho regionu pochyboval vždy kolem 0 páru - tyto druhy nelze zařazovat do kategorie kriticky ohrožených, poněvadž se jedná v podstatě o stejný výskyt bez ohledu na změnu prostředí v posledních desetiletích. Všechny sporné otázky (alespoň ty zásadní) by se měly vyřešit do uzávěrky textu plánované publikace v roce 1997.

PŘEHLED POČTU PÁRŮ HNÍZDÍCÍ AVIFAUNY NA ÚZEMÍ OKRESU VSETÍN (1990 - 1994)

Vysvětlivky: Ohroženosť na území okresu: !!! druh kriticky ohrožený (na pokraji vyhynutí při poklesu), !! druh silně ohrožený, ! druh ohrožený. Trend populace: + rostoucí, - klesající, 0 stabilní populace nebo neznámý (chybí údaje), údaj uvedený v závorce je trend v letech 1975 - 1990, pokud je podle našich údajů prokazatelný. Poznámka - způsob ohrožení apod.. LH - lesní hospodářství.

Druh	Ohr	Min	Max	Trend	Poznámka
Potápka roháč	!!	4	8	0	
Potápka malá	!!	6	12	0	
Čáp černý	!	12	18	+ (+)	úbytek starých lesů změny v krajině
Čáp bílý	!!	8	10	0	
Labuť velká	!!	0	2	0	
Kopřivka obecná	!!!	4	8	0(-)	
Čírka modrá	!!!	0	3	0(-)	
Čírka obecná	!!!	0	2	0(-)	
Lžičák pestrý	!!!	0	2	0(-)	
Kachna divoká		100	200	+	rybníky-úbytek,toky - růst
Polák chocholačka		30	60	0	
Polák velký	!	20	40	0	
Včelojed lesní	!!	10	20	0	
Moták pochop	!!	5	10	0	
Jestřáb lesní	!	20	40	0	
Krahujec obecný		100	150	0	
Káně lesní		200	300	0(+)	
Poštolka obecná		100	150	0	
Ostříž lesní	!!	5	10	0	
Jeřábek lesní	!!	80	150	0	LH-těžba,rekreace
Tetřev hlušec	!!!	2	10	-(-)	LH-těžba,rekreace
Koroptev polní	!	50	80	+0()	zeměd.-likv.remiz
Křepelka polní	!	90	120	+0()	int.chemizace
Slípka zelenonohá	!!	5	10	-(-)	
Lyska černá	!	30	40	-	
Čejka chocholatá	!	80	120	0(-)	int.chemizace
Bekasína otavní	!!!	0	2	0(-)	
Sluka lesní	!	50	100	0	uniká pozornosti
Pisík obecný	!!	15	20	0	
Kulík říční	!!	6	12	0	
Holub doupňák	!	60	100	+0()	úb.st.buků s dutin.
Hrdlička divoká		150	250	0	
Hrdlička zahradní		200	400	0	
Kukačka obecná		100	150	0	
Holub hřivnáč		300	600	0	
Sova pálená	!!!	1	2	-(-)	změny v kr.,chem.
Výr velký	!!	0	2	0	hist.malý počet
Kulíšek nejmenší	!	5	10	0	uniká pozornosti
Sýc rousný	!	5	10	0	uniká pozornosti
Sýček obecný	!!!	1	5	-(-)	změny v kraj.chem.
Puštík obecný		250	350	0	
Kalous ušatý	!	30	50	0	
Rorýs obecný		250	350	0	
Lelek lesní	!!!	0	5	0	uniká pozornosti
Ledňáček říční	!!	10	20	+,-(+,-)	kolísá dle zimy
Dudek chocholatý	!!!	0	2	0(-)	změny v krajině
Krutihlav obecný	!!	20	40	0	zem.velkovýr.chem.
Žluna šedá	!	30	50	0(-)	LH-úbytek listnáčů
Žluna zelená	!	80	130	0(-)	úbytek st.stromů
Datel černý	!	60	100	0	LH-přeměna na smrk
Strakapoud velký		800	1400	0	
Strakap. bělohrbetý	!!	35	50	0	LH-přeměna na smrk
Strakapoud jižní	!	2	5	+0()	výsk.v posl.letech
Strakapoud malý	!	40	80	+0()	
Datlík tříprstý	!	20	40	0	
Chocholouš obecný	!!!	0	3	0(0)	téměř vymizel,1990
Skřivan polní		1000	2000	0	
Vlaštovka obecná	!	800	1400	-	likvidace kravín
Jiřička obecná		1500	2500	0	
Linduška lesní		1000	2000	0	

Linduška luční	!!!	80	150	+
Konipas luční		0	3	0
Konipas horský		300	600	0
Konipas bílý		300	500	0
Skorec vodní	!	140	200	0
Střízlik obecný		2000	4000	0
Pěvuška modrá		2000	4000	0
Červenka obecná		10000	20000	0
Rehek domácí		2000	4000	0
Rehek zahradní	!	300	600	0
Bramborňák hnědý	!	60	100	0
Bramb. černohlavý	!	70	90	0
Čelofit šedý		0	2	0
Kos horský		300	500	0
Kvíčala obecná		200	400	0(+)
Drozd zpěvný		3000	6000	0
Brávník obecný		500	1000	0
Cvrčilka zelená		150	300	+(+)
Cvrčilka říční		50	100	0
Rákosník zpěvný		250	400	0
Rákosník obecný	!!	15	30	0
Rákos proužkován	!!	5	10	0
Rákosník velký	!!!	3	6	0(-)
Sedmihlásek hajní		250	400	0
Pěnice vlašská	!!	25	40	0
Pěnice pokrovní		400	600	0
Pěnice hnědokřídla		500	800	0
Pěnice černohlavá		5000	10000	0
Pěnice slavíková		500	800	0
Budníček lesní		400	800	0
Budníček menší		5000	10000	0
Budníček větší		1000	2000	0
Králiček obecný		2500	5000	0
Králiček ohnivý		1000	1500	0
Lejsek šedý		400	700	0
Lejsek malý	!	200	300	0(-)
Lejsek bělokrký		150	250	+(+)
Lejsek černohlavý		1	5	0
Mlynařík dlouhoocasý		300	700	0
Sýkora babka		400	700	0
Sýkora lužní		600	900	0
Sýkora uhelniček		3000	6000	0
Sýkora parukářka		800	1500	0
Sýkora modřinka		500	800	0
Sýkora koňadra		1000	2000	0
Moudlivláček lužní	!!	8	15	0
Žluva hajní	!	60	120	0
Čuhý obecný	!	700	1100	0
Čuhý šedý	!!!	2	4	0
Sojka obecná		500	1000	0
Straka obecná		80	120	0
Ofešník kropenatý		80	150	0
Vrána ob. sédá		150	250	0
Krkavec velký		40	60	+(+)
Špaček obecný		1000	2000	0
Vrabec domácí		1000	2000	0
Vrabec polní		400	800	0
Pěnkava obecná		10000	20000	0
Zvonohlík zahradní		400	800	0
Zvonek zelený		400	800	0
Stehlík obecný		400	800	0
Čížek lesní		200	400	+-
Křívka obecná		100	300	+-
Hýl obecný		500	1000	0
Hýl rudy		8	15	0
Dlask tlustozobý		400	800	0
Strnad obecný		800	1000	0
Strnad zahradní		0	1	0(-)
Strnad lužní		0	3	0(-)
Strnad rákosní		30	60	0

vždy málo údajů

pouze Choryň. rybn.

LH-přeměna na smrk

spíše náhod.zahnízd.

jen v okolí Val. Mez.

vždy jen někol.párů

kolísání

místně +

prakticky vyhynul
1994 opět výskytu

DVACET LET ORGANIZOVANÉHO VÝZKUMU PTÁKŮ NA VALAŠSKU

JAN PAVELKA

V lednu 1995 oslavil systematický výzkum ptáků na Valašsku již 20 let svého trvání.

Ve svých počátcích se organizovaná ornitologie rozvíjela v rámci organizace Tis - Svatu pro ochranu přírody a krajiny. V lednu 1975 byla při Tisu ustavena jeho ornitologická sekce. Po úřední likvidaci Tisu v roce 1977 pokračovala organizovaná ornitologie v rámci OVM Vsetín pod novým názvem Ornitológický klub OVM Vsetín. V současné době má klub 18 aktivních terénních pracovníků a dalších 30 příležitostních spolupracovníků (myslivci, lesáci, milovníci přírody aj.). Poněvadž činnost klubu se realizuje zejména v regionu Valašska, je klub také označován jako Valašský ornitológický klub.

Do roku 1989 se činnost klubu vyvíjela v možnostech tehdejších společenských a ekonomických podmínek. Od roku 1990 dochází již k nové fázi ve vývoji. Uvolnila se situace ve společnosti a zlepšily se materiální podmínky. Klub se ve své činnosti spojil s Českým svazem ochránců přírody a spolu s ním se podílí na realizaci konkrétních výzkumných a ochranářských projektů týkajících se ptáků. Díky možnosti získat materiální podporu na některé projekty od různých sponzorů se v mnoha směrech zintenzivnila terénní práce ornitologů.

Asi jedna třetina členů se věnuje terénní ochranářské práci prakticky po celý svůj volný čas. Ač nejsou v našich řadách profesionální ornitologové, někteří z nich pracují se skutečným profesionálním nasazením - a to na odborné úrovni, systematicky, s kritickým přistupem k používaným metodám i k vlastním chybám. Klub poskytuje řadu svých výsledků i pro aktualizované vydání základního ornitológického díla „Fauna ČR a SR - Ptáci, 1. díl“ (vyšlo v prosinci 1994 v nakladatelství Academia Praha).

V posledních 10 letech členové klubu pracovali na těchto témaitech:

- kvantitativní analýza hnězdících populací ptáků v horských pralesích Razula, Kutná Mlýn, Kněhyň, Trojáčka, Salajka, Smržadlavý, Vachalka.
- kvantitativní rozbor ptačích populací na pastvinách skotu u Nového Hrozenkova a Zděchova.
- kvantitativní analýza hnězdících ornitocenóz v parcích ve Vsetíně, Lešné u Val. Meziříčí a ve Valašském Meziříčí.
- systematický výzkum rozšíření vybraných druhů ptáků na Valašsku.
- potravní ekologie lejska malého, Ficedula parva

(Bechst.), lejska bělokrkého, Ficedula albicollis Temm., rorýsa obecného, Apus apus (L.), budníčka lesního, Phylloscopus sibilatrix (Bechst.) a dalších druhů.

- ptačí společenstva v břehových porostech Rožnovské Bečvy.
- účast na celostátním projektu Jednotný program sítání ptáků v České republice.

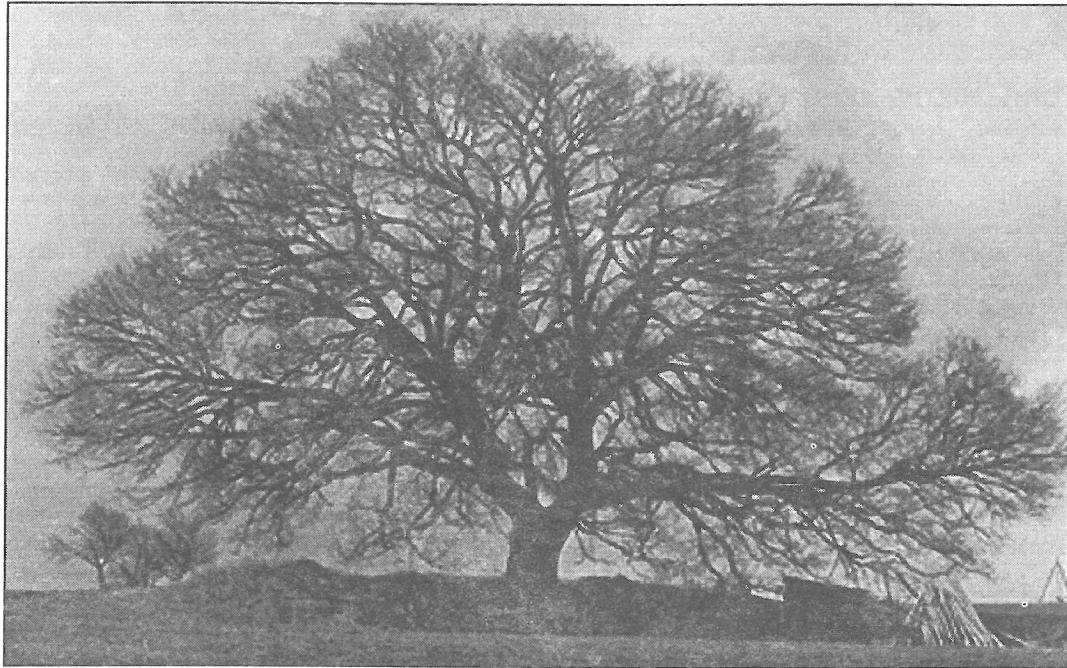
V současnosti se detailnější výzkumy realizují v rámci projektů. Jsou to: Záchranný výzkum ohrožených druhů ptáků v bučinách (lejsek malý, Ficedula parva (Bechst.), holub doupňák, Columba oenas L., strakapoud bělohřbetý, Dendrocopos leucotos (Bechst.), mapování a ochrana křepelky polní, Coturnix coturnix (L.), záchranný výzkum pěnice vlašské, Sylvia nisoria (Bechst.), mapování a ochrana bramborníčka černohlávěho, Saxicola torquata (L.). Dále se účastní celostátních projektů -výzkum a ochrana chřástala polního, Crex crex (L.), tuhýka obecného, Lanius collaris L., čápa černého, Ciconia nigra (L.) a čápa bílého Ciconia ciconia (L.).

Klub tvoří také jádro patronátní skupiny České společnosti ornitológické pro výzkum a ochranu ptáků v IBA Beskydy (IBA = Important Bird Area, významné ptačí území - Beskydy byly vybrány do evropské sítě IBA).

V příštích letech bude naší snahou zvýšit intenzitu práce s veřejností, zejména s mládeží. Jenak tak budeme cinit ve spolupráci s ČSOP a DDM v okrese Vsetín, jednak vlastními akcemi (besedy o ochraně přírody pro školy, poznávací exkurze do přírody). V odborné oblasti je prioritou v naší činnosti sestavení reprezentativní publikace o avifauně na Valašsku, o problémech její ochrany a u vybraných druhů i včetně managementu biotopů. Publikace by měla mimojiné vyjmenovat „bílá místa“ v poznání avifauny našeho regionu a nastínit další úkoly. Zda se uvedené záměry podaří uskutečnit, to bude záležet jak na vývoji podmínek pro činnost klubu jako celku, tak na aktivity samotných ornitologů.

Hnízdo motáka pochopa s vejci (Circus aeruginosus)
foto K. Pavelka

**VĚKOVITÝ STROM JAVOR POLNÍ
NEBOLI BABYKA
(ACER CAMPESTRE L.)
U LAČNOVA, OKRES VSETÍN**

Vítězslav Přikryl

Asi tři kilometry jihozápadně od železniční zastávky Horní Lideč, v okrese Vsetín, rozkládá se výstavná valašská obec Lačnov. Již dávno a nenávratně zmizely její starodávné roubené stavby s malými okénky kryté doškem, později šindelem. Jejich místo dnes zaujaly moderní zděné domy. Lačnov je také jedním z mála míst na Moravě, kde dosud na velkých plochách každoročně rozkvétá šafrán bělokvetý (*Crocus albiflorus* Kit.). V samotné obci jsou dvě větší lokality, třetí západně od obce podél potoka Smolinka. Rozkvétají koncem března nebo začátkem dubna. Pohled na hustě kvetoucí koberce šafránu je velkolepý. To se nedá popsat, to se musí vidět.

Před samou obcí, po pravé straně silnice, na mírném svahu upoutá již z dálky pozornost mohutně rozvětvený strom, který má krátký a silný kmen.

Je to věkovitý javor polní neboli babyka (*Acer campestre* L.). Vysoký asi 11 až 13 metrů a úctyhodného stáří 250 až 270 let. Patří k nejstarším javorům polním nejen ve vsetínském okrese, ale možná i v celém dalekém kraji. Dovede nadchnout i potěšit.

I když tomuto javoru se nejlépe daří v nížinných lužních lesích, zdá se, že je dosti otužilý, neboť ve vyšších polohách snáší nejen třeskuté mrazy, ale i letní vedra. Také půdní stanoviště si příliš nevybírá. Docela dobře roste jak v půdách vápnitých, tak i silnovitých nebo zamokřených.

Jako mladý stromek má kůru hladkou, rezavohnědě zbarvenou, která v pozdějším věku obyčejně rozpruká v pravoúhlé tvary. Také listy proti jiným javorům jsou menší a mívají tří, ale také někdy i pět laloků. Jsou celokrajné. Kvete od dubna do května. Plody - dvounažky jsou uspořádány do lat a navzájem svírají přímý úhel. Její dřevo je tvrdé, poměrně špatně se štípe a je zbarveno červenohnědě.

Ve volné přírodě se s babykou setkáváme většinou jen jako s keřem na okrajích lesů, remízků, ale málokdy jako s mohutným věkovitým stromem, jaký vyrostl u obce Lačnov.

Tam před více jak 250 lety zapadlo seménko, z kterého vyklíčil slaboučký semenáček, který měl však nejen sílu, ale i vytrvalost k životu. Proto zvedl své malinké lístečky ke světlu, ke slunci. Od svého mládí musel bojovat o svůj život a prodíral se vytrvale do výše, až se mu po mnoha letech podařilo vyrůst a vytvořit malou korunku. To bylo ještě v dobách, kdy po staré polní cestě jezdily povozy tažené koňmi nebo kravami, po které také občané vycházeli daleko do světa za obživou.

Od těch dob se mnoho změnilo. Moderní doba si vynutila novou silnici po jiné trase. Ale to již byla babyka silným, mohutným a zdaleka viditelným stromem. Možná, že některý z tehdejších majitelů si u-

vědomoval její krásu, velikost a stáří, neboť stromy jsou jako lidé. Naši předkové si vázali věkovitých stromů, cítili s nimi. A staré stromy jakoby patřily do rodiny. Zničit takový strom bylo hodnoceno jako ublížení některému členu rodiny.

Kraj v okolí Lačnova je bohatý nejen na přírodní zajímavosti, ale kromě šafránů jsou to Čertovy skály, Pulčinské skály, naleziště jantaru u nedalekého Študlova, ale i krajem, kde se spojují dvě důležité cesty ze Slovenska: Vlárský a Lyský průsmyk.

Také v pravěku tudy procházeli lovci zvěře, v mladší době kamenné osídlijí zdejší kraj první zemědělci. Lidé doby bronzové nám zanechali překrásný bronzový „anténový“ meč a hradisko nad Pulčinem. V 5. století tudy pronikali naši slovanští předkové. Ale průsmyky přicházely i nepřítel, který přinášel zkázu celému kraji. Ještě dosud jsou v paměti lidu ničivé nájezdy Turků a Tatarů v letech 1633 a 1668, kteří několikrát vypálili všechny okolní osady. Nedaleko Horní Lideče měli svůj hlavní sběrný tábor, kde shromažďovali uloupený dobytek a zároveň přiváděli spoutané obyvatele z celého okolí, aby je odvedli do otroctví.

Začátkem 18. století opět několikrát pustošili zdejší kraj uherští povstalci - Kuruci. Lidé v těchto neklidných dobách byli nuteni hledat přechodné útočiště v lesích.

Roku 1881 navštěvuje zdejší kraj básník Svatopluk Čech. Všímá si nejen krásy tehdy ještě poměrně zachovalé přírody a krajiny, půvabných dřevěných chaloupek, krojů, písni a pověsti, ale také těžkého a namáhavého života zdejšího lidu. Odtud čerpal námět ke své povídce „Hovory z listí“.

V době nacistické okupace stal se zdejší kraj partyzánskou základnou. Odtud byly podnikány diverzní akce proti fašistům. Celá řada občanů zdejšího kraje položila životy za naši svobodu. Mezi nimi byl i řídící učitel z Lačnova.

Těchto velkých událostí a přeměn se stala němým svědkem dnes již prastará babyka z Lačnova, která dotváří v současnosti půvab tohoto kraje. Přes svůj vysoký věk je také kulturní botanickou památkou. Zvláště dnes, kdy ochranu přírodního prostředí člověka chápeme jako celek, tím jsme nuteni také chránit význačné botanické zvláštnosti a zajímavosti, což prastará babyka u Lačnova je. Dosud je naprostě zdravá, každoročně kvete, přináší plody, dožila se úctyhodného věku a tak nepřímo se stala symbolem nezdolné síly, krásy a vytrvalosti. Proto zasluguje nejen náš obdiv, ale také i ochranu.

Souhrn

Autor seznamuje ve stručnosti s historií posledních čtrnácti století kraje kolem valašské obce Lačnov a zvláště pak posledních 250 let, jejichž svědkem je neobvykle mohutný strom - javor polní babyka - *Acer campestre* L., který až dosud sdílí osudy lidí tohoto kouta Valašska.

**FRANTIŠEK GOGELA - BOTANIK,
SBĚRATEL A BADATEL.**

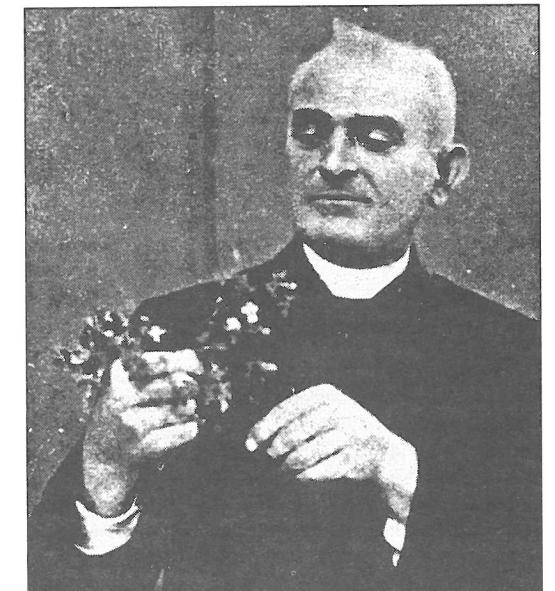
MILENA KAŠPAROVÁ

Ciperně na zemi pobíhá brouček, a ve vzduchu jarním oslněm rozechřátém houpá se motýlek, který kdes ve skulině celou zimu spal, a nyní první jarní květy vyhledává, aby si z nich nasál sladkého medu.

A jako v říši živočišstva budí se z jara nový život, nejinak i v říši rostlinstva. Louky odlívají se novou zelení, neboť každá travice dostává nový svěží šat, olše, listky a březy rozpočoustí z větviček své třásnivé květy, ano i ta snivá vrba u potoka se vzpamatovala a svátečně se ustrojila svými „kočičkami“.

František Gogela: Z jarní květeny na Valašsku

Osobnost Františka Gogely, faráře v Rajnochovicích, měla velký význam pro regionální floristiku. V minulém roce uplynulo 140 let od jeho narození. Narodil se 13.9.1854 v Podhradní Lhotě. Studoval gymnázium v Kroměříži, teologii v Olomouci

František Gogela (1854-1922)

a potom působil na různých místech Moravy. Byl kaplanem v Kyjově, Bílovicích a Uherském Hradišti. Později se stal katechetou na městanských školách v Místku a dlouho působil na faře v Rajnochovicích. Velkou pozornost věnoval botanice a jeho zájem se soustředil na území Beskyd a beskydského podhůří. Z herbářu, vytvořených Františkem Gogelou, jsou nejznámější „Valašský herbář“, a „Hostýnský herbář“. „Valašský herbář“ obsahující 1000 dokladů ve 12 svazcích, věnoval muzeu ve Valašském Meziříčí a tím položil základ botanických sbírek muzea. Gogelův herbář má dodnes plně uchovanou dokladovou hodnotu a jeho úroveň zpracování zaručuje, že jako doklad regionální flóry je a bude významným zdrojem informací i v budoucnosti.

František Gogel objevil v roce 1896 poprvé na Moravě pérovník pštrosí - *Matteuccia struthiopteris* (L.). Doklad je uložen v herbáři muzea ve Valašském Meziříčí. Pro oblast Moravských Karpat objevil do té doby dvě neznámé rostliny, a to: pučník sudetský (*Cystopteris sudetica* A.Braun et Mild.) a řeřišnice trojlistou (*Cardamine trifolia* L.). Muzeu věnoval také sbírku mechorostů s názvem „Nejznámější valašské mechy“.

Nebyl jen botanik - sběratel, ale byl to badatel v pravém slova smyslu. Výsledky svých zjištění a výzkumů vyhodnocoval a zpracovával v řadě odborných článků. Většinu odborných prací publikoval ve Sborníku Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, jíž se stal později také čestným členem. Zemřel 27.2.1922 v Třebeticích u Holešova.

Jeho odkaz je stále živý a charakterizuje ho citát ve Sborníku Musejní společnosti z roku 1902: „Značně opět vzrostlo neúnavným botanikem důstojným pánum Františkem Gogelou, farářem v Rajnochovicích, nám založené herbarium valašské, a to některými vzácnými druhy; bude již brzy dokonáno jeho krásné a nám zvláště milé dílo, jež bude výtečným prostředkem vzdělávacím nejen našemu studentstvu, ale všem, kdo o rostliny našeho kraje se zajímají. Botanikové pak z povolání najdou zde sneseno vše, co hory a údolí naše z rostlinstva živí a je zdobí.“

LITERATURA

- Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, Valašské Meziříčí 1911
- Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí, Valašské Meziříčí 1902
- Gogel F., 1901 : Flora von Rajnochowitz. Zvláštní otisk z 39. sv. Verhandlungen des naturforschenden Vereines in Brünn
- Gogel F., 1901 : Z květeny Moravských Karpat severovýchodních. Zvláštní otisk z Věstníku Klubu přírodnědeckého v Prostějově za rok 1901, Prostějov 1901

FERDINAND HRADIL A JEHO SBÍRKA PTÁKŮ - KE 125. VÝROČÍ NAROZENÍ SBĚRATELE

KAREL PAVELKA

Ferdinand Hradil se narodil 14.1.1870 v Komárovicích u Kelče.

Pocházel z vícečlenné zemědělské rodiny. Již od dětství nacházel zálibu v přírodě, z níž si zvláště oblíbil ptactvo. Postupem času se tyto živočichy naučil poznávat i preparovat. Až do svých dvaceti let, tedy do roku 1890, žil u rodičů v Komárovicích. Potom se odstěhoval do Fryčovic u Místku, kde působil jeho bratr Valentín jako farář. Po úmrtí bratra v roce 1910 se Ferdinand Hradil oženil a zakoupil si zemědělskou usedlost v Kelči u Valašského Meziříčí. Neustále pokračoval v budování své sbírky, i když s menší intenzitou, protože mu na tuto činnost zbývalo z pochopitelných důvodů méně času. V roce 1927 vystavoval Hradil část své sbírky na výstavě Pobečví v Hranicích na Moravě, která představila tento region v různých oblastech. Jeho práce byla odměněna medailí a čestným diplomem za preparaci. Pan Hradil byl aktivní až do vysokého věku, ještě jako osmdesátičtyři pracoval na poli a dělal výslapy na blízký Kelečský Javorník za svými oblíbenými opeřenci. I když svou neúnavnou prací zanechal jednu z nejvýznamnějších sbírek ptáků na Moravě, v oblasti byl málo znám. Ke konci svého života se stal čestným členem vlastivědného kroužku při Krajinském muzeu v Kelči a byl v kontaktu s vedením Okresního muzea ve Valašském Meziříčí. Zemřel jako devadesátičtyři 20.10.1960.

Budování sbírky

Podstatnou část exponátů sbírky si Ferdinand Hradil sám opatřoval lovem či sběrem uhynulých jedinců. Jelikož byl zřejmě dobrým znalcem ptáků nejen podle zbarvení, ale i hlasových projevů, pečlivě si vybíral ptáky, které uloví. To je patrné při bližší prohlídce sbírky. Jsou zde různé barevné variety v případě odlišného zbarvení obou pohlaví, v řadě případů ptáci v zimním šatě či mladí ptáci. Sběratel nosil s sebou při vycházkách zvláštní pušku, zabudovanou do podpěrné hole. Tu mu zhotovil na zakázku jeden puškař z Valašského Meziříčí, bydlící na Sokolské ulici. Hradil vycpával ptáky i pro něho, proto se zřejmě jednalo o protisužbu. O zaujalosti sběratele svědčí i pří-

hoda zmíněná jeho synem. Jednou se v Kelči objevilo hejno špačků s jedním bílým špačkem albínem. Hradil chodil po okolí tak dlouho, až jej ulovil do sbírky. Menší část sbírky, zahrnující druhy u nás nedosažitelné (např. orlové, alpské druhy, asijská a středomořská ptáci), byla získána koupí nebo výměnou u německé firmy Schlutter z Halle. Většina preparovaných ptáků označených lokalitou pochází ze tří hlavních působišť autora - tedy z Fryčovic, Kelče a Komárovic. Lokality jsou uvedeny většinou v deníku, zatímco u preparátů jen výjimečně. Pouze minimum je z jiných míst, jednalo se zřejmě o materiál z výprav autora, opatřený na zakázku či zaslany k preparaci. Nejintenzivnějším obdobím sběru byl pobyt ve Fryčovicích, kdy bylo získáno přes 200 kusů ptáků, zatímco v pozdějších obdobích po roce 1910 se počet ptáků získaných do sbírky pohybuje kolem 100 kusů ze 306 datovaných. Je to pochopitelně pro menší množství volného času i podstatně těžší shánění zbývajících, většinou vzácných ptačích druhů.

TABULKA Č.1: Přehledy sběru Ferdinandeho Hradila podle časového období i podle lokalit

Období	1890-1910	1911-1930	1931-1958	Celkem
Ks ptáků	209	56	3	308

Lokalita	Kelč	Komárovice	Fryčovice	Ostatní	Celkem
Ks ptáků	79	28	184	15	306

Poznámka: Sestaveno podle deníku sběratele, některé kusy postrádají datum nabytí, jiné zase lokalitu. Počet obou kategorií se tedy nemusí rovnat.

Osudy sbírky

Hradilova sbírka ptáků byla po úmrtí svého tvůrce nabídnuta v roce 1963 nově založenému Vlastivědnému ústavu Vsetín, který vznikl sloučením muzeí ve Vsetíně a ve Valašském Meziříčí. Ten ji také v tomto roce odkoupil pro fondy nově vzniklého přírodovědného oddělení. Sbírka však nebyla získána celá, jelikož většina cizokrajných i některé ojedinělé druhy z našeho území byly přednostně odkoupeny Slezským muzeem v Opavě. Z původních asi 470 kusů tak zbylo v depozitářích muzea ve Valašském Meziříčí dnešních 377 kusů. Zbývající část sbírky byla zřejmě rozprodána nebo zůstala u příbuzných. Od doby získání byla celá kolekce uložena v depozitáři, sloužila pouze ke studijním účelům badatelů. Jednotlivé exponáty byly použity k doplnění výstav Dravci a jejich ochrana (1983 Vsetín, 1992 Valašské Meziříčí).

První veřejnou ukázkou celé sbírky byla až výstava „Ferdinand Hradil - Ornitológická sbírka“, která se uskutečnila v muzeu ve Valašském Meziříčí v roce 1993.

Charakteristika Hradilovy sbírky

Ve srovnání s běžnou praxí sběratele své doby je

F.Hradil výjimkou v instalaci ptačích preparátů. Zatímco všichni ostatní nechávali preparáty volně stavené a umisťovali celou sbírku do prachotěsných velkých skříní, Hradil nechal pro svou sbírku zhotovit prachotěsné krabice se zaskleným víkem. Celá sbírka tak dostala ráz knihovny. Tento výjimečný způsob instalace byl finančně jistě náročný, ale přispěl k přehlednosti sbírky, k rychlému vyhledávání jednotlivých druhů a zajistil také poměrně dobrou zachovalost sbírky do současnosti. Pouze malá část kolekce - velké druhy dravců a vodních ptáků - zůstala volně instalována na podstavcích. Rovněž umístění vajec (celkem 198 kusů od 60 druhů) spolu s preparáty je netradiční, protože sbírky vajec se ukládaly vždy samostatně. Tento záměr autora však nebyl štastný - v kontaktu s konzervační látkou používanou k ochraňování před škůdci sbírek (globol neboli paradichlorbenzen) dochází postupně k rozpadu vaječných skořápek, takže velké množství vajec muselo již být vyřazeno. Přehled zastoupení jednotlivých ptačích rádů je uveden v tabulce č.2. Dokladem o pečlivosti autora sbírky je i sběratelův deník, kde si zapisoval preparované ptáky pro sbírku i pro jiné zájemce z řad veřejnosti.

TABULKA Č. 2: Zastoupení jednotlivých ptačích rádů podle počtu jedinců a podle počtu druhů ve sbírce F. Hradila:

Pořad.	číslo	Český název rádu	Vědecký název rádu	Počet kusů	Počet druhů
1.		Potáplice	Gaviiformes	2	2
2.		Potápkы	Podicipediformes	7	3
3.		Brodiví	Ciconiiformes	6	5
4.		Vrubozobí	Anseriformes	26	16
5.		Dravci	Falconiformes	37	18
6.		Hrabaví	Galliformes	17	8
7.		Krátkokřídlí	Ralliformes	9	6
8.		Bahňáci	Charadriiformes	24	18
9.		Dlouhokřídlí	Lariformes	3	2
10.		Měkkozobí	Columbiformes	4	3
11.		Kukačky	Cuculiformes	5	2
12.		Sový	Strigiformes	9	5
13.		Lelkové	Caprimulgiformes	2	1
14.		Svištouni	Apodiformes	3	1
15.		Srostloprstí	Coraciiformes	5	3
16.		Šplhavci	Piciformes	15	8
17.		Pěvci	Passeriformes	202	108
Celkem				377	209

Hodnota sbírky Ferdinanda Hradila

Zvláště v minulém století bylo sběratelství zaměřené na ptáky jakousi módu. V řadě případů se jednalo o kolekce mnoha set druhů i několika tisíc jedinců získaných výměnou nebo koupí, k nimž většinou nebyly bližší údaje o jejich původu. Mnohé ze sbírek ne přežily pro špatné podmínky úschovy, jiné pro špatnou práci preparátora a tvůrce sbírky v jedné osobě. Ta lepší část sbírek se zachovala v poměrně dobrém stavu a má u svých exponátů i údaje o datu ulovení i o lokaci.

tě. K mnohým z nich existují i deníky s doprovodními údaji. To zvyšuje cenu těchto kolekcí pro současnost i budoucnost. K těm se řadí i zde prezentovaná sbírka, která navíc patří k nejpřednějším zachovalým ptačím sbírkám, které jsou soustředěny v moravských muzeích. Blíže viz tabulka č.3.

TABULKA Č.3: Přehled zachovalých ornitologických sbírek v muzeích severní Moravy. (Uvedeny pouze nejvýznamnější a pouze s druhy vyskytujícími se v Evropě)

Sběratel	Působiště	Období sběru	Počet ks	Deponováno
Talský	Nový Jičín	2.pol.19.stol.	469	OVM N.Jičín
Kašpar	Holešov	2.pol.19.stol.	129	OM Olomouc
Holingr	Ostrava	1.pol.20.stol.	355	Ostr.muzeum
Hradil	Kelč	1.pol.20.stol.	390+	Muz.Val.Mez.
Plachý	Březolupy	1.pol.20.stol.	201	Muz.Přerov
Pohle	Slavkov u Brna	1.pol.20.stol.139		Muz.Přerov
Lipecký	Mohelnice	2.pol.20.stol.	187	Muz.Přerov
Verbířs	Hodonín	2.pol.20.stol.	193	Muz.Přerov

Vysvětlivky: + = počet ptáků hnizdících ve střední Evropě a zaletujících sem, který se ze sbírky zachoval do současnosti.

OV M = Okresní vlastivědné muzeum;
OM = Oblastní muzeum;

Ostr.muzeum = Ostravské muzeum Ostrava;
Muz.Val.Mez. = Okresní vlastivědné muzeum Vsetín,
Muzeum Valašské Meziříčí;

Muz.Přerov = Muzeum J.A. Komenského Přerov -
Moravská ornitologická stanice.

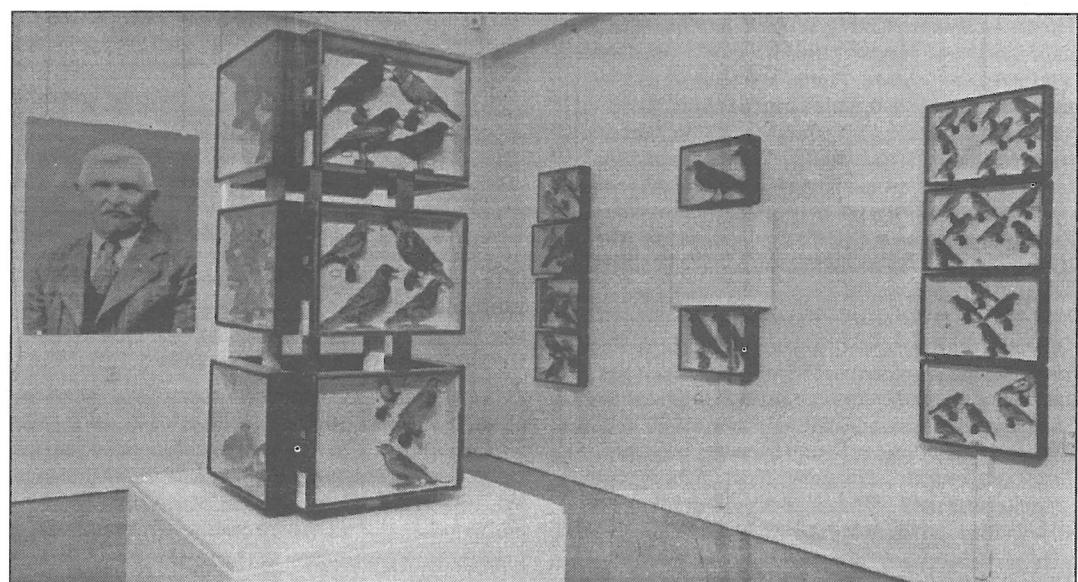
Význam pro současnost i budoucnost

Hradilova sbírka ptáků přesahuje významem region svého vzniku. Je nejen dokladem druhového spektra

avifauny v 1. polovině 20. století na severovýchodní Moravě, tedy regionální faunistickou sbírkou, ale slouží a bude sloužit také pro srovnávací studie jednotlivých ptačích druhů v širším územním celku. Odborník může z doby výskytu určit, zda byl pták dokladovaný ve sbírce nebo v zápisích sběratele na určitém místě na tahu, jako hnizdící či na potulce. Moderní vědecké metody však nejednou přinášejí neočekávané využití zdánlivě nepořebných muzejních fondů. Příkladem může být v západních zemích již dle běžný, u nás se teprve rozbíhající monitoring chemizace prostředí cizorodými látkami. Pro zjištění původního obsahu sledované látky v prostředí je třeba získat vzorky materiálu z doby před 50 až 100 lety. A ten je k dispozici většinou jen v muzeích. To je další perspektivní využití mnoha přírodnědých sbírek v muzeích. Vzorky potřebné k rozborům jsou poměrně malé, takže nehrozí viditelné poškození sbírkových předmětů. I z některých kusů této sbírky byly dány k dispozici vzorky peří pro zjištování obsahu rtuti v potravním řetězci pro výzkumný úkol Ústavu krajinné ekologie ČSAV v Českých Budějovicích v roce 1993. Realizace tohoto výzkumu však dosud nebyla ukončena pro nedostatek finančních prostředků.

LITERATURA

- Borovička J., 1977: Deník sběratele Ferdinanda Hradila. Zprávy MOS, 19: 9 - 13.
Tesař Z., 1963: Příspěvek k poznání ptactva Severomoravského kraje. Čas. Slez. Muz. Opava(A), 12: 1 - 8.
Anonymous, 1958: Hradilova sbírka v Kelči. Zpr. Kraj. vlast. úst. v Gottwaldově, 3 - 4: 94.

Z výstavy „Ferdinand Hradil - Ornitológická sbírka“, 1993

JUBILANTI

LUDĚK MAJER

Malebná scenérie valašské krajiny i rázovité lidské typy, které tento drsný kout východní Moravy obývají, dokázaly přilákat už několik generací tvůrců. Od dob, kdy sem zajížděl Mikoláš Aleš či jeho generační druh Adolf Liebscher, neprestává tento hornatý kraj vabít i vyzývat k zobrazení. Mnozí zde po četných peripetiích opět nalezli své kořeny - za všechny jmenujme alespoň Bohumila Jaroňka a Aloise Schneiderku. Obě cestovali po světě, pracovali v cizině, ale výzvě domova nemohli uniknout. První z nich zakotvil nákonc se svými sourozenci v Rožnově pod Radhoštěm, kde je s jeho jménem trvale spojena existence nejstaršího muzea v přírodě v České republice, druhý pak na Soláni, kde ve svém domě pořádal pravidelné podzimní salóny.

Nedaleko odtud, ve vesnici Solanec, se posledního dne roku 1925 narodil Luděk Majer. Rovněž pro něj se stalo umění celoživotní výzvou. Poprvé se s malířstvím setkal v ateliéru Františka Podešvy na Soláni a to v něm upevnilo jeho rozhodnutí. V roce 1944 odešel do Zlína na Školu umění, která pod záštitou Baťova koncernu poskytovala asyl několika vysokoskolským pedagogům, vynikajícím umělcům i teoretikům. Pod jejich vedením, v tvůrčí atmosféře jednotlivých dílen, vyrostla nová generace výtvarníků. Mnozí z nich své školení po válce ještě rozšířili na obnovených vysokých školách. Také Luděk Majer ukončil v roce 1946 studia na zlínské Škole umění

a přešel na Akademii výtvarných umění v Praze, do speciálky Vladimíra Sychry a Jana Želibského. Po vídce než solidních základech, které získal ve Zlíně, byla tato volba šťastným řešením. Pod jejich vedením nabyl Majerův talent pevných obrysů a uzrával do podoby skutečného tvůrce, který se nespokojuje s dosaženým, ale stále posouvá svůj cíl výše.

Kdybychom za základ vzali rok 1951, kdy Luděk Majer ukončil Akademii, jsou to již více než čtyři desítky let tvůrčího hledání výrazu, naplněné nejen nejistotami a pochybami, které jsou věrnými průvodkyňemi každého umění, ale také zadostiučiněním v pohledu zpět na vykonané dílo, z poznání, že nastoupená cesta vedla správným směrem a že je sice možno bilancovat, ale i navazovat.

Tvorba Ludka Majera má nečekanou šíři záběru, vždy je však jejím základem kresba, kterou s trpělivostí přestupeje už od svého osudového setkání s výtvarným uměním. Typický výraz Majerova malířského díla nacházíme především v jeho olejomalbách, v nichž poctujeme umělcovo zaujetí krajinou, která se mu stala osudem, i lidmi v ní žijícími. Majer ale tvorí také grafiku, nejčastěji barevné litografie, z nichž opět vyzáruje jeho úsilí o zachycení představy o harmonii lidí a hor. Nebojí se však zaznamenat i disharmonické tóny lidského údělu. V jeho tvorbě nacházíme ilustrace textů, které jsou mu blízké. Majer však také realizoval řadu monumentálních děl i prací komornějšího rázu při dotváření architektury. Jsou to nejenom obrazy, ale i art protisy, malby na skle, vitráže a mozaiky. S tvorbou akademického malíře Luďka Majera se mohli zájemci o výtvarné umění seznámit na četných umělcových výstavách. Proto není třeba bilancovat, i když bližící se sedmdesáté narozeniny umělce k ohlédnutí jistě vyzývají. A je to ohlédnutí, které nabízí zamýšlení i uspokojení nad vykonaným dílem a v němž nacházíme také jistotu příslibu do budoucnosti.

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

IVAN JAKEŠ

Tvorba sochaře a průmyslového návrháře Ivana Jakeše má mnoho poloh. Jsou to návrhy výrobků z plastických hmot, skleněná osvětlovací tělesa, sochařské artefakty ze dřeva, betonu, kovu, tepaného plechu a především keramiky, ale i obrazy a kresby. Keramika však v jeho tvorbě výrazně dominuje a dává jí také sjednocující rád. Dokonce by bylo možno ve vývoji díla Ivana Jakeše spatřovat určitou symboliku návratu od netradičních materiálů k těm, které člověka provázejí už po tisíciletí: ku sklu jako symbolu jasu, čistoty, ale i vznešenosti a chladu, a k historicky ještě staršímu materiálu - keramice, jejíž základní tvary mísí, taliřů, džbánků a hrnků bezdék spojujeme s jistotou domova, s vůní chleba a teplem starých kachlových kamenů.

Ivan Jakeš se narodil 14. srpna 1935 ve Velkých Karlovicích. Jeho cesta k umění nebyla přímočará. Po ukončení základní školy se nejprve vyučil elektromechanikem a teprve potom, v roce 1952, začal studovat na Střední uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti. Školu dokončil v roce 1956 a odešel do severních Čech, kde pracoval v Jablonci nad Nisou a v Liberci jako návrhář výrobků z plastických hmot. Průmyslový návrh dominoval v Jakešově tvorbě i po návratu na Valašsko, vlastně až do roku 1976, kdy po téměř desetiletém úspěšnému působení ve výtvarném oddělení skláren ve Valašském Meziříčí opustil podnik Osvětlovací sklo, aby se mohl plně věnovat volné tvorbě. Rozhodnutí to jistě nebylo jednoduché, avšak z dnešního pohledu jedině správné. (A říkáme to s plným vědomím skutečnosti, že jím navržené průmyslové výrobky získaly celou řadu uznání a ocenění.)

Jakešův výtvarný názor se totiž pohybuje na širokém a obtížně definovatelném pomezí sochařství a malířství. Právě keramika se svým magickým tajemstvím ohně a alchymii barev nejlépe vyhovuje umělcovu naturelu. Ivan Jakeš je profesí sochař a jak již bylo podotknuto, vedle keramiky pracuje také se dřevem, kovem, betonem i sklem; zálibou je malíř a jeho obrazy jsou vlastně dialogem se sebou samým; po volán je však být keramikem a barevný reliéf z pálené hlíně je pro něj ten nejpřirozenější výrazový prostředek. Vyjadřovat své výtvarné představy prostřednictvím keramiky totiž vyžaduje vedle nezastupitelného podí-

lu umělecké imaginace být také pevně zakořeněn ve znalosti řemesla, vyžaduje schopnost soustředěné tvůrčí vůle, která udělí beztvářné proporce a rád. Ve chvíli, kdy je práce dokončena a dána do pece, nezbývá než čekat na výsledek, který každou chybou, každě opomenutí, ba každý nerozpoznáný kaz s tajemnou škodolibostí obrátí proti svému tvůrci. Tak s napětím čekávali hrnčíři před staletími na otevření pece, tak očekávají znovuzrození bájněho Fénixe keramikové i dnes. Respektování fyzikálních vlastností hmoty, znalosti a zkušenosti jsou prostě základní podmínkou i východiskem, a tak lze zjednodušeně říci, že dobrou keramiku charakterizuje har monie rozumu a citu. Harmonie (přesněji řečeno úsilí o její dosažení) je také základním motivem Jakešovy keramické tvorby. Nejde mu o tvůrčí kompromis, ale o soulad, o organické propojení dvouzměrného malířského vyjadřování s trojrozměrnou řečí sochařů, o harmonii barevných akordů s rytmem sochařské kompozice, o spojení kresby a modelace. A nedejme se mylit: i v případě volně stojících Jakešo vých plastik hráje nezastupitelnou roli barva a traktování povrchu, vyvážení optických a hmatových vlastností jeho díla.

Svým dílem vyjadřuje letošní jubilant Ivan Jakeš především zodpovědnost vůči světu i době, v níž je zakořeněn; jeho hlavním výrazovým prostředkem je ryzí výtvarná poesie, v jeho tvorbě nechybí však ani prvek osvobodivého humoru.

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

ILJA HARTINGER

Valašská krajina se stala inspirací mnoha umělcům. Mezi ty, které natrvalo k sobě připoutala drsná krásá rodného kraje, patří akademický malíř Ilja Hartinger, rodák z Karolinky - obce s proslulými sklařskými hutěmi.

Ilja (Jiljí) Hartinger se narodil 20. srpna 1935 v Karolinině huti v rodině skláře, a přesto, že se stal malířem, tradici rodu v sobě nese stále. Ostatně jeho životní cesta původně vedla tímto směrem. Po ukončení školy nastoupil do huti a rok strávil mezi sklaři. A i když nakonec u něj zvítězila touha stát se malířem, zůstal vždy blízko této profesi. Rád pracuje se sklem a jeho vitráže, mozaiky i umělecky ztvárněná okna jsou specifickým autorovým přílohem k rozvoji tohoto druhu výtvarného umění.

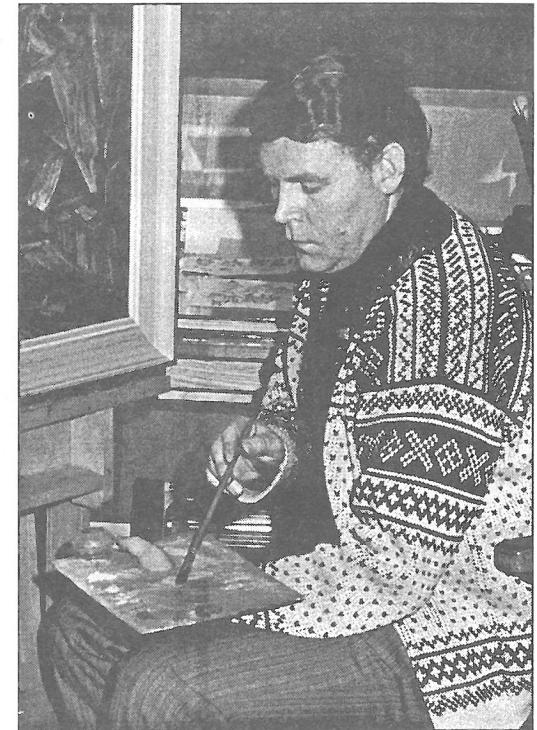
V roce 1952 začal Ilja Hartinger studovat na střední uměleckoprůmyslové škole v Brně, v roce 1957 byl přijat na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, kde studoval v ateliéru užité grafiky profesora Antonína Strnadla. Bylo to vlastně velmi šťastné rozhodnutí, vždyť oba si byli svými východisky značně blízcí, i když to na druhé straně přeneslo jisté nebezpečí, že se žák stane pouze pokračova-

tem či dokonce jen napodobitelem svého učitele. Že tomu tak nakonec nebylo, je stvrzením sily Hartingerova talentu i opravdovosti jeho tvůrčího usilování. Po absolvování VŠUP v roce 1963 se trvale usadil v rodném kraji. Hartinger je universální výtvarník - zmínili jsme se o jeho práci se sklem, můžeme poukázat na gobeliny, art protisy, textilní paneau, či na kombinaci skla nebo textilií s kovem. Vlastní doménou tvorby Ilji Hartingera jsou však obrazy, kresby a grafické listy. Jeho grafiku charakterizuje jednoznačně definovaná kresebná linie, minimum půltónů a tedy výrazný kontrast černé a bílé barvy. U užité grafiky vychází z dominantního motivu, který v plošné kompozici lapidární zkratkou charakterizuje objednatele.

Ilja Hartinger je však především malíř a k vyslovení svého tvůrčího záměru potřebuje barvu. Používá různých malířských postupů, nejraději však akvarelu, který mu umožňuje nejlépe vyjádřit širokou škálu pocitů a nálad. Tmavé tóny, jemné přechody barev a splývavé linie jsou hlavními skladebními prvky této části umělceova sdělení. Těmito čistě malířskými výrazovými prostředky vyjadřuje svůj vztah k baladické kráse valašské přírody i obdiv k lidem, kteří se dokázali sklonit před její silou a nepoddat se přitom její nepřízně.

V olejomalbách naopak zachovává vcelku důsledně princip lineární výstavby kompozice, který je tak charakteristický pro jeho tvorbu grafickou a vlastně i pro jeho vitráže. Ztvárněním hry světla na ploše, zjednodušením a oproštěním se od nepodstatných detailů dospěl k ryzímu malířskému výrazu, k jasnemu vyslovení svého tvůrčího záměru.

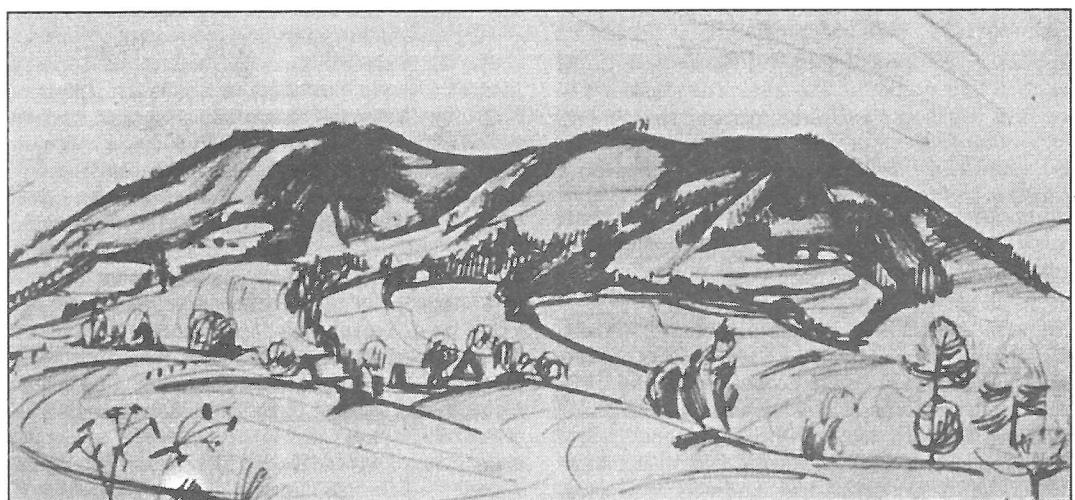
Životní jubileum může být důvodem k zastavení, zamýšlení a bilancování, ale nic jím nekončí. Je naopak třeba přjmout výzvu budoucnosti a pokračovat v započaté práci, vzít do ruky štětec a po sté tak, jako poprvé se s řemeslnou jistou a s tvůrčí pochybností vystavit výzvě čistého plá-

Akademický malíř Ilja Hartinger ve svém ateliéru

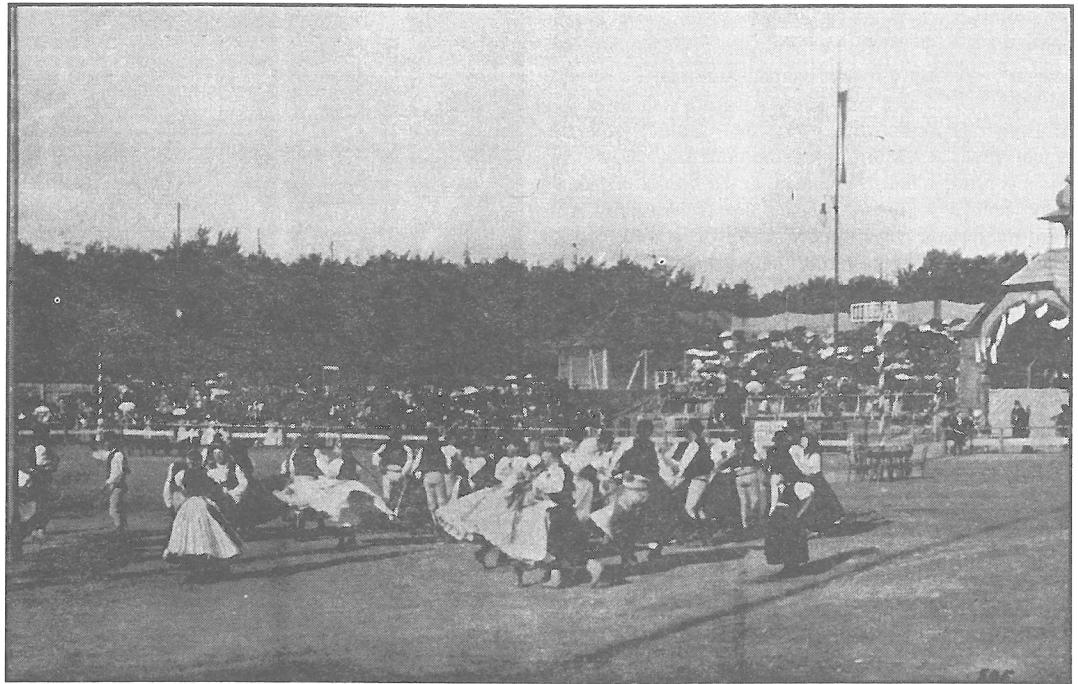
na nebo volného listu, ztvárnit nápad, dát konkrétní podobu myšlence. K tomu chceme umělci poprát dobré zdraví i životní pohodu, stálou inspiraci a ještě mnohá léta naplněná tvůrčí prací.

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

Kresba valašské krajiny

Vystoupení Polančanů na Národopisné výstavě českoslovanské v Praze 1895

**„VALAŠSKÁ SVATBA“
NA NÁRODOPISNÉ VÝSTAVĚ
ČESKOSLOVANSKÉ
V PRAZE 1895
EVA URBACHOVÁ**

Úspěšné vystoupení skupiny z Polanky 1/ a Lužné ve „Valašské svatbě“ při slavnostech na zahájení a ukončení „Umělecké a valašské národopisné výstavy“ na Vsetíně ve dnech 14. a 28. srpna 1892, která byla jednou z prvních přípravných výstavek k Národopisné výstavě českoslovanské /dále NVČ/ v Praze, a návštěva Leoše Janáčka v Polance v r. 1893 2/ rozhodly o pozvání této skupiny na Národopisné slavnosti moravské, pořádané v rámci NVČ v Praze ve dnech 15.-18. srpna 1895.

Na první poradě Národopisného odboru pro hudbu na Moravě v březnu 1894 byl Leoš Janáček pověřen sestavením „obrazu lidové hudby na Moravě“. Po nedobrých zkušnostech s vystoupením samostatných lidových muzik v Brně zvolil předvedení ukázek lidových obřadů a slavností skupinami muzikantů, zpěváků a tanečníků, v nichž měly být zastoupeny čtyři „kmeny“ moravské - Hanáci, Horáci,

Slováci a Valaši. Valašský kmen měla zastupovat skupina blízká jeho rodišti - z Kozlovic u Frenštátu /jinak už počítaných k Lašsku/, skupiny z Jasenice u Valašského Meziříčí a z Polanky. S těmito mistry se Janáček seznámil už při svých sběrech lidových písni před rokem 1894. Přes úspěšně započaté jednání s muzikanty a tanečníky z Jasenice, kteří mu dodali i popisy tanců a slíbili nacvičení „dožaté“ ještě v červnu 1894, k účasti této skupiny na slavnostech v Praze nakonec nedošlo. 3/

Ani jednání o vystoupení skupiny z Polanky se neobešlo bez problémů. Dne 31. května 1894 poslal Janáček dopis poslaneckému faráři Antonínu Přibylovi, „který tak znamenitě uspořádal „svatbu a dožatou“ na vsetínské výstavce, a poprosil jsem ho, aby opětne převzal řízení „dožaté“ na výstavišti pražském“ /z referátu L.Janáčka na 3. schůzi ústředního výboru výstavy 17.6.1894/. 4/ Do té doby měl však už Janáček i Přibylovi zamítavou odpověď. Odůvodňoval ji neochotou lidí, kteří se nechtějí zúčastnit dalších veřejných produkcí /dopis ze 4. června 1894. / 5/ Janáček se tedy obrátil na posluchače filosofické fakulty pražské university, vsetínského rodáka, tehdy 23 letého Josefa Válka, který se dobře osvědčil už při pořádání vsetínské výstavy a slavností v r. 1892 a kterého mu také doporučil vsetínský vzdělávací spolek Snaha, v jehož čele stál hlavní pořadatel vsetínské výstavy. 6/ Válek byl však v té době na vojenském cvič-

cení v Přemyšlu. Teprve po návratu na Vsetín, kde měl po vojně dva týdny volna, píše 3. listopadu 1894 Janáčkovi: „Co se týče „dožaté“, aranžování milerád vezmu na sebe, jen bych prosil o bližší informace.“ 7/ Podle tohoto dopisu se tedy ještě koncem roku 1894 počítalo s předvedením Dožaté.

Válek se sběrem písni žňových a svatebních zabýval už dříve. Výběr z nich poslal do Českého lidu Čeňku Zíbrtovi, který pak mu otiskl ve 4. ročníku článek s názvem „Valašské písni o“dožaté“ ze Vacka na Moravě“. 8/ Také ve farní kronice v Polance je zápis Valašské dožaté od Ant. Přibyla a Jos. Válka. Odpovídá tomu, který byl uveřejněn v publikaci, vydané ještě před slavnostmi výborem NVČ pod názvem Slavnosti a obyčeje lidové z Moravy na Národopisné výstavě českoslovanské, s. 24-32. Kdy došlo k změně programu a Polance bylo určeno vystoupení s Valašskou svatbou, nelze zatím z dostupných pramenů zjistit. Jistě však se s Valašskou svatbou počítalo už při shromážďování materiálu do uvedené publikace, protože v ní je už „Valašská svatba z Polanky u Vsetína“ od Josefa Válka otištěna /s.1-23/, ovšem podle instrukcí L.Janáčka ve zkráceném znění, s vyneháním dlouhých řečí družeb. I přesto byla pak předváděna ve dvou dílech.

S vlastním nácvikem chtěl Janáček začít co nejdříve, už koncem roku 1894. Válek podle situace v obci navrhl posunutí termínu zkoušek až na měsíc před vystoupením, protože nikdo mu nemohl svou účast tak dlouho dopředu definitivně slíbit. Podle Válka nezbývalo než jen předem občany informovat - „připravovat chut“. 9/ Překážkou bylo i nepříznivé veřejné mínění po tom, co tři z družek po vystoupení na slavnostech ve Vsetíně v r. 1892 se musely vdát.

Válek Janáčkovi ani neradil k návštěvě Polanky ani mu nezaručoval svoji účast při konečné přípravě vystoupení pro vlastní zaneprázdnění. K tomu ještě koncem února farář Přibyl definitivně odřekl všechnu spolupráci i podporu akce. Za této situace uvažoval Válek i o nahrazení občanů z Polanky a Lužné občany z evangelických obcí Leskovce a Seninky, což by však bylo spojeno s dalšími nesnázemi i náklady. Jako poslední možnost navrhuje Janáčkovi obrátit se na Jožu Országa Vraneckého a občany z Nového Hrozenkova. „Zhatit věc se žádným způsobem nesmí“ - končí Válek, který měl tehdy před dokončením studií, svůj dopis, odeslaný Janáčkovi 27. února z Prahy. 10/

Zřejmě se v posledních měsících před zájezdem situace urovnala a Polančané se klidně mohli připravovat na své vystoupení.

K průběhu příprav, cesty a vystoupení skupiny z Polanky na slavnostech v Praze se zachovala řada údajů včetně finančních výdajů, pečlivě vedených do posledního krejcaru, v pozůstatku Josefa Válka, uložené ve Státním okresním archivu ve Vsetíně.

V seznamu účastníků zájezdu je uvedeno jméno

a příjmení, někdy jen přízvisko 65 osob, z nichž téměř všichni pocházeli z Polanky, několik osob bylo z Lužné a jedna ze Seninky.

Muzikanti, kteří si Polančané s sebou do Prahy vezli, jsou v seznamu uvedeni zvlášť: tehdy jedenapadesátiletý cimbalistu Jan Míček 11/, který hrál Janáčkovi už při jeho návštěvě v Polance v r. 1893 zároveň s dalším muzikantem - hudecem Martinem Labajem, zvaným též Matuškík s doplněním Horňák, dále jsou zapsáni Jan Zicha /Zycha/, basista Jarošek /Jarušek/ a Josef Blažek. 12/ Mezi členy výpravy byli i pozdější informátoři Věry Novákové - Kovářu a Zdenky Ježíškové při výzkumech písni a tanců ve Valašské Polance začátkem 50. let a později 13/ - Rozina Plšková, Jan Baran z č. 50 a Karolina Daňková, rozená Kovářová, která se zájezdu zúčastnila jako jedenáctileté děvčátko. Při výzkumu v r. 1975 jsem zastihla ještě poslední žijící účastníci - 91 letou Terezii Raškovou, rozenou Žákovou z č. 106. Hlavní přípravy na vystoupení v Praze probíhaly v Polance od neděle 5. srpna, kdy zkoušela jen muzika. V úterý 7. srpna zkoušela muzika a zpěváci /Válek zaznamenal výdaje za struny a spropitné za donesení cimbálu - cimbalistu Míček bydlel v údolí Veřečné/. Od čtvrtka 9. srpna se pak zkoušelo denně, hlavní zkouška byla v neděli 12. srpna, ale zkoušelo se ještě i v pondělí.

Do Prahy odjíždělo 69 účastníků v úterý 14. srpna ze Vsetína. Někteří šli na Vsetín pěšky /10km/, ostatní se vezli na třech povozech /po cestě platili na mostě v Ústí mýto 1,02 zl./. Za občerstvení během cesty včetně tabáku a cigár bylo vydáno 33,20 zl. V Praze byli Polančané ubytováni ve škole /výdaje školníkovi jsou počítány od středy do neděle/. Nepatřili tedy k třistačlenné skupině Valachů, která přijela do Prahy už 13. srpna. 14/ Hned 15. srpna, což byl den sváteční, vystoupila skupina v prvním pořadu Národopisných slavností moravských jako druhá po skupině z Kozlovic u Frenštátu. Předvedla druhou část „Valašské svatby“ - průvod s peřinami, čepení nevěsty a svatební tance. 15/

Ve čtvrtek 16. srpna ve 3 hodiny odpoledne za krásného slunečného počasí vylezl ze Žofína slavnostní průvod, v jehož čele šel Leoš Janáček v čamaře 16/ a jehož se vedle účinkujících zúčastnili všichni Valaši v té době v Praze přítomní. „Mnozí skorem po celou cestu do výstavy při hudbě tančili“. 17/ Účastníci pak vzpomínali, jak jim Pražané házeli do průvodu kytiče.

17. srpna měli Polančané volno, byl to den Hanáků. Využili je k prohlídce Prahy za vedení Josefa Válka. Na týž den večer je v programu uveden „Valašský večer ve valašské dědině“.

Druhé vystoupení měla skupina z Polanky v sobotu 18. srpna - v poslední den slavností. Předvedla první část Valašské svatby - odvádění nevěsty, zpěv svatebních písni a tance /valašská, obracaný aj. / 18/

Celý pořad končil průvodem všech čtyř „kmenů“ moravských po amfiteátru.

Vystoupení Polančanů hodnotí Fr. Šubert jako „nevelké sice, ale jak lidem a kroji, tak prováděním všech zvyků svatebních svrchovaně zajímavé“. 19/ K stravování účastníků naznamenal Válek údaj, že večer prvního dne platil Leoš Janáček. 20/ Snídali ve škole, jinak se asi většinou stravovali ve valašské hospodě. Na posledním groši v areálu výstaviště /ve čtvrtk večer měli tři páry a pivo/. Celkem vypili přes 31/2 hektolitrů piv, z toho jeden po průvodu. 21/ Kromě stravy dostal každý menší obnos na útratu, po návratu ještě náhradu za zameškaný čas. Z Polanky do Prahy si účinkující vezli velké množství poháněných vdolků pro svatebčany a svatební koláč pro nevěstu. Pekly se v rodině Kovářů /Kostelníků/ a Martinků /Válek pečlivě naznamenal náklady na materiál/.

Nevěstu na rozdíl od vsetínského vystoupení představovala Terezie Žáková, ženicha Jiří Žák /od Baříňáků/, za družby byli Josef Žák a Josef Daněk. Úpravu hlavy nevěsty a družiček provedla paní Ciganovská. O krojovém vybavení Polančanů se zachovalo jen málo údajů. Podle jediné nepříliš zřetelné fotografie ve fotoarchivu vsetínského muzea 22/ , zachycující skupinu při tanci, je možno rozpoznat u žen bílé nebo pruhované sukně, tmavé /modrotiskové/ zástěry, muži mají bílé kalhoty - „nohavice“ a bílé papuče nebo černé holínky. Některé krojové součásti se k vystoupení nově pořizovaly nebo opravovaly, některé i vypůjčovaly /záznam o půjčení 5 krojů z Pozděchova a 1 z Prlova/. Do sbírek vsetínského muzea byly v r. 1981 získány některé součásti mužského a ženského kroje manželů Kovářových /Chromčáků/, účastníků pražského zájezdu. Většina krojů se podle informátorů zničila hlavně v době 1. světové války při nedostatku textilu.

Současný soubor valašských písni a tanců Polančané nacvičil podle zápisů faráře Ant. Přibyla a Josa Válka Valašskou svatbu, s níž se představí veřejnosti na slavnostech, které se letos v rámci oslav 100. výročí Národopisné výstavy českoslovanské pořádají.

2/ Leoš Janáček: Hudba pravdy. Lidové noviny I.č.1 z 16.12.1893

3/ Leoš Janáček: O lidové písni a lidové hudbě. Dokumenty a studie. Red. Jiří Vysloužil. Praha 1955, s. 100 - 101

4/ Leoš Janáček měl mylné informace. S Dožatou na vsetínských slavnostech vystoupila skupina z Hovězí, vedená nadučitelem Janem Dokulilem

5/ Leoš Janáček: O lidové písni.., s. 524

6/ koncept dopisu L.Janáčkovi v SOA Vsetín, fond Snaha, č.40

7/ Janáčkův archiv - oddělení dějin hudby Mor.zem.muzea v Brně, i.č.123

8/ Český lid 4, 1895, s.15-22. Válek byl s otiskem bez vlastní korektury nespokojen.

9/ Nedatovaný dopis v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV v Brně, i.č. 1040

10/ÚEF AV v Brně, i.č. D 24/869

11/Obecní matrika uvádí příjmení ve tvaru Míček, oboecně se používá znění Miček, u Janáčka chyběně použitý tvar Míčka /Hudba pravdy/.

12/Podpisy týchž muzikantů jsou i v Pamětní knize hospody Na posledním groši mezi návštěvníky z 18. srpna 1895 /sbírky OVM Vsetín/

13/Věra Nováková: O lidové písni a tanci ve Valašské Polance na Vsacku. Historický sborník Krajského muzea v Gottwaldově 1956, s.II6-II9

Zdenka Jelínková: Lidové tance ze Vsacka I. Val. Polanka, Lužná, Neratov. Okr. kulturní středisko Vsetín /1991/.

14/Publikace Národopisná výstava českoslovanská, Praha, s. 521

15/V publikaci Slavnosti a obyčeje s. 14-23. L.Janáček: O lidové písni... s. 528

16/“Původně si chtěl obléci valašský kroj, ale v poslední chvíli na něm objevil nějaký defekt“ /rukopisné paměti Zd. Janáčkové/L.Janáček: O lidové písni, s. 56

17/NVČ, Praha, s. 522

18/Slavnosti a obyčeje, s. 8-12. L.Janáček: O lidové písni, s. 529

19/NVČ, Praha, s. 523

20/V dopise Fr.Šubrtovi z 30.8.1895 žádá, aby se „laslavě přičinil o rychlé vyřízení účtu, jelikož vydal... značnou částku ze svého“. L.Janáček: O lidové písni, s. 54

21/Soupis výdajů zaplatených Fr.Krátkému, nájemci hospody Na posledním groši

22/Autor fotografie je Ruda Brunner-Dvořák, Praha. Fotoarchiv OVM Vsetín, i.č.9621

Poznámky:

1/ Úřední název Valašská Polanka byl zaveden až v r. 1930

VOTIVNÍ OBRAZ K PATRONŮM „CONTRA PESTEM“

LUBOMÍR PIPEREK

V každé obci či městě se skrývá, aniž by vzbudila větší pozornost, nějaká tam památka zašlých dob, která kolemjdoucím nestojí často ani za pohled. Její umělecká hodnota nebývá příliš vysoká a nepyšní se zvláštnostmi, které by zaujaly památkovou péči, a tak mlčenlivý svědek minulosti stojí skromně v ústraní.

Takový osud potkal i olejomalbu v kapli sv. Rocha. Drobná stavba sakrální architektury je umístěna ve Valašském Meziříčí, ve stínu autobusového nádraží a obytných domů, na ulici Vrbenské, či jak se dříve říkalo „Ve vrbi“. Kaplička není stavebně nijak významná a byla zbudována až v roce 1866. Obyvatelé chtěli vyjádřit dík za to, že jejich část obce byla ochráněna od epidemie cholery, která v onom roku na Valašsku propukla a vybrala si svou daň od Vsetína přes Krásno a Meziříčí až k Rožnovu. Stavba byla vedena vlastním nákladem obyvatel a ti využili i materiálu ze staré městské radnice, která se právě opravovala po zhoubném požáru v roce 1865.

Cholera i „černá smrť“ - mor navštívily Meziříčí nejdříve. V roce 1715 bylo město pro morovou ránu uzavřeno, v některých domech vymřeli všechni usedlí. Cholera rádila v letech 1831, 1849 a ta poslední, v roce 1866, zasáhla celou východní Moravu.

„30. Augusta začala okolo Rožnova hrozná nemoc zuřit, to jest Mor aneb Cholera... Neviděl jsem já přes ten čas člověka, co by řekl: já jsem zdravý. Ale v každém búrcovalo a byl každý jak mucha slabý a strachem zděšený. Kněží, Dochtoři a všeci lidé i tí, kteří sobě z všeho nic nedělali, tak byli v ten čas na Boží milost odevzdání a všechna práce polní se zdržela a lidu nebylo cizího možno najít pracovat, setí bylo všecko pozdrženo, nebyl žádný jistý hodiny...“, stěžuje si kronikář.

Děkovný význam kapličky dokládá její zasvěcení svatém u R o ch u. Tento dnes pozapomenutý svatý byl vzýván jako pomocník při epidemiích všeho druhu. Jeho kult přišel na Moravu z Německa již v 15. století, ale více se šířil v 17. a 18. století. V době baroka se Roch zařadil spolu s dalšími svatými, většinou románské provenience, mezi čelné patrony proti moru - „contra pestem“. Postavy těchto světců (Rosalie, Petr z Alcantary, Mikuláš Tolentinský, Karel Borromeus), jak je známe z morových sloupů, svědčí o silném vlivu španělské a italské kultury v českém barokním prostředí; o vlivu, který nebyl, obzvlášt v oboru lidového umění, žel, ještě ani časťecně zpracován.

Kdo byl tedy ten svatý, k němuž se utíkali naši předkové v osudných hodinách a jenž je měl chránit před pochodem, jimž vlastní silou nemohli uniknout? Legenda nám vypráví, že Rochus se narodil ve 13. sto-

letí ve francouzském městě Montpellier, které bylo proslulé svou lékařskou fakultou. Vyprávění, rozšířované již krátce po jeho smrti, ví, že mladík putoval po smrti svých urozených rodičů do Říma. Na zpáteční cestě ho ještě v Itálii zastihl mor. Poutník neváhal a místo rychlého úprku před nákazou setrval v postižené oblasti a pomáhal ošetřovat ty, které zasáhly šípy „černé smrti“. Svou činnost ukončil v městečku Piacenza - tam se nazkalil též. Uchýlil se do hlubokého lesa a tam si postavil chýši, ve které se chystal umřít. Byl však záraňně zachráněn andělem, který ho ošetřoval, pes z nedalekého statku mu denně přinášel chléb. Po svém nadpřirozeném uzdravení se vrátil domů, do Francie, ale jeho těžkostem nebylo konce. Doma ho nikdo nečekal a jeho strýc - poručník - nechal mladíka uvěznit jako italského, nepřátele svého zvěda.

Pan Victor údajně nepoznal toho, jemuž měl vrátit rozsáhlý majetek. Temnotu žálaje snášel Roch po celých pět let, až do své smrti. Teprve potom, vynesen z kobky na světlo, byl poznán jakousi ženou podle mateřského znamení ve tvaru kříže. Jako patrona ho začali uctívat nejen nemocní, ale i truhláři a dlaždiči. Světec se

zobrazuje jako poutník v pláště a přepásané tunice, držící mošnu a hůl. Z pláště „kouká“ holá noha s mokvajícími ranami, po boku mu běží věrný pes s bohničkem v tlamě. Zřídka vidíme u zobrazení světeci i anděla, který ho ošetruje. Tento motiv je více rozšířen v německém, hlavně tyrolském prostředí, zatímco v Čechách a na Moravě je taková pocta vyhrazena sv. Pelegrinovi (Pelhřimovi), jak se ostatně můžeme přesvědčit na jiné soše, jež zdobí krásenskou alej.

Důležitým znakem středověkých poutníků je velká mušle. Ti, kteří konali zbožné cesty na poutní místa Evropy - ke sv. Jakubu do španělské Compostelly, ke hrobu sv. Martina v Tours, do Itálie či dokonce až ke Svatému Hrobu do Palestiny, se jí značili, aby upozornili na své zásluhy, na svůj stav - jako lidé světa znali byli rádi viděni na bohatých dvorech. Mušle dokládala i to, že po dobu své cesty stojí pod privilegovanou ochranou papeže. Nosili ji tudíž viditelně na rameni, na klobouku či mošně. Jeden druh těchto schránek mořských živočichů má docela podle tohoto určení i svůj vědecký název - je to hřebenatka poutnická (Recta piligrimae). Není tedy mušle jen znamením (atributem) sv. Rocha, ale i dalších poutníků, např. sv. Jakuba staršího, sv. Sebalda či sv. Kolomana. Ten byl roce 1012 ve Stockerau u Vídne zabit jako český špión. Poutníci byli sice chráněni zákony, ale do stali-li se mezi dvě rozvaděné strany, nepomohly jim ani jejich zbožné úmysly.

Stejně ani občané Krásna a Meziříčí nebyli chráněni od neštěstí a epidemii, i když na obyvatele od 18. století shlíželo množství soch nebeských ochráneců. Dodnes tyto památky svědčí o zbožné důvěře obyvatel ke sv. Šebestiánu (proti moru), sv. Liboriu (pomocníku od kamenkových nemocí), sv. Valentínu (uzdravovatelovi „padoucí nemoci“), sv. Pelegrinu (léčiteli běrcových i jiných vředů). Tato barokní, úcta ke svatým nabyla v prostředí venkova zcela pověrečných forem. Tyto výstřelky lidové zbožnosti potírali nejen osvícenci, ale i církve. I barokní cenzura Tovaryšstva Ježíšova zabavila a zničila desetinásobně více knih lidové magie, zaříkávání či různých „Kryštofek“, návodů to na hledání pokladů, než katolických náboženských publikací.

Pěkným dokladem, jakou cestou se ubírá lidová filosofie a jak může být její víra „na šířu“ i se základními teologickými normami, je obrázek na skle, o němž referuje známý etnograf Antonín Václavík: pod vyobrazením lidových poutníků Madon-Štípské, Hostýnské a Provodovské napsal zhotovitel nápis: „Svaté tři Panenky Marie, orodujete za nás!“.

Také votivní obraz z kaple sv. Rocha, který věnovali obyvatelé Vrbenské ulice za své zázračné zachránění, je pěkným dokladem prolínání skutečné viry a zbožnosti s pověrou; naivity s důvěrou v Boží ochranu. P. Šigut se o něm ve svém spisu „Dějiny farnosti Valašské Meziříčí“ (z roku 1940) zmíňuje jako o obraze svaté Trojice. Ale skutečnost je poněkud bohatší.

Jde o oválnou olejomalbu na plátně, v bohatě řezbovaném rámu, s rozvilinami v modré a zlaté barvě, na vrcholu ozdobeném velkou rozevřenou lasturou. Ta je nejen symbolem sv. Rocha, ale zároveň typickým slohovým znakem tohoto lidového, tzv. „druhého“ rokoka.

Ve spodní části na bílém podkladě čteme votivní (zásvětný) nápis:

MILOSTIW BUĎ NÁM BOŽE NEYMOCNĚJŠÍ,
DEY NÁM SWATÝ POKOJ A CHLÉB WEZDEJŠÍ,
CÍRKEW TWÁ AŤ NAPLNUJE WÍC A WÍCE
ČISTÝMI SKUTKY NAŠE SRDCE.
LASKAWÝM OKEM ZHLÉDNI MATKO MILÁ
LIBÝM NÁPOJEM JEŽS KRYSTA KOJILA.

WYSŁYŠ PROSEB TWYCH KŘEŠTANU
WZDAL OD NÁS MOROWOU RÁNU.
UČINĚNA JEST TA PAMÁTKA OD TWYCH
CTITELŮ
ULICE WRBENSKÉ OBYWATELŮ
A WŠECH WĒRNÝCH PRAWOWĒŘÍCÍCH.

Kompozice obrazu prozrazuje zkušeného, poučeného malíře. Spiše než diletant tento obraz na objednávku zhotovil některý z městských malířů kostelních pláten. V horní části shlíží z oblaku svatý Otec, Syn - mezi nimi se vznáší v podobě holubice poslední ze sv. Trojice, Duch svatý. Levice postav ukazují dolů, jakoby k zemi, zatímco pravice Krista spočívá na srdeci a Bůh Otec ukazuje k hlavě. Tato gesta mají patrně vyjádřit, že křestan se má snažit o čistotu srdce i rozumu. Ve středu obrazu se vznáší poprsí sv. Rodiny: sv. Josef a P. Maria v náručí s Dítětem. Pod nimi spočívá ve skalní sluji, ověnčená růžemi, slavná patronka proti morové ráně, sicecká světice sv. Rozálie. Po stranách jsou symetricky umístěna zobrazení dalších zázračných uzdravitelů. Celé postavy jsou neseny na hnědě zbarvených oblacích, jež působí chmurným dojemem a mají snad evokovat ono často v kronikách vzpomínané „morové pověti“ - v lidových představách se epidemie přenášely mračny, větrnými viry a podobně.

Nad Rozálií vidíme nalevo sv. Šebestiána v červeném rouchu mučedníka, jak svírá svazek šípu. Je to také pomocník proti moru - a šípy, jimiž byl proklán, se v lidové představě změnily v jím zachycené a zneškodněny šípy „černé smrti“. Napravo klečí, s tváří vyvrácenou k nebesům, náš známý - sv. Roch se svým věrným psem. Nad nimi v horním plánu obrazu je na každé straně po dvou klečících postavách. Nalevo je zřetelný muž, držící dvojramenný patriarchální kříž, v červeném kardinálském odění, klobouk má položen u nohou. Před ním klečí kněz v rochetě, kolem krku má červenou štolu, symbol mučednictví, u nohou mu leží zavřená kniha, z níž vyruštá lile. Jde o svatého Petra z Alcantary a o sv. Jana Sarkandra, jehož kult byl rozšířen v blízkém Příboře. (Že by šlo o sv. Jana Nepomuckého, jak se domníval P. Šigut, lze vyloučit).

Napravo klečí kněz v mešním rouchu opět v mučednických barvách (červený ornát a manipul), zvedající hostii v monstranci - sv. Felix Nolský z jezuitského řádu. Za ním klečí v sutaně muž, držící na prsou obraz P. Marie Pomocné. Vévodská koruna posazená na lebce u jeho nohou symbolizuje, že se sv. František Borgiáš z téhož řádu vzdal pro Boha vysokého postavení. I toto jsou osobnosti, vzývané v čas neštěstí a epi-

demii.

Zato do oblasti lidové magie a pověry patří kříž, který vystupuje ve středu obrazu za zobrazením sv. Rodiny. Má dvě příčná ramena a je popsán velikým písmenem, která jsou oddělena křížky. Ta tvoří začáteční písmena zaříkání proti moru. Jedná se o pověrečný tzv. „kříž sv. Zachariáše, biskupa jeruzálemského, od moru“. Takové kříže se vydávaly, ať tištěné nebo lité do kovu, za záračný prostředek proti moru a rozšířeny byly na Moravě od roku 1680. Ale ještě v roce 1860 a později se těšily velké úctě právě na východní a severní Moravě.

Pověrečných prostředků lidové magie ve formě křížů bylo ovšem více, znám je i „kříž sv. Benedikta“ - ten dokonce ve dvou formách, v jedné, která byla oficiálně rozširována řádem benediktinů jako posvěcená medailka, na druhé straně jsou známy lidové tisky jiného „kříže sv. Benedikta proti čárám a kouzlům“. V lidovém prostředí byl oblíben i „španihelský, čili caravajenský křížek“ proti bouři a blesku a tak dále...

Magické působení kříže má umocnit i osmícípá hvězda na něm umístěná, ta ovšem symbolizuje betlémskou hvězdu, která vedla Tři mudrců k jeslím.

Kompozice obrazu, která se vymyká použitím pověrečných prvků přesněmu cirkevnímu kánonu, svědčí o tom, že kaple měla vždy spíše funkci děkovnou, zásvětnou a sloužila k soukromým pobožnostem občanů, zatímco oficiálnímu kultu církve (měsíč svatým) jen málokdy.

Tato památku lidového, či spíše pololidového malířství druhé poloviny 19. století je tak nenápadná, že nezaujala ani „chmatáky“, kteří kapličku navštívili v roce 1989. Obraz zůstal bez povšimnutí ve vyloupené kapli a tak se dostal do depozitáře muzea ve Valašském Meziříčí. Byl tam dovezen policíí a tiše čeká na svého majitele.

MUZEJNÍ STŘÍPKY

Z HISTORIE MUZEJNÍ KNIHOVNY VE VALAŠSKÉM MEZIŘÍČÍ

Občanská záložna ve Valašském Meziříčí v roce 1872 zřídila veřejnou knihovnu pro občany města. Po založení Musejní společnosti a vzniku muzea v roce 1884 Občanská záložna darovala tuto knihovnu nově vzniklému muzeu. Již v této době knihovna čítala 2 tisíce svazků. V prvním roce trvání muzejní knihovny byl jejím správcem pan Konrád Hrastílek, profesor gymnázia ve Val. Meziříčí. Správcem knihovny byl po dobu jednoho roku a v tuto dobu byla knihovna občany města denně využívána. Posléze až do roku 1897 nastala jistá stagnace činnosti jak Musejní společnosti, tak i knihovny. V následném období byla knihovna několikráté přestěhována a knihovní fond byl rozširován převážně výměnami a dary občanů.

Po roku 1948 byla knihovna spolu se sbírkami muzea přestěhována z prostoru nad spořitelnou na náměstí ve Valašském Meziříčí do zámku Kinských, kde se nachází dosud. V současné době knihovna obsahuje 11 225 svazků. Knižní fond v sobě zahrnuje především odbornou literaturu ze společenských a přírodních věd konce 19. a počátku 20. století, dále pak některé odborné časopisy a regionální literaturu.

Vážní zájemci a badatelé mají možnost nahlédnuti do jednotlivých svazků knihovny v půjčovní den, to je každou středu od 9.00 hod. do 16.00 hodin.

MILENA KAŠPAROVÁ
LUBOMÍR BRABEC

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ „MUZEUM DĚTEM“

Koncem roku 1994 vzniklo občanské sdružení „Muzeum dětem“ se sídlem Muzeum, Zámecká 3 ve Valašském Meziříčí. Navazuje na tradiční akce muzea pořádané pro děti - jako Den dětí, Velikonoční a Vánoční odpoledne, na které svými finančními dary přispívala celá řada firem z Valašského Meziříčí.

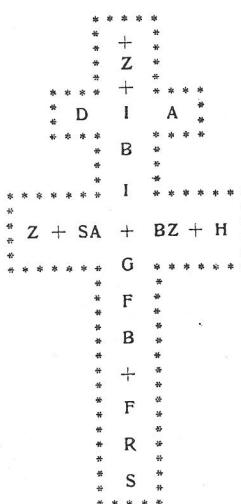
Občanské sdružení spojuje pracovníky muzea, učitele a další občany města nejrůznějšího zaměření k rozšíření dosavadní činnosti o výukové projekty pro děti z oborů společenských věd a přírodovědy. Je snahou členů občanského sdružení přiblížit dětem tradiční školní poznatky v neformálních pohledech, směrovaných na přirozenou dětskou vnímavost, a vytvořit podmínky k naplnění jejich volného času.

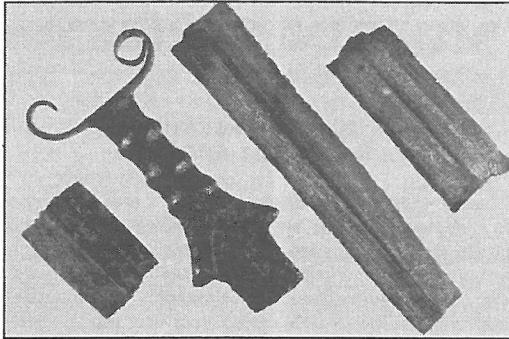
Občanské sdružení připravuje navíc kulturní pořady, přednášky a divadelní představení pro děti v prostorách muzea. Tímto dává příležitost dětem a mládeži seznámit se bezprostředně nejen s památkovým objektem, ale i navázat první kontakty se sbírkami muzea.

Občané, kteří jsou ochotni být nápomocni spoluprací nebo sponzorským příspěvkem, se mohou přihlásit na adresu: Občanské sdružení „Muzeum dětem“, p. E. Dušková, Zámecká 3, 757 01 Valašské Meziříčí, tel/fax: 0651-21764. Běžný účet č.: 8678954-808, Česká spořitelna, Val. Meziříčí.

EVA DUŠKOVÁ

Kříž sv. Zachariáše od moru.

NEJEN LIDÉ MAJÍ SVÉ OSUDY.

Archeologa zajímají především osudy věcí. Nejenom proto, že jejich prostřednictvím tvoří obraz života pravěkého člověka. Nejsou pouze pramenem poznání: často před nimi stojíme se zatajeným dechem a prožíváme něco takového jako před díly Vincenta van Gogha.

Jaké byly osudy anténového meče z doby bronzové? Kolem roku 1860 byly dva tyto meče nalezeny v Horní Lidci. Jeden se ztratil a druhý - na fotografii - doputoval různými cestami do Moravského zemského muzea v Brně. Pochází z mladší fáze doby popelnicových polí (dříve slezská kultura). Současně užívané artefakty společných rysů vymezují tento lid - podle rozdílnosti nálezů - také sidelně: obýval rozsáhlé území mezi Labem, Vislou, Baltem a zasahoval na jih do severních částí ČR, jedním proudem až k Brnu. Už z názvu období vyplývá, že tento lid používal žárový pohřební ritus.

O čem vypovídá meč sám? Vzhledem k tomu, že se nedochovaly okolnosti jeho nálezu, nevíme, byl-li součástí hrobové výbavy nebo to byl depot... Meč je evidentně násilně rozlámán - podle rovnoramenně usazené patiny - už v době uložení do země. To by naznačovalo, že doprovázela člověka, který ho používal na poslední pouti. Rituál znehodnocení zbraní (měla svou duši), aby ji už nemohl nikdo použít, je známý i z jiných částí světa. Rukojet meče v části pro uchopení je velmi krátká (6 cm), odpovídá tedy ruce dítěte nebo velmi útlé ruce ženy, což svědčí o symbolickém významu. Meč zřejmě vyjadřoval významné společenské postavení svého majitele.

Informace o místě jeho nálezu nejsou uváděny z toho důvodu, aby zájemci hromadně prokopávali archeologické lokality. Tato činnost je samozřejmě nezákonální, ale především nám tímto způsobem „výzkumu“ unikají cenné nálezové okolnosti (často důležitější než nález sám, i když se dostane do muzea), které vnímá pouze oko školenného archeologa. OVM Vsetín naopak rádo uvítá, když kdokoliv takový nález ohláší, jeho pracovníci se postarájí o jeho odborné vyzdvižení. Přispějete tím k obrazu, který se tvoří na základě takových nálezů, o životě dávných lidí na Valašsku.

Meč - jako střípek poznání - se v současné době alespoň na krátko vrátil nedaleko místa svého nálezu. Byl vypůjčen pro dokumentaci a zpracování z Moravského zemského muzea v Brně. Budete-li tam cestovat, nezapomeňte se zastavit v expozici pravěku v Dietrichsteinském paláci. Má tam své místo, neboť vypovídá nejen o dějinách našeho území, ale také - vzhledem ke své vzácnosti - o evropských souvislostech.

LADISLAV ŠTĚPÁNEK

Kinskí v zámku Kinských

VÝSTAVY V ROCE 1994

TOMÁŠ MIKULAŠTÍK

Naše bohatá výstavní činnost pokračovala v roce 1994 na obou pracovištích i mimo ně. Byly to čtyři související řady (hlavních a komorních) výstav s mnoha dalšími akcemi v našich zámcích i mimo ně. S nevelkými prostředky, avšak s o to větším zápalenem a fantazí se nám podařilo dokončit prohlídkový okruh v prvním patře vsetínského zámku. Nejprve jsme počátkem února otevřeli expozici *Vsetínsko v lidové výrobě, kroji a obyčejích*, která je završením třicetileté odbořné činnosti paní Evy Urbachové ve vsetínském muzeu. 15. dubna pak zasvěceným slovem otevřel prof. PhDr. Josef Poličenský, DrSc. expozici *Pod jménem Valachů*, v níž se připomínají valašská povstání v době třicetileté války a která byla otevřena v roce, v němž uplynulo 350 let od největší popravy v dějinách Českého království.

Stálou expozici jsme také připravili do rodného domu sourozenců Křičkových v Kelči (od 26. června 1994).

První dva týdny roku 1994 byla ve vsetínském zámku ještě mimořádně úspěšná výstava betlému a bohoslužebních předmětů, nazvaná *Já bych rád k Betlému* (12.12.1993 - 16.1.1994). Od 23. ledna jsme pak měli možnost seznámit se s tvorbou hodonínského malíře *Jana Pospíšila*, ředitele Střední uměleckoprůmyslové školy v Uherském Hradišti (do 6.3.).

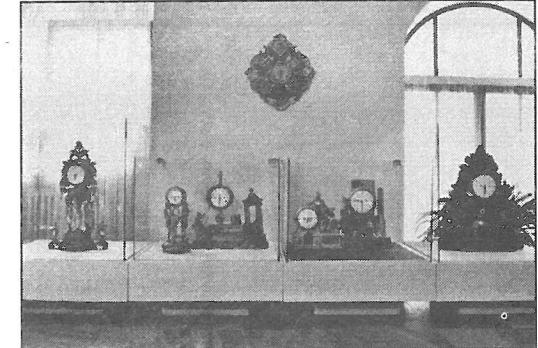
S pochopitelným zájmem návštěvníků se setkala také výstava *Hodiny od gotiky po secesi* (13.3.-24.4.) ze sbírek Muzea Prostějovska. Po ní následovaly tři výstavy výtvarného umění: od 1. května do 5. června to byl průřez celoživotním dílem malíře *Miloše Šimury* a přiležitost jeho sedmdesátin (podílely jsme se také na přípravě jeho výstav pro muzeum v Novém Jičíně a v jeho rodném městě Frenštáte p.R.). Poté patřily výstavní sály tradičnímu materiálu v netradičním pojetí - sklu. Výstava se jmenovala sklo *Jiří Šuhájek*.

a výtvarníci B.A.G. (19.6.-21.8.). V první místnosti byla vystavena produkce nové sklárny podle návrhu spolupracujících designérů, druhá a třetí byly věnovány Jiřímu Šuhájkovi, jehož tvorba těžko snese jakékoliv škatulkování a lze ji označit za explozi imaginace, při níž síla fantazie přemáhá jakákoli materiálová omezení. Ostatně materiálem se nenechává svazovat ani další vystavující umělec, vsetínský rodák, knihař *Jaroslav Olšák*, jehož osobitá malířská, grafická i knižní tvorba byla u příležitosti jeho osmdesátin vystavena nejdříve ve frýdeckém muzeu a poté i ve Vsetíně (2.-23. října 1994). Velmi atraktivní, zejména pro návštěvnice muzea, byla výstava masivních a přitom jemně vypracovaných stříbrných šperků nazvaná *Těšínský krojový šperk* (28.8.-25.9.), připravená nášimi kolegy z Českého Těšína. Příjemné posezení u šálku čaje nabídla výstava *Bylinky babky kořenářky*, kterou uvedla beseda se známým bylinkářem Josefem A. Zentrichem z Otrokovic a která byla doplněna komorní výstavou kresek *Jaroslava Jana Králíka* u příležitosti jeho sedmdesátin (30.10.-4.12.). Závěr roku patřil již tradičně bienále Interfotoklub, už 18. mezinárodní přehlídce fotoklubů z Evropy, Asie a Latinské Ameriky (11.12.1994-22.1.1995).

Od 17. září do 16. října byla v mramorovém sále mimořádná a mimořádně navštívená výstava *Zvířata na dosah*, na níž bylo nejen dovoleno, ale přímo doporučeno se exponátů, jimiž byla vycpaná zvířata, dotykat. Navíc si mohly děti zahrát soutěž i s možností získat drobnou odměnu a popřípadě vystoupit na posed u prostřed výstavy a rozhlednout se po „krajině“. Současně byla po čtyři dny (20.-23.září) k vidění již VII. výstava hub, která opět naznamenala více než 500 návštěvníků denně.

V galerii GRATIS na chodbě v přízemí bylo rovněž několik komorních výstav. Počátkem roku to byly grafické novoročenky ze sbírky prof. Jiřího Demela PF 94 a poté jsme si připomněli sté výročí založení firmy, která tak významně změnila podobu Valašska, výstavou *Podnikatelská filosofie Tomáše Bati*. Další dvě výstavky byly věnovány Roku rodiny. My jsme Valaši, jedna rodina byl název laskavě úsměvné výstavy fotografií Milana Macíka a Naše rodina představila rodinu očima dětí z výtvarného oddělení Základní umělecké školy ve Vsetíně. Sedmdesátým výročím založení vsetínského muzea byla inspirována výstava *Vsetínské muzeum a muzejníci 1924-1994* a závěr roku patřil opět dětem a jejich Vánočnímu malování.

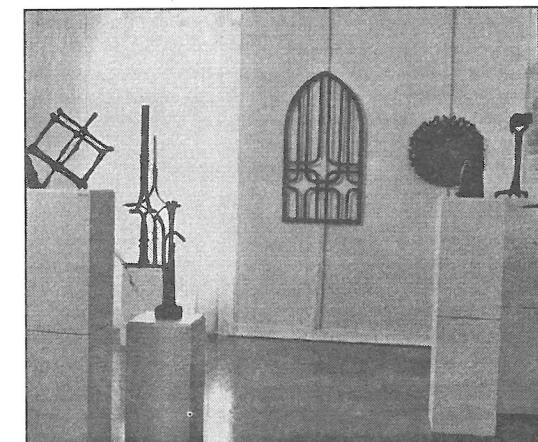
Program hlavních výstav ve Valašském Meziříčí byl zahájen grafickou tvorbou *Jana Konůpky* (16.1.-20.2.). Přitom se znova potvrdila známá skutečnost, že pro návštěvníky je přitažlivá především umělecká hodnota. Také výstava ke 110. výročí založení muzea ve Valašském Meziříčí, nazvaná *Kinští v zámku Kinských* (6.3.-15.5.), byla relativně hojně navštěvována. Veřejnost se na ní setkala s částí mobiliáře ze zámku hrabat Kinských v Lešné u Valašského Meziříčí. 75

Hodiny od gotiky po secesi

Sklo, Jiří Šuhájek a výtvarníci B.A.G

Umělecké kovářství

let skautingu na Valašsku (28.5.-10.7.) oslavila výstava, která zaznamenala nejvyšší denní průměr návštěvníků ve Valašském Meziříčí. Léto patřilo ekologické problematice a výstavě Mizející mokřadní květena (10.7.-25.9.). Slavnou historii valašskomeziříčského školství a zejména 120. výročí založení Odborné školy pro zpracování dřeva, včetně významných postav, které na škole učily, popřípadě byly jejími žáky, připomněla výstava s jednoduchým názvem Dřevařská škola (16.10.-20.11). Umění, založenému na poctivém řemesle, byla věnována i závěrečná výstava roku, která rovněž zaznamenala dobrý návštěvníkův ohlas. Jmenovala se Umělecké kovářství (4.12.1994-9.1.1995) a seznamovala s historií i současností tohoto oboru.

V komorním sále u vchodu do zámku Kinských proběhlo několik výstav, z nichž jistě nejvýznamnější byla ta, která připomínala sté výročí narození a dvacáté výročí úmrtí posledního předsedy Musejní společnosti Miloše Kašíka. O velikonocích tam byly vystaveny Kraslice dětí základních škol, v květnu výstava 130 let Sokola ve Valašském Meziříčí, o prázdninách tam vystavovali studenti Akademie výtvarných umění v Praze a uměleckou láhvíkou pro znalce byla pak výstava knižních vazeb Elišky Čabalové spolu s tvorbou jejího otce, architekta Jaroslava Hlaváče. Zvláštnímu zájmu se těšila také výstava kuchařské literatury a přirozeně také exotická květena a teráriijní zvířata. Na závěr roku tam byla společně vystavena keramika Karla Hausera a vazby květin J. Lelíkové. V létě bylo ve Valašském Meziříčí otevřeno také lapidárium v bývalém hřbitovním kostele svaté Trojice a v listopadu tam byla burcující výstava Libkovice - svědomí severu.

Pracovníci muzea se podíleli také na přípravě výstav pro jiná muzea a kulturní zařízení. Byla to již zmíněná Pamětní síň bratří Křičků v Kelči či dvě výstavy díla M. Šimurky. Koncem dubna jsme připravili výstavu gobelinů pro zámek v Chropyni, kam jsme zapůjčili také his torický stůl a koberec pro jednání starostů okresu Kroměříž s presi dentem Václavem Havlem. O prázdninách proběhla výstava díla Bohumíra Jaroňka v Novém Hrozenkově, připravená převážně ze sbírek našeho muzea, a pro Liptálské slavnosti jsme připravili výstavu kresek Jana Kobzáně. V posledním čtvrtletí jsme se podstatnou měrou podíleli na přípravě výstavy ke stému výročí narození a padesátiemu výročí zavraždění vsetínského podnikatele, vynálezce, starosty a vlastence Josefa Sousedíka, která se uskutečnila v listopadu a prosinci ve výstavní síni Městského úřadu ve Vsetíně a byla později reprízována v Technickém muzeu v Brně a v Národním technickém muzeu v Praze.

Bohatý výstavní program je naplánován i na letošní rok a připravujeme již plán na rok následující. Chceme ho udělat pestrý a lákavý, při zachování vysokých nároků na kvalitu. Doufáme, že se nám to bude dařit a zveme Vás, abyste výsledek posoudili.

zpravodaj

OKRESNÍHO VLASTIVĚDNÉHO MUZEA VE
VSETÍNĚ,
KVĚTEN 1995

Zodpovědný redaktor PhDr. Tomáš Mikulaštík

Redakční rada: RNDr. Lubomír Brabec,
Břetislav Dadák, Jiří Demel, Hana Jabůrková,
RNDr. Jaroslav Jurčák, Miroslav Langer,

Eva Urbachová

Grafická úprava: Břetislav Dadák

Foto: Miroslav Langer

Počet výtisků: 1000 kusů

MASOPUSTNÍ OBCHŮZKA - „VODĚNÍ MEDVĚDA“

Od roku 1968 provádí muzeum v několikaletých intervalech písemnou, fotografickou, v posledních dvou letech i filmovou /videokamerou/ dokumentaci tradiční masopustní obchůzky zvané „vodění medvěda“. Tento obyčej, udržovaný především v obcích na jižním Vsetínsku, nejenže nezaniká, spíše je každoročně bohatší. Za maškary chodí převážně místní hasiči, kteří přitom vybírají příspěvky do kasičky. Ve sledovaném období byly zaznamenány vedle tradičních postav medvěda s vočíčkem, ženicha a nevěsty, cigánky a dalších i figurky nové: dělostrelci se střílejícím dělem, kat se sekyrou a špalkem a často i představitelé populárních televizních postav - Křemilek a Vochomůrka, osoby z Nemocnice na kraji města a podobně. Obcházejí - místy jsou dnes už do vzdálených údolí i odváženy - dům od domu, všude zahrají, tančují s děvčaty i stařeňkami a dostanou kromě peněz i pohostění. Masopustní obchůzky se přesunuly ve většině obcí na sobotu a jsou zakončeny „končinovou zábavou“. Pouze ojediněle se udržují tradičně v úterý a končí „pochováváním basy“.

Masopustní obchůzka „vodění medvěda“ spolu s obchůzkou mikulášskou jsou v současné době na Vsetínsku nejrozšířenější z obyčejů výročního zvykosloví.

Ur

Lačnov

Študlov

Leskovec

Valašská Polanka - Furkovy paseky

Lidečko

Francova Lhota ▲

Z MASOPUSTNÍCH OBCHŮZEK 25.2.1995